IV-7877

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE GEOLOGIE — GEOGRAFIE
CATEDRA DE GEOGRAFIE ECONOMICĂ

Conf. univ. dr. GH. DRAGU

TOPONIMIE GEOGRAFICĂ

(PARTEA I-a)

CENTRUL DE MULTIPLICARE AL UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI
— 1972 —

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

FACULTATEA DE GEOLOGIE - GEOGRAFIE

Catedra de geografie economică

Bibliotecii Facultății
de Biologie-Geografie
Universitatea Al. I. Cuza
din Iași
20 XII 1973

Conf.univ.dr. Gh.Dragu

TOPONIMIE GEOGRAFICA

(Partea I-a)

B.C.U.- IASI 587120

cu 6 planșe!

Centrul de Multiplicare al Universităţii din Bucureşti

- 1 9 7 3 -

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

I. 24140
Bibliotecă de Geologie-Geografie
T. IV -7877.

Prezentul curs este destinat studenţilor anului IV curs de zi şi anului V curs fără frecvenţă de la Facultatea de geologie-geografie a Universităţii din Bucureşti.

Textul a fost analizat în colectivul de catedră care s-a declarat de acord cu multiplicarea în actuala redactare.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

C U P R I N S

	Pagina
Cuvînt înainte	5
Introducere	9
Obiectul şi sarcinile toponimiei geografice	15
Istoricul toponimiei	33
Din terminologia utilizată în studiile de toponimie	75
Raportul apelative - toponime	89
Scurt glosar de termeni geografici	106
Criteriile şi principiile cercetării toponimice	123
Metode de cercetare	137
Categorii toponimice	149
Dicţionar de termeni şi expresii folosite în toponimie	175
Indicator bibliografic	209
Anexe cu schema de clasificare a toponimelor	

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUVÎNT ÎNAINTE

Reintroducerea din anul 1966, după o absenţă de 15 ani, în planul de învăţămînt a cursului de Toponimie pentru studenţii facultăţii de Geologie-Geografie, secţia geografie, corespunde unei necesităţi reale de a le da acestora o metodă şi o posibilitate de investigare în plus, pentru problema de specialitate.

Prin aceasta se realizează o mai bună înţelegere a propriei noastre terminologii geografice, adică a termenilor comuni (apelative), în mare parte creaţi, în mod spontan, în graiul popular şi acceptaţi în ştiinţă, precum şi o mai bună înţelegere a modalităţilor în care s-au format numele geografice proprii, toponimele.

Posibilitatea de a reconstitui peisajul geografic din perioada pentru care nu avem izvoare de informare directe, precum şi aceea de a înţelege, de la distanţă, anumite trăsături caracteristice ale fenomenelor, înainte de a lua contact cu terenul, constituie de asemenea un bun cîştigat. Uneori studiul toponimiei ne poate ajuta să descoperim resurse de minerale utile, evoluţia unor fenomene fizico-geografice, economico-geografice şi social-istorice.

Pentru profilul facultăţii noastre, ca şi al altora, această disciplină poate fi frecvent şi cu succes folosită în munca de instruire şi de educare a tinerei generaţii.

BCU ASTRONOMIE CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Abordarea studiului toponimiei obligă la strînse relaţii interdisciplinare, în special cu lingvistica şi istoria, împreună cu care geografia studiază această realitate, abstractă şi totuşi atît de concretă, care constituie un adevărat înveliş geografic, rezultat din raporturile societăţii omeneşti cu mediul înconjurător.

Dar toponimia suscită interesul şi al altor categorii de cercetători: geologi, etnografi, naturalişti, sociologi etc., înlesnindu-le adesea aprofundarea înţelegerii, ori chiar posibilitatea dezlegării unor probleme pentru care alte mijloace n-au fost suficiente.

Progresele înregistrate în acest domeniu în diferite ţări, în care s-au constituit colective interdisciplinare sudate, ori chiar şcoli toponimice, cu contribuţii de importanţă internaţională, crearea unor instituţii şi organisme specializate, cu publicaţii proprii şi cu activităţi orientate spre folosul societăţii, chiar de ordin practic şi de însemnătate economică, justifică din plin interesul crescînd pentru cercetarea toponimică. Se impune însă o cercetare şi o interpretare corectă, efectuată după metode proprii ştiinţei numelor geografice, cu un scop bine definit şi uzînd de posibilităţile pe care le oferă abordarea interdisciplinară. In aceste condiţii, pentru reuşita studierii numelor de locuri (a toponimelor) trebuie evitat diletantismul, care nu aduce decît derută şi rezultate puţin convingătoare.

Pentru ca viitorii geografi, profesori sau cercetători, să aibă cunoştinţe din acest domeniu, pe care să le transmită altor generaţii, să le folosească pentru interpretarea unor fapte şi fenomene geografice sau sociale, ne-am propus, prin această primă parte a cursului de toponimie geografică, să prezentăm as-

pecte teoretice şi metodologice ale disciplinei de care ne ocupăm, urmînd ca într-un viitor nu prea îndepărtat să putem da şi partea a II-a, regională.

Dacă în această primă parte am insistat mai mult asupra unor fapte ce aparţin în măsură mai mare lingvisticii sau istoriei, am făcut-o cu bună ştiinţă, în scopul asigurării unei iniţieri pe cît posibil mai complete a studenţilor. N-am pierdut însă din vedere caracterul cursului în ansamblu şi vom trata pe larg aspectele geografice ale toponimiei.

In vederea unei mai uşoare utilizări şi însuşiri a materialului, am considerat necesată, la sugestia comisiei de analiză şi a membrilor colectivului de catedră, introducerea la sfîrşit a unui dicţionar de termeni folosiţi în toponimie.

De asemenea am prezentat un succint glosar al apelativelor frecvent întîlnite, cu explicarea conţinutului lor semantic şi a participării lor la formarea toponimelor în mai multe limbi, deci a sinonimiei termenilor, necesară pentru evitarea tautologiilor toponimice.

Deoarece este primul curs de acest fel multiplicat în cadrul facultăţii noastre, am fi recunoscători pentru observaţiile şi sugestiile pe care le aşteptăm de la cititori.

Autorul

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

I N T R O D U C E R E

Intr-una din lucrările publicate acum cîţiva ani [1] academicianul Iorgu Iordan arată că " numele de locuri " (termen pe care-l considera pe bună dreptate mai cuprinzător, G.D.) pot fi studiate din diverse puncte de vedere, după preocupările celui care le cercetează. Modul cum iau ele naştere, precum şi rolul pe care îl joacă în viaţa unui popor interesează deopotrivă pe geograf, pe istoric, pe etnolog şi pe lingvist. Aşa se face că toţi aceşti specialişti s-au simţit şi continuă să se simtă atraşi de toponimie în sensul larg al cuvîntului."

Pentru a corespunde integral realităţii, ar trebui ca ideea din citatul de mai sus să se refere şi la alţi specialişti, dintre care n-ar trebui să lipsească geologul, sociologul, naturalistul (zoolog sau botanist) etc. Intr-un sens şi mai larg, numele de locuri interesează, ce-i drept doar cu titlu informativ, pe oricare cetăţean al zilelor noastre.

Termenul general, de nume de loc, în accepţiunea cea mai largă este sinonim cu franc. lieu-dit, germ. Ortsname, rus. mestnoe nazvanie etc., cuprinzînd numele geografice proprii (topografice, teritoriilor de diferite dimensiuni şi ale aşezărilor umane). Ca termen tehnic, adică ştiinţific, toponimul (< gr. topos - "loc"

---

1 Iorgu Iordan, 1963, Toponimia românească, Edit. Academiei R.S.România, p.1.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

+ onyma (onoma) - "nume") este utilizat pentru a designa numele geografice proprii, din cele mai variate categorii. Este, deci o expresie a generalizării, urmînd ca detalierea împărţirii numirilor geografice să fie făcută prin termeni specifici.

Uneori se mai utilizează şi noţiunea de nume (numiri) topice sau de toponimice. Considerăm că expresia cea mai concisă a conţinutului său rămîne noţiunea de origină greacă, transmisă nouă prin filiera franceză: toponim (din fr. toponyme).

Numele sau denumirea geografică, respectiv toponimul, reprezintă un fenomen social, deoarece nu intră în componenţa, în structura obiectului pe care-l desemnează. Chiar şi atunci cînd se referă la anumite caracteristici fizico-geografice, numirile au fost atribuite de oameni, în anumite împrejurări şi într-o anumită etapă istorică. Sînt multe toponime care datează din secolele medievale, ca de exemplu numele de oraşe legate de noţiunea de "pod"; în numele de oraşe Zamostie, Most, Brugge, Osnabrück, Cambridge, Alcantara, se pot recunoaşte termenii care definesc noţiunea de pod în limbile rusă, cehă, olandeză, germană, engleză, arabă. Construirea unui pod, ca eveniment deosebit, a avut un răsunet în toponimie la vremea respectivă, dar acum, deşi se construiesc numeroase poduri, numele localităţilor nu mai sînt legate de acestea. De regulă, atribuirea numirilor se face în funcţie de elementele care stau la baza dezvoltării societăţii.

Toponimele, chiar dacă într-o oarecare măsură exprimă însuşiri ale obiectului sau fenomenului desemnat, ori dacă nu au nimic comun cu el, sînt fenomene sociale şi ca atare se supun legilor sociale (istorice).

Toponimele au o durată de existenţă variabilă de la caz la

caz. Uneori ele dăinuie peste secole şi milenii, cu toate că sensul sau conţinutul lor s-a pierdut de mult, ca şi populaţiile care le-au dat şi care au dispărut. Astfel numirile geografice supravieţuiesc cîteodată nu numai obiectului, ci chiar limbii care le-a creat. Tocmai în aceasta rezidă marea lor valoare, care ar putea fi echivalată, într-o oarecare măsură cu aceea de document, în anumite împrejurări, pentru reconstituirea unor fenomene social-economice sau naturale dispărute.

Numirile geografice nu sînt întîmplătoare, ci au o "istorie" a lor, care , dacă este cunoscută, poate lămuri multe lucruri. Tocmai de aceea trebuie procedat cu multă atenţie, cu mult discernămînt, în cercetarea toponimică pentru a putea trage concluziile cele mai juste.

De-a lungul mileniilor multe toponime au apărut spontan, ceea ce nu trebuie să conducă la ideea că toate cuvintele din vocabular ar putea genera toponime. Deşi unele cuvinte sînt folosite foarte des în vorbirea curentă, ele nu pot intra în patrimoniul toponimiei, care cere anumite condiţii. Cu alte cuvinte se pune problema raporturilor dintre "apelative" şi numele proprii, problemă pe care o vom dezbate mai pe larg în cele ce urmează. Deocamdată amintim numai că substantivele comune (apelativele) ca şi adjectivele, dar într-o măsură mai redusă, sînt termenii din lexic care se pot transforma în toponime. Alteori, în cazul toponimelor compuse, se adaugă şi alte elemente ale limbii vorbite.

Materialul toponimic reprezentă izvoare de neînlocuit pentru sistemul ştiinţelor geografice: geografia fizică, geografia producţiei, geografia populaţiei şi aşezărilor, şi, mai cu seamă, pentru geografia istorică. Prin cercetarea numirilor geografice

BCU ASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

se deschid largi orizonturi de cercetare asupra dezvoltării economice, asupra caracterului aşezărilor şi al evoluţiei lor, ca şi a altor numeroase probleme din teritoriul studiat. Spicuim, pentru exemplificare, cîteva pasagii din articolul "Intre toponimie şi geografie" publicat de I.Conea în B.S.G., tom. XLVII, 1928, p.338-342:

"Numirile topice au, în geografie, o însemnătate de care parcă nu ne dăm seama îndeajuns. E suficient să spunem că toponimia unui ţinut oarecare, cînd nu-i alterată de intervenţia şi amestecul oficialităţii, e ca un fel de descriere condensată a ţinutului aceluia, ca să înţelegem din capul locului ce mare valoare au numele topice pentru ştiinţa noastră.

Este toponimia ca un fel de haină, care îmbracă fidel trupul unui peisagiu. Iată, de exemplu, geograful poate întîlni pe foaia topografică a unei regiuni următoarele numiri laolaltă: Cărpiniş, Făget, Risipiţi, Valea Largă. Primele din ele sînt, de obicei, nume de păduri, a treia - de sate şi ultima - de vale, precum şi numele însuşi o spune. Aşadar, aceste numiri se referă la antropogeografia, vegetaţia şi geomorfologia regiunii. Si, fără a şti de ce foaie topografică e vorba, vei spune dinainte că regiunea respectivă e din partea muntelui şi anume - foarte probabil - un ţinut muntos a cărui natură nu e calcaroasă (Valea Largă). Dar, în afară de aceasta, numai pronunţînd numirile de mai sus, vei avea de îndată în minte imaginea mai mult sau mai puţin aproximativă a regiunii respective: pădurea e formată din carpeni şi fagi, satele sînt - mai mult sau mai puţin - risipite pe povîrnişuri, iar văile - largi (aşadar o regiune de roce dure şi, foarte probabil, cu evoluţie morfologică înaintată). Si nu numai atît:

adesea, dacă ai numai o numire topică referitoare, adică, numai la unul din învelişuri, le poţi bănui dinainte pe cele referitoare la celelalte învelişuri ale regiunii respective: o numire, cu alte cuvinte, o cheamă pe o anume alta. Putem spune, în cazul acesta, că sîntem în faţa unor omologii toponimice: numirile nu pot sta decît într-o anume societate sau ecologie - ca să spunem aşa. Si, forţînd puţin lucrurile am putea vorbi - mai ales pentru regiunile neatinse de schimbările aduse de industria, exploatările şi oficialitatea organizaţiilor de stat moderne - am putea vorbi de o geotoponimie, de societăţi de numiri topice specifice, variabile după regiuni. Toponimia primitiv populară a unui ţinut, neoficializată, este - în cazul acesta - vestibulul sau introducerea în studiul geografiei acelui ţinut."

Ne-am permis să dăm acest fragment în extenso pentru că ilustrează foarte plastic şi foarte clar rolul toponimelor în cercetarea geografică.

Mai departe, în acelaş articol, I.Conea arată că toate cele cuprinse în lucrarea citată i-au fost sugerate de schimbarea oficială a numelui oraşului Casablanca în Lyauteyville (1927). Analizînd succesiunea numelor pentru amintitul oraş, autorul menţionează existenţa unei numiri iniţiale, tradusă apoi în spaniolă şi acesta la rîndul ei, cu Lyauteyville.[1] Este "un caz de stratificare de nume topice. Cel mai interesant, în asemenea cazuri, e adesea mai vechi. El traduce, de obicei, ceva din plastica sau pitorescul ţinutului. Si cu atît e mai nou, cu atît e mai negeografic - pentru că, atunci se întîmplă undeva, în zilele noastre, o schimbare de nume topic, cel nou - care înlocuieşte pe cel vechi -

---

1- V.p. 14 , nota infrapaginală.

nu se referă niciodată la morfologia regiunii, fiind mai întotdeauna, un nume de persoană care a săvîrşit ceva de seamă în partea locului; exact prin urmare, cum stau lucrurile în cazul de care ne ocupăm.

Dar care-i concluzia cu care trebuie să terminăm aceste consideraţii de toponimie geografică? Ea ni se pare că trebuie să fie cea următoare: după cum toate se unifică şi se uniformizează, astăzi, pe suprafaţa întregii planete - şi aceasta din cauza mijloacelor de comunicaţie moderne, care au micşorat, putem spune, planeta şi au adus omenirea într-o stare de strîns şi neîntrerupt contact - tot aşa şi toponimia se uniformizează pe toată planeta; devine, cu alte cuvinte din ce în ce mai puţin geografică: Albertville, Elisabethville, Stanleyville, Conquilhatville, Leopoldville, Lyauteyville [1] etc. acestea-s transpuneri de nume care nu mai au nimic a face cu peisajul geografic în care le întîlnim."

Incheiem aceste lungi citate, considerîndu-le concludente, pentru a nu mai fi necesar vreun comentariu.

Intelegerea numirilor geografice nu este totuşi chiar atît de uşoară cît s-ar părea la prima vedere. Studierea toponimelor este chiar dificilă şi necesită cunoştinţe speciale din domenii variate, foarte diversificate. Cu aceasta se ocupă o ştiinţă nouă, complexă, interdisciplinară - <u>toponimia</u> sau mai corect <u>toponomastica</u>, despre care ne-am propus să tratăm în acest curs sub aspectul geografic. Legătura indisolubilă a toponimiei cu geografia istorică şi lipsa acestei din urmă discipline din planul de învăţămînt, ne-au îndemnat adesea să abordăm studiul toponimiei corelat cu cel al geografiei istorice, în măsura cerinţelor cursului nostru.

---

[1] In prezent: Albertville, Lubumbashi, Kisangani, Mbandaka, Kinshasa, Casablanca.

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

OBIECTUL SI SARCINILE TOPONIMIEI GEOGRAFICE

Pentru noţiunea de "toponimie" sînt posibile două accepţiuni[1]:

a) ştiinţa care se ocupă cu studiul numelor geografice, al numelor de locuri;

b) totalitatea sau o colectivitate a numelor geografice pe un teritoriu dat.

In primul sens se mai utilizează şi termenul de toponomastică, termen care tinde să cîştige în mod firesc tot mai mult terem, în diferite ţări, în locul celui de toponimie, ca ştiinţă.

Pentru numele de persoane, în totalitate sau numai pentru o colectivitate dintre acestea, se foloseşte termenul de antroponimie sau de antroponomastică, pentru a designa ştiinţa care se ocupă cu numele de persoane.

Onomastica, ştiinţa numelor proprii în general, este folosită ca o sferă mai cuprinzătoare, pentru a include atît toponomastica, cît şi antroponimia sau antroponomastica. Se organizează congrese internaţionale de "onomastică", adică de ştiinţă a numelor proprii, în care ponderea toponomasticei este însemnată. De exemplu la:

- al VI-lea Congres Internaţional de Stiinţe onomastice, München, 24-29 august 1958;

---

1 I.Conea, 1969, Toponimia şi cercetarea toponimică în cadrul geografiei, în Indrumător de cercetări geografice - cercetări economico.geografice, p.243, S.S.G.Bucureşti.

BCU / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- VII-mo Congresso Internazionale di Scienze Onomastiche Firenze-Pisa, 4-8 aprilie 1961.

Menţionăm de asemenea accepţiunea termenului de "toponimia" pentru numirile geografice şi de "toponimika" pentru ştiinţa care se ocupă de studierea lor. [1] De altfel, acest lucru rezultă şi din titlurile a numeroase lucrări din literatura sovietică de specialitate, printre care amintim:

V.A.Jucikevici, Toponimika, Minsk, 1965;

V.A.Nikonov, Vvedenie v toponimiku, Moskva, 1965;

x x x Toponimika Vostoka, Moskva, 1962, etc.

Accepţiunea acestor doi termeni distinctivi n-a fost însă respectată în mod riguros în toate cazurile. De altfel, şi în alte ţări, de exemplu în Canada, se caută termeni mai potriviţi pentru a denumi ştiinţa nouă a numelor de locuri. Cel mai recent este acela de "choronimie totală" sau simplu choronimie, care ar corespunde mai bine pentru spaţiile largi (de ex. continente, bazine oceanice etc.).[2]

Largul interes stîrnit în ultimul timp de semnificaţia, originea şi istoria numirilor geografice se concretizează în următoarele:

- un număr tot mai mare de lucrări dedicate problemelor de toponimie;
- conferinţe speciale ale comisiilor de toponimie din cadrul filialelor şi secţiilor societăţilor de geografie, precum şi conferinţe sau congrese internaţionale tematice;
- folosirea toponimiei în munca de cercetare ştiinţifică de profil;

1 Voprosî gheografii nr.58, 1962, p.4.

2 Jean Poirier, Toponymie, Méthode d'enquête, Québec, 1965.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- introducerea de cursuri de toponimie în planul de învăţămînt al facultăţilor;
- folosirea toponimiei în scopuri instructiv-educative în şcoală.

De toponimie se ocupă mulţi lingvişti, istorici, etnografi, geografi, cartografi şi în general, cercetători care abordează problemele regionale, în sensul larg al cuvîntului. De aceea, toponimia este considerată de către unii autori ca o disciplină ştiinţifică ajutătoare, care studiază numirile geografice.

Intrucît numirile geografice constituie o parte din fondul limbii, supusă anumitor reguli lingvistive, unii autori lingvişti o considetă ca o parte a lingvisticii. La noi în ţară E. Petrovici (1970) p-241, arată: "Cel care studiază numele proprii trebuie să fie un lingvist, căci ele pot fi explicate numai cu metode lingvistice. Onomastica - cuprinzînd şi toponomastica - este o disciplină lingvistică".[1]

Au fost însă şi lingvişti cu o viziune mai largă şi în acelaşi timp mai realistă referitoare la aceste probleme. Astfel, Iorgu Iordan (1963) p.8, menţiona următoarele: "Pentru un lingvist, toponimicele prezintă, în primul rînd, acelaş interes ca şi cuvintele obişnuite. Aceasta în ipoteza, extrem de frecventă, a proveniençei lor din nume apelative. Lucrul e atît de clar, încît orice insistenţă pare de prisos. Şi totuşi, chiar astfel de toponimice au uneori o situaţie oarecum specială, care le măreşte interesul. Căci prin transformarea lui în nume de loc, un apelativ poate căpăta o relativă stabilitate, menită să-l ferească, cel puţin parţial, de modificările la care sînt supuse cuvintele obişnuite".[2]

---

1 Studii de dialectologie şi toponimie, Ed.Academiei R.S.R.

2 Toponimia românească, Ed.Academiei R.S.România.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Se remarcă, din citatul dat, o poziţie mai puţin categorică decît la Emil Petrovici, fără însă a renunţa complet la ideea formulată de acesta. Ceea ce ni se pare a fi un lucru extrem de valoros şi realist este poziţia constantă a lui George Giuglea, adept al unei apropieri de studiile interdisciplinare căreia i-a simţit necesitatea, mai cu seamă în corelaţia cu geografia.

In primul deceniu al secolului nostru, George Giuglea, tot lingvist, scria următoarele:[1]

"Toponimia se ocupă cu studierea numelor de pa hartă şi de aceea, de la început,trebuie să vedem în ea o cercetare de interes geografic. Astfel concepută nu va mai fi numai o ramură a filologiei, ci aceasta va deveni şi un mijloc pentru lămurirea unor probleme de geografie, pentru că fenomenele (munţi, ape, păduri,animale etc.) şi fapte la (întemeieri de sate,schimbări de populaţiuni) care dau naştere unor numiri, fac parte din domeniul acestei ştiinţe". Explicarea pe această linie continuă, în mod mai clar, în favoarea geografiei. Concepţia lui G.Giuglea este exprimată şi într-o altă lucrare (1944)[2]: "Un nume topic fiind înainte de toate un fenomen geografic şi antropogeografic, el face legătura între om şi pămînt. Acest principiu cere neapărat să mergem la faţa locului şi să cunoaştem realitatea, dacă n-avem alte informaţii bune din publicaţiile existente". Mai departe G.Giuglea continuă în favoarea colaborării lingviştilor cu geografii:

"Pornind de la interesul geografic ce-l relevam mai sus, va trebui să se meargă cu un pas mai departe. Geografia nu se ocupă de fenomenul singuratic (plantă, animal etc.), ci de cît şi

---

1 Anuar de geografie şi antropogeografie, 1909-1910.

2 1944; Cheie pentru înţelegerea conţinuităţii noastre în Dacia p.24.

unde se întind acestea. Astfel se impune întrebarea dacă prin toponimie se va putea uneori determina întinderea, în trecut, a unei vegetaţii oarecare. Iar pe de altă parte va trebui să se ţină seama de explicarea diferitelor numiri şi de unele elemente geografice preliminare".

La cele exprimate atît de clar în citatul de mai sus, n-am avea decît de subliniat viziunea atît de geografică a studiului, toponimiei, în deplină concordanţă cu ceea ce ne propunem să facem prin acest curs. Este cu atît mai interesantă cu cît vine din partea unui lingvist, deoarece, în aceeaşi viziune concepuse mai înainte studiul toponimiei colegul său, geograf, G.Vâslan (v. studiul publicat postum - 1938).

Dintre istorici cîţiva s-au pronunţat pentru o apropiere de geografie, în ceea ce priveşte cercetarea toponimiei. Printre aceştia se numără: Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, Constantin C. Giurescu, Ion Donat, Aurelian Sarcedoţeanu, Stefan Pascu şi alţii.

Nicolae Iorga în studiul publicat postum (1941) tipărit fără ultima revizie a autorului, spunea următoarele: "De mult mă urmăreşte gîndul unei esenţiale întregiri a cunoştinţelor istoriei românilor ... prin cercetarea numelor de localităţi şi alte elemente geografice, în care am credinţa că se cuprinde o comoară ignorată.

Am început astfel să caut în Dicţionarul geografic de Pantele Georgescu (1897) toate numirile locale şi o lume întreagă necunoscută a ieşit astfel înaintea mea, întregind golurile transmisiunii documentare" (subl.n.G.D.)[1].

---

1 "Revelaţii toponimice pentru istoria neştiută a românilor", I, Teleormanul, în Analele Acad.Rom.Mem.secţ.Ist.seria III, tom. XXIII, mem.14.

Istoricul Constantin C.Giurescu (1957)[1] sublinia: ... "Cît despre istorie, este binecunoscută legătura care s-a făcut încă din vechime, între această disciplină şi geografie, între studiul evenimentelor şi instituţiilor şi harta ţărilor unde ele au avut loc", precum şi ... "Scoala nouă istorică socoteşte că trebuie acordată o deosebită atenţie elementului geografic. El ajută înţelegerea faptului istoric." Ideea este continuată şi dezvoltată în lucrarea citată, ca şi în alte numeroase lucrări, în care toponimia este analizată pe larg.

Pentru colaborări, în studii interdisciplinare, cu geografii s-au declarat de asemenea istoricii Aurelian Sarcedoţeanu, Stefan Pascu şi alţii.

Ion Donat (1956)[2] arată necesitatea orientării geografice în cercetarea istorică: "Pe lîngă sărăcia izvoarelor, lipsa noastră de informaţie se mai datoreşte însă şi unei alte cauze: cei mai mulţi istorici n-au fost preocupaţi de a înţelege şi geografic stările şi faptele analizate de ei. De aceea, se poate spune că pînă acum geografia istorică nu şi-a ocupat încă locul între auxiliarii ştiinţei noastre. Ea ar trebui să reprezinte un teren de colaborare între istorici şi geografi, dar această colaborare lipseşte."

Continuîndu-şi ideea, I.Donat se exprimă astfel: "Numai analiza geografică ne poate ajuta să înţelegem de exemplu, evoluţia teritorială a oraşelor, sau întinderea şi modul de constituire a unui domeniu feudal." Si mai departe: "... din multe puncte de vedere avea dreptate Cantemir cînd afirma în stilul său alambicat că

---

1 Principatele Române la începutul sec.XIX, Edit.ştiin., 1957, p.5.

2 Aşezările omeneşti din Tara Românească în secolele XIV-XVI, Rev."Studii, an IX, nr.6.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

"mapa altă nu iaşte fără numai istorie în şirur însămnată, care decît istoria în slove spusă, mai chiar (clar - G.D.) şi mai aievea arată părţile locului şi ţinuturile ţării".

Este clar că problemele de geografie istorică sînt indisolubil legate de toponimie, de unde rezultă şi viziunea studiilor interdisciplinare pentru care se pronunţa Ion Donat.

Din bibliografia de specialitate de peste hotare, atît din URSS, cît şi din Canada, Franţa şi alte ţări se desprinde de asemenea un curent tot mai favorabil cercetărilor interdisciplinare în domeniul toponimiei, cu scopul de a se realiza studii valorase. A aborda unilateral problemele de toponimie, ca ramură sau anexă a uneia dintre ştiinţele bine conturate, comportă multe riscuri de a greşi.

Din cele enunţate mai sus se naşte în mod firesc întrebarea: Ce este toponimia? Care este locul său în sistemul ştiinţelor?

Indiferent de definiţia care i se dă, sau de paternitatea reclamată de o ştiinţă sau de alta, toponimia constituie o realitate de care trebuie să se ţină seama, o direcţie de cercetare relativ nouă, în care trebuie să se lucreze din ce în ce mai mult, pentru a obţine rezultate pe măsura posibilităţilor ce le oferă.

Analiza toponimelor ridică probleme foarte importante pentru istoria şi teoria limbii. Multe numiri geografice sînt cu mult mai vechi decît primele documente scrise, fapt care le ridică valoarea ca surse de interpretare a faptelor istorico-sociale, a fenomenelor şi formelor de schimbare a limbii. Ele ajută la descifrarea legăturilor cu diferite popoare. Pe această bază lingviştii pot stabili limitele diferitelor dialecte. Este cunoscut că, aparent, fiecare cuvînt, deci şi toponimele, reprezintă un tot indi-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

vizibil, ca denumire a unei clase de obiecte, de fenomene, de acţiuni, de relaţii caracterizate printr-o serie de însuşiri care le deosebesc de toate obiectele, fenomenele, acţiunile, relaţiile exprimate de celelalte clase. Ex.: masă, în germană Tisch, în rusește stol, în franţuzește table etc. In masă Tisch-stol-table există ceva comun (înţelesul obiectului la care se referă sau imaginea lui pe care toate aceste cuvinte o trezesc în minte) şi ceva diferit (aspectul material, sunetele, respectiv literele - după cum le percepem cu urechea sau cu ochiul). Ceea ce auzim cînd cineva rostește un cuvînt este învelişul lui sonor, iar imaginea pe care ne-o trezește în minte sau noţiunea pe care o evocă formează înţelesul sau sensul. De învelişul sonor se ocupă fonetica, iar de sens - semantica.

In cursul existenţei lor, cuvintele suferă schimbări de diferite tipuri, afectînd fie latura fonetică, fie pe cea semantică.

Ramura lingvisticii care se ocupă cu descoperirea formei sonore originare, a înţelesului primar şi cu istoria cuvintelor se numește etimologie (v. Sorin Stati, 1964,[1] p.9-11).

Elementele toponimice sînt extrem de interesante pentru lingvişti; se poate stabili etimologia unui cuvînt (în cazul nostru toponim - G.D.) urmărind istoricește atît forma lui - complexul sonor - cît şi înţelesul lui (semantica), pe care le comparăm cu forma şi cu înţelesul altui cuvînt, din aceeaşi limbă sau dintr-una independentă, străină. Dacă două limbi ajung pe cale independentă una de alta, să stabilească un nume pentru acelaş obiect, sînt toate, şansele ca fiecare din ele să aleagă alt complex sonor,

---

1 Cuvinte românești. O poveste a vorbelor, Ed. ştiinţifică.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

adică să-i spună altfel. Dacă, dimpotrivă, constatăm că pentru același obiect, două limbi folosesc același complex sonor, este firesc să credem că una le-a preluat de la cealaltă, dacă nu cumva în ambele provine de la o a treia.[1] Oricum o legătură directă sau indirectă, între cele două limbi există în fiecare din cazuri.

De stabilirea <u>etimologiei</u>, cu scopul de a le determina forma originară, înțelesul primar și evoluția istorică, se ocupă în special lingvistica. Aceasta însă nu exclude posibilitatea și necesitatea ca și alți specialiști, din alte domenii, să ia parte activă la o astfel de acțiune, deoarece conduse prin prisma specialității lor, cercetările ajung la rezultate mai conforme cu realitatea de pe teren.

Fiindcă am amintit termenul de <u>etimologie</u> stăruim în preajma lui pentru a-l menționa pe cel de <u>etimologie populară</u>, care înseamnă modificarea formei unui cuvînt recent intrat în limbă, sub influența altui cuvînt mai cunoscut, cu care prezintă asemănări de formă. Pentru cercetarea toponimică este foarte importantă cunoașterea etimologiilor populare, care contribuie la lămurirea originii și a vechimii unor toponime.

Studierea etimologiei comportă mari dificultăți în cazul numelor proprii (de persoană sau geografice) și de aceea trebuie lucrat cu multă prudență.

Tinînd seama de faptul că numele proprii conțin adesea o părticică din tradiția și din istoria țării, informații despre cultura și modul de viață în general din trecut, migrări de populație etc., ele constituie indicii prețioase, care, corelate cu altele, pot conduce la concluzii foarte interesante.

---

1 Al.Graur, 1965, Nume de persoane, Ed.Științifică, p.5-6.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Toponimia ca totalitate a numirilor geografice a fost asemuită istoriei nescrise a unui popor, unei adevărate arhive, unde se păstrează amintirea multor evenimente, întîmplări şi fapte mai mult ori mai puţin vechi sau importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor şi au impresionat într-un chip care-care sufletul popular.[1]

Deoarece <u>numele de persoane</u> provin adesea din <u>nume de locuri</u> şi invers, studierea celor dintîi poate ajuta pe a celor din urmă. Astfel, Al.Graur [2] şi Iorgu Iordan [3] citează legătura între numele de persoană Berivoie (respectiv Berivoj) şi toponimele Berivoeşti sau Berivoi (în mai multe variante). Pentru geografie interesează mai puţin dacă patronimul a fost Berivoj sau Berivoie, sau poate altfel. In schimb urmărirea pe teren a toponimelor de diferite categorii (hidronime, oiconime, oronime, hyleonime) derivate din această bază "Berivoi" ne dezvăluie un incontestabil fenomen de migraţie a populaţiei din Tara Oltului peste Carpaţi.

In unele cazuri ne putem face o idee despre o limbă numai pe baza numelor proprii păstrate întîmplător. De exemplu, limba tracă vorbită în antichitate în bazinul Dunării de jos. Cu excepţia numelor proprii, despre această limbă avem foarte puţine informaţii, dar suficiente pentru a-i sublinia caracterul indo-european.

După Al.Graur, numele Mucapor, format din Muca + por are

---

1 Iorgu Iordan, 1963, p.2, Toponimia românească.

2 A.Graur, 1965, op.cit., p.9-lo

3 op.cit., p.163.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

în prima parte un element utilizat ca nume simplu sau în alte compuse trece, în timp ce partea doua - por - mai este întîlnită în nume de persoane compuse. S-a considerat că ar însemna "fiu", ca şi latinescul puer - "copil" şi sanscritul "putras" - pe care-l găsin în Brahmaputra "fiul lui Brahma".

In numele de persoane (antroponime) se păstrează uneori cuvinte de mult uitate ca sens de către vorbitori. De exemplu, Muşat a fost cîndva adjectiv, cu sensul de "frumos" (păstrat ca atare la aromîni), dar azi circulă numai ca nume de persoană din care au derivat şi toponime din alte categorii (nume de aşezări - Muşăteşti, sau de munţi - Muşetescul, Muşeteica etc.) Tot aşa s-a întîmplat cu numele Bucur - cîndva adjectiv (păstrat ca atare în limba albaneză) în timp ce în românește se păstrează doar formele derivate: a bucura, bucurie, bucuros.

Toponimele prezintă un interes deosebit pentru cei ce studiază limba sub diferitele ei aspecte, în primul rînd pentru că le oferă, ca şi istoricilor şi etnografilor, date care să întregească concluziile la care au ajuns pe altă cale, mai ales pentru perioadele mai îndepărtate din istoria unei limbi. Stadiul în care se găsea limba română în perioadele anterioare secolului al XVI-lea îl cunoaştem, în bună parte, datorită toponimelor şi antroponimelor din documentele slavoneşti în Tara veche, sau latineşti pentru Transilvania din acele secole.

Toponimia a constituit şi constituie un element de prim ordin pentru istorici şi geografi în dovedirea continuităţii poporului român, cu toate că i-a fost contestată, de către unii această inestimabilă valoare.

Adversarii continuităţii au încercat mai întîi să dove-

deasca dispariţia totală a numirilor din epoca romană, ceea ce trebuia să însemne că Dacia fusese părăsită cu desăvîrşire în timpul lui Aurelian, elementul romanic revenind mult mai tîrziu la nord de Dunăre (sec.X) cînd locurile ar fi primit din nou nume româneşti, ori s-ar fi folosit mai departe numele moştenite de la popoarele migratoare.

In ciuda acestor afirmaţii, nenumăraţi cercetători români ca şi unii străini, preocupaţi de stabilirea adevărului, au putut semnala o serie de toponime din perioada romană şi altele din perioada migraţiilor de popoare. Studiile întocmite asupra toponimiei din aceste perioade contribuie la o justă apreciere a fiecărui element cu privire la formarea limbii şi poporului român, deci şi a toponimiei sale. Dacă românii au venit în atingere cu popoare cuceritoare, locurile pe unde s-au perindat ori s-au aşezat acestea au fost uneori botezate cu numele etnice respective, păstrîndu-le amintirea pentru un timp îndelungat.

Pentru geograf acelaş material toponimic, studiat de către lingvist sau de către istoric, are o cu totul altă semnificaţie, fapt care se degajă din însăşi metodele de cercetare specifice, precum şi din deplina posibilitate de a înţelege conţinutul toponimelor, adică "materialul de care este înconjurat la tot pasul, materialul care reflectă într-o pondere impresionantă tocmai terminologia geografică." Aşa se şi explică denumirea cursului "Toponimia geografică".

George Vâlsan [1] spunea următoarele: "Ocupîndu-mă în cei doi ani din urmă - cînd am avut timp - de studiul toponimiei româ-

---

1 G.Vâlsan, Distribuţiunea în România a trei animale azi dispărute, studiu publicat în Bul.Soc.Rom.Geogr. LVII, 1938, p.20-21.

neşti, am ajuns la concluzia că acest studiu merită mai multă atenţie decît i s-a dat pînă acum. (subl.G.D.). Si mai departe: "Istoricii au făcut în această privinţă de multe ori generalizări pripite ... Filologii s-au distins printr-o prudenţă excesivă care nu ducea la concluzii generale, ci numai la lămuriri de amănunt.

Ambelor direcţii le-a lipsit un lucru esenţial care putea aduce de multe ori claritate în concluzii: un repertoriu cît mai complet de toponime şi întrebuinţarea metodei geografice. Explicarea unei numiri toponimice (topice G.D.) are importanţă. Dar multe numiri se repetă. Aria geografică a acestei numiri are o importanţă tot atît de mare, uneori mai mare, şi prin fixarea acestei extensiuni, de multe ori se rezolvă probleme sau se deschid alte probleme nouă".

Concepţia lui G Vâlsan este sintetizată [1] în următoarele: "Pe baza acestui material (toponimic - G.D.) cît mai complet - chiar numai a-l aduna e o muncă mare şi de deosebită importanţă - toponimistul va trebui să ridice clădirea ştiinţei sale, care nu e opera numai a unui lingvist, ci şi opera unui geograf, etnograf, istoric şi etnopsiholog".

Ideile lui George Vâlsan cu privire la studierea toponimiei de către geografi, ca şi la necesitatea colaborării interdisciplinare sînt exprimate în multe împrejurări de către Ion Conea, fie prin modul de abordare al cercetării, fie direct prin consideraţii de ordin teoretic în legătură cu aceasta.

In volumul I din "Monografia geografică a Republicii Populare Române" (1960) [2] Ion Conea arată că o bună parte din ape-

---

1 G.Vâlsan, op.cit., p.34.

2 cap. Toponimia, p. 65-92.

lative sînt expresii ale raporturilor om-mediu, cu studiul cărora se ocupă geografia. De aceea, geograful trebuie să studieze în primul rînd apelativele şi apoi toponimele propriu-zise, acestea din urmă fiind la origină simple apelative.

De asemenea, în "Indrumător de cercetări geografice - cercetări economico-geografice" [1] menţionează: "geografii, care prin însăşi natura metodei sau a practicii lor de cercetare în specialitate: terenul pas cu pas - sînt permanent în contact cu toponomia (în sensul că lucrează cu ea) şi sînt astfel cei mai indicaţi (şi obligaţi am spune) să culeagă şi să cunoască în mod nemijlocit întreaga toponimie dintr-o regiune sau, uneori, din întreaga lor ţară, s-o cunoască atît în sensul de a şti în ce constă această toponimie, deci în materialul ei, cît şi - foarte important lucru - în modul cum se repartizează ea în general pe teritoriul ţării". (subl.n.G.D.).

Numeroase sînt referirile toponomaştilor din diferite alte ţări asupra acestei ştiinţe noi. In genere, sînt consemnate aceleaşi idei de bază şi anume:

- se manifestă aceeaşi tendinţă, mai mult sau mai puţin accentuată, de limitare a toponimiei la rolul de ramură, ori de anexă a lingvisticii sau istoriei, ştiinţe mai vechi, din domeniul cărora s-au afirmat cercetători ai toponimiei de mare valoare pe plan naţional şi internaţional;

- tocmai aceste aprofundări unilaterale ale unor cercetători în toponomastică, au condus adesea la o limitată valorificare a tezaurului toponimic, fapt însoţit de concluzii parţiale,

---

1 I.Conea, 1969; Toponimia şi cercetarea toponimică în cadrul geografiei, p. 245.

nelipsite uneori de erori regretabile. Astfel, mulţi oameni de ştiinţă adună materialul toponimic în cartoteci şi-l grupează apoi în rubrici de genul: "denumiri provenite din termeni sociali" sau "ai lumii vegetale şi animale" etc.

Este modul cel mai simplu şi mai răspîndit de "a analiza" denumirile geografice. Se pierde astfel din vedere, faptul că majoritatea numirilor geografice, de aşezări omeneşti mai ales, sînt legate nu atît de obiecte, cît de nume de oameni (antroponime) în primul rînd provenite de la primii locuitori, iar mai tîrziu, de la numele stăpînului de pămînt. Multe dintre acestea au trecut prin stadiul poreclelor individuale sau colective.

"La analiza denumirilor geografice este cu totul insuficient să grupăm cuvintele după înţelesul rădăcinii. Această cale conduce la erori şi încurcături, astfel că denumiri provenite din epoci şi cauze diferite nimeresc în aceeaşi grupă"[1]. Se amestecă toponimele vechi şi noi, provenite de la nume şi porecle şi categorii de toponime provenite de la denumirile geografice.

- In pseudoanalize sînt cuprinşi, în aceleaşi grupe, termeni topici din straturi lexicale diferite, numai din cauză că la baza lor stau elemente înrudite. Esenţială este însă descoperirea modului în care apelativele respective au devenit nume proprii. Deci clasificarea toponimelor trebuie făcută pe baza analizei cauzale a atribuirii numelor proprii geografice, a drumului parcurs de un termen.

Orice clasificare făcută în afara acestor cerinţe este de la început incorectă şi inutilă, corespunzînd unei acumulări

---

1 A.V.Superanskaia, 1962, Impotriva simplificării în toponimie în Voprosî gheografii, 58, p.151-urm.

haotice, pseudosistematice de material, care nu serveşte cercetării toponimice. Orice grupare mecanică, electică, a toponimelor, care le ignorează originea adevărată, este echivalentă cu o tratare simplistă, de neadmis pentru o cercetare ştiinţifică.

"Se face (...) de obicei confuzie între etimologia unui toponim (adică originea lui lingvistică, care-i una, şi originea aceluiasi toponim ca toponim, care e cu totul altceva" [1]. Iar mai departe arată că" (...) a studia complet un toponim (sau toponimia unei regiuni) înseamnă a o studia din ambele aceste puncte de vedere. (...) lingviştii (cel puţin în felul în care au studiat ei pînă astăzi numele topice) sînt departe de a putea rezolva ei singuri toate problemele toponumiei".

Este o concluzie îndreptăţită care se identifică adesea şi în literatura internaţională cu punctul de vedere al multor toponomaşti.

Pe scurt am putea spune că în ciuda faptului că lingviştii noştri, în majoritatea cazurilor, susţin paternitatea lingvisticii asupra toponimiei, mergînd la absolutizare, se formează un curent din ce în ce mai puternic, în favoarea unei toponimii de sine stătătoare, ca ştiinţă a numelor de locuri, sau cel puţin ca ştiinţă complexă, interdisciplinară, la care fiecare specialist dintr-un domeniu dat (lingvistică, istorie, geografie, etnografie etc) poate şi trebuie să contribuie, prin colaborare, pentru elucidarea completă şi corectă a problemelor.

Din cele prezentate mai sus, am putea desprinde următoarea definiţie:

---

1 I.Conea, Toponimia şi cercetarea toponimică în cadrul geografiei, în Indrumător geografic, 1969, p.246.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

"Toponimia este ştiinţa care se ocupă cu studierea numelor geografice (a numelor de locuri) pentru explicarea corelată geografic a semnificaţiei, a originei şi evoluţiei lor, inclusiv a scrierii corecte contemporane şi a transpunerii lor dintr-o limbă în alta".

In ceea ce priveşte locul său în sistemul ştiinţelor, dat fiind faptul că este relativ nouă, nu s-a ajuns încă la o părere unanim acceptată. Cum aminteam mai înainte, mulţi dintre lingvişti o plasează între disciplinele lingvistice. In acelaşi timp, geografii includ toponimia între ştiinţele geografice, istoricii plasînd-o la rîndul lor, între disciplinele istorice.

Fiecare dintre aceştia sînt îndreptăţiţi numai parţial, deoarece numele geografice prezintă importanţă pentru fiecare din domeniile amintite, care pot aduce contribuţii deosebite la studierea lor.

Concepută ca anexă a oricăreia dintre ştiinţele mai sus menţionate, toponimia apare lipsită de perspectivă, limitîndu-i-se domeniile de aplicare practică. Mult mai realist este punctul de vedere al lui F.M.Murzaev, care consideră toponimia ca o ştiinţă de sine stătătoare, care apelează la metodele de analiză lingvistică, istorică şi geografică.[1]

Cu alte cuvinte, Toponimia este o ştiinţă nouă situată la contactul ştiinţelor, geografice, lingvistive şi istorice, avînd legături cu numeroase discipline din aceste domenii precum şi cu altele înrudite.

---

1 E.M.Murzaev, 1963, Toponimika i geografiia, în Vestnik Moscovskogo, Univ.ser.5, Geogr.nr.3.

BCU LASI CENTRA UNIVERSITARA LIBRARY

Toponimia - aşa cum afirmă I.Conea (într-o comunicare ţinută la 1.IV.1965 la Institutul de geografie al Academiei) trebuie să fie rezultatul colaborării între ştiinţele care se interesează de numirile geografice, idee prezentată şi în "Indrumător pentru cercetări geografice", 1969, pag. 245.

Toponimele (numele geografice) sînt cuvinte care se supun legilor toponimiei, deosebite întrucîtva de cele ale ştiinţelor particulare care le studiază şi pe care le-am enumerat mai sus (geografia, istoria, lingvistica).

Mergînd pe această cale, ajungem la concluzia că toponimiştii puri nu există, deoarece toponimistul nu trebuie să fie nici geograf, nici istoric, nici lingvist, ci toponimist (cf.I.Conea, 1969, Indrumător pentru cercetări geografice, pag. 245; cf. şi Voprosî gheografii, 1962, nr.58, pag.6, în care redactorii volumului susţin acelaş lucru).

Opinii similare au şi toponimiştii canadieni (cf.Cahier de Géogr.de Québec, nr.2o, sept.1966, pg. şi J.Poirier Toponymie Méthode d'enquête, Québec, 1965, p.19).

In cursul de faţă ne propunem să tratăm aspectele teoretice şi practice ale laturii geografice din ştiinţa numerelor de locuri, de aceea a fost intitulat Toponimia geografică. Vom acorda o pondere mai mică părţii teoretice (cca. 1/3) şi o tratare mai pe larg problemelor regionale, cărora le-am rezervat aproximativ 2/3 din total.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ISTORICUL TOPONIMIEI

Strînsa legătură care există între numirile geografice (toponime - în general) pe de o parte, celelalte două feluri de nume (de persoane şi de animale) şi apelative, pe de altă parte, a trezit interesul diferiţilor cercetători, care le-au studiat din puncte de vedere adecvate ştiinţelor pe care le reprezenta fiecare din aceştia, inclusiv sistematizarea lor.

Incercăm, în cele ce urmează, o scurtă prezentare a preocupărilor de cercetare şi conturarea unor şcoli sau curente, pe plan internaţional, cu accent deosebit asupra celor din România. Incercăm de asemenea sintetizarea trăsăturilor specifice geografice din cercetările realizate de către geografi şi alţi specialişti asupra toponimiei româneşti.

O asemenea cuprindere, în toate detaliile, ar fi foarte dificil de realizat şi ar necesita mult spaţiu şi timp. De aceea ne vom rezuma la principalele aspecte caracteristice, de care ne vom servi pentru exemplificare şi punere în temă, asupra problemelor de cercetare, din materialele pe care le-am avut la îndemînă, convinşi fiind că rămîn neexploatate numeroase alte lucrări, din diferite ţări ale lumii. Poate într-o etapă viitoare ne vom referi mai pe larg la acestea.

Numirile geografice au interesat pe oameni încă din cele mai vechi timpuri, consemnîndu-le în inscripţii, pe hărţi, planuri

BCU - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

cadastrale, în documente, studii etc., lucrări care le înregistrau pentru satisfacerea unor cerinţe de ordin practic. Fiecare ştiinţă sau domeniu al cunoaşterii se îmbogăţeşte prin practică. In ceea ce priveşte toponimia, în accepţiunea sa largă de totalitate a numirilor geografice, ea şi-a sporit necontenit conţinutul de-a lungul secolelor şi mileniilor. Călătorii şi exploratorii, care au venit în contact cu ţinuturi necunoscute sau foarte puţin cunoscute pînă atunci, le-au atribuit acestora numiri noi, ignorîndu-le adesea pe cele vechi, date de către populaţiile locale. Deci ei au fost cei dintîi care au reprezentat pe hartă noi ţări, regiuni şi noi numiri geografice din toate categoriile şi tot ei le-au folosit cei dintîi.

Deşi au existat unii autori, dintre care menţionăm pe Stefanos de Bizanţ (sec.V e.n.) - cu un mare dicţionar geografic, din care s-au păstrat cîteva fragmente şi pe spaniolul Ortelius (1596) cu un alt dicţionar geografic, preocupările sistematice de studiere a toponimiei, deci de <u>toponimie ca ştiinţă a numelor de locuri</u> apar abia în ultimele secole şi se conturează mai bine către sfîrşitul secolului trecut. In această etapă interesul pentru studierea sistematică a numelor de locuri a crescut repede, fiind stimulat de necesităţile cunoaşterii limbilor şi a gramaticii lor, dar mai cu seamă de cerinţele practice ale cartografiei. Parcurgînd diferite lucrări privitoare la toponimia din alte ţări, dar mai cu seamă la cea din ţara noastră, constatăm că, indiferent de domeniul de cercetare căruia îi aparţine autorul (lingvistică, istorie, sociologie, geografie, geologie, etnografie etc.), au pornit, în majoritatea cazurilor, de la materialele cartografice şi dicţionarele de numiri geografice, care, deşi conţin uneori

înregistrări şi respectiv interpretări eronate sau insuficient fondate au constituit întotdeauna o realitate. De aceea asemenea izvoare trebuie să fie îmbunătăţite în ceea ce priveşte conţinutul şi îmbogăţite, pentru a cuprinde cît mai reprezentativ numirile geografice din diferite etape istorice, în pas cu progresele metodologice realizate pe plan internaţional.

Putem menţiona cu mîndrie, că, alături de alte ţări în care s-a manifestat un interes crescînd pentru studiile de toponimie, în ţara noastră au existat preocupări de acest gen, concretizate, cel puţin sincron, dacă nu cu anticipaţie.

Si totuşi de conturarea unei ştiinţe sistematice a numerelor de locuri nu se poate vorbi decît spre sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului nostru, cînd acumularea unui bogat material faptic a permis formularea unor principii proprii.

In Franţa toponimia a apărut ca ştiinţă în jurul anului 1900, odată cu publicarea lucrărilor unor autori ca: Auguste Vincent, D'Arbois de Jubainville, Auguste Longnon şi ale continuatorului lor Albert Dauzat.

Auguste Vincent a dat, în Franţa, prima lucrare sistematică asupra toponimiei franceze, în care analizează un număr impresionant de toponime, cu multiple variante vechi, bine datate şi repertorizate, fapt care-i atribuie calitatea unui util instrument de lucru.

Un alt reprezentant de seamă al toponimiei franceze a fost Auguste Longnon, care a fost de fapt creatorul acestei ştiinţe, prin ceea ce preda în învăţămînt, dar cartea sa a apărut postum, sub îngrijirea elevilor săi Mirot şi Marichal, abia după ce Gröhler, care lucra la Breslau[1], şi-a publicat primul volum al lucră-

---

[1] azi Wroclaw.

rii sale. Gröhler aducea o datare bună a unor forme vechi de toponimă , bine alese, dar ca şi Longnon, avea unele imperfecţiuni în ceea ce priveşte unitatea viziunii ştiinţifice, precum şiunele incertitudini.

Studiul numelor geografice în U.R.S.S. are o îndelungată tradiţie, prin manifestarea unor tendinţe de a le interpreta prin traduceri semantice în cadrul cronicilor ruse, din perioada prerevoluţionară. In secolul al XVIII-lea au apărut numeroase încercări de interpretare etimologică a numirilor geografice, în lucrările lui V.N.Tatiscev, M.V.Lomonosov etc., încercări adesea stîngace. In secolul al XIX-lea s-au înregistrat progrese sensibile, trecîndu-se dela interpretarea numelor izolate la probleme de conţinut metodologic şi la descoperirea unor legităţi generale ale toponimiei, valabile într-un teritoriu sau altul. Astfel, amintim clasificarea numirilor ce designau hidrografia din Rusia, după elementele lor finale comune, făcută de A.K.Vostokov. Vederile lui Vostokov au fost adoptate de cîţiva toponimişti la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea.

Un rol însemnat în evoluţia ştiinţei toponimice în Rusia a revenit Societăţii geografice ruse, creată în 1845. Ea s-a ocupat de îndată de structura terminologiei geografice, de reglementarea scrierii numirilor geografice, de publicarea unor lucrări consacrate cercetărilor toponimice. Doi ani mai tîrziu, după înfiinţare în 1847, Societatea de geografie din Rusia a creat o comisie specială pentru studierea terminologiei geografice, pregătind între 1850-1885 editarea celor 5 volume ale dicţionarului geografic-statistic al Rusiei, în care terminologia geografică şi toponimia au avut o pondere mare.

BCU/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pe de altă parte "Societatea amicilor limbii şi literaturii ruse", creată încă din 1811 şi care a funcţionat pînă în 1930, a organizat publicarea şi a unor lucrări de toponimie, realizate de către membrii săi.

De asemenea, lucrări de geografie istorică au abordat probleme de toponimie.Astfel au fost: "Istoria societăţii moscovite a trecutului ruşilor şi a oamenilor de ştiinţă din Petersburg Harkov,Tbilisi şi Kiev", în care problemele privind terminologia geografică şi toponimia au ocupat un loc de frunte.

In 1873, M.P.Barsov publică "Studiul geografiei istorice ruse", o lucrare foarte importantă, consacrată problemelor de geografie istorică şi amplasării pe harta contemporană a numirilor de locuri citate în documentele ruseşti. N.I.Berezin, în 1894, publică o lucrare specială de toponimie "Nume geografice."

Societatea geografică rusă a înfiinţat, în 1904, Comisia cartografică, din care făcea parte şi o subcomisie pentru transcrierea numirilor geografice, în cadrul căreia lucrau, printre alţii A.A.Sahmatov, I.D.Rudnev. Comisia a dat recomandări pentru transliterarea numirilor străine în limba rusă. Geologul V.V. Lamanski, membru al societăţii de geografie, a elaborat multe materiale pentru terminologia geografică şi toponimia Rusiei, însă nepublicate.

După Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie cercetarea toponimică a luat o mare dezvoltare, elaborîndu-se lucrări cu caracter regional atît pentru partea europeană, cît şi pentru cea asiatică. Filialele Societăţii unionale de geografie şi-au creat comisii de toponime. In anul 1965 a fost organizată, de către această societate, prima conferinţă unională de toponimie a URSS,

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

desfăşurată la Moscova între 28.I şi 2.II, cu participarea reprezentanţilor din peste 50 de oraşe ale ţării. Au fost prezentate 115 comunicări şi note preliminare, mai ales din partea colectivelor de toponimişti din Leningrad, Moscova, precum şi din Minsk, Tomsk, Sverdlovsk, Baku, Vilnius, Chişinău şi Perm. Iată cîteva titluri sugestive: A.I.Popov - Bazele cercetării toponimice, K.K. Teluiko - Principiile şi metodele cercetării toponimice regionale, E.M.Murzaev - Dicţionarele de numiri geografice, stadiul lor de dezvoltare şi perspectivele, S.L.Berg - Despre cartoteca toponimică unitară, Iu.G.Vîlejnev - Principiile raionării toponimice etc.

Cele mai frecvente lucrări publicate sînt semnate de: A.I.Popov, V.A.Nikonov, E.M.Murzaev, E.M.Pospelov, S.L.Berg, K.K. Teluiko, A.K. Matveevna, V.A.Jucikevici şi alţii.

Au fost editate dicţionare speciale de numiri geografice şi de termeni geografici, lucrări asupra unor regiuni ale U.R.S.S. sau din alte ţări, precum şi cursuri de toponimie predate studenţilor.

Scoala toponomastică sovietică se bucură de un frumos prestigiu pe plan internaţional, pentru numărul mare de lucrări, dar mai ales pentru tematica largă a cercetărilor şi pentru preocupările de ordin teoretico-metodologic, pentru aportul la dezvoltarea toponimiei ca ştiinţă autonomă. Se remarcă în primul rînd o serie de schimbări substanţiale în conţinutul problematicii, din care citäm:

- locul toponimiei în sistemul ştiinţelor;

- formularea criteriilor, principiilor şi chiar a unor legi toponimice; V.A.Nikonov, de exemplu, clasează printre aceste legi faptul că apariţia numelor geografice este condiţionată de factori istorici şi sociali, toponimele formînd serii şi încadrîn-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

du-se în ranguri diferite faţă de alte numiri geografice cu caractere semantice sau gramaticale asemănătoare. De asemenea interesantă este introducerea şi folosirea noţiunii de negativitate relativă (v.mai departe în curs şi în dicţionarul de la sfîrşit);

- organizarea cercetărilor interdisciplinare de toponimie de către lingvişti şi geografi, chiar dacă nu au fost pe deplin rezolvate unele probleme, ca aceea a acceptării unanime a toponimiei ca ştiinţă autonomă a numirilor geografice;

- clasificarea toponimelor, cu stabilirea categoriilor şi detalierea lor;

- raporturile dintre toponimie şi cartografie (mai ales E.M.Pospelov);

- standardizarea, transcrierea şi transliterarea numirilor geografice;

- rolul toponimiei în învăţămînt, legat de procesul de instruire şi educare a tinerei generaţii.

Odată cu începutul secolului nostru, se constată o creştere progresivă a numărului lucrărilor de toponimie şi a publicaţiilor periodice de specialitate în multe alte ţări: Polonia, Cehoslovacia, Germania (apoi R.D.Germană şi R.F.Germania), Marea Britanie, Franţa, Tările Scandinave, Belgia, Bulgaria, Ungaria, Iugoslavia, Italia, Statele Unite ale Americii, Canada etc.

Spaţiul nu ne permite o detaliere a contribuţiei diferiţilor autori. Menţionăm însă numele unor personalităţi dintre cele mai reprezentative, pe ţări: Polonia - Vitold Taşiţki, P.Zvolinski, St. Rospond, A.Zaremba; Cehoslovacia - V-Smilauer, Ia.Svoboda, Ia. Stanislav, I.Linterer; Bulgaria - Vl.Georgiev, I.Duridanov, I.Zaimov; R.D.Germană - R.Fischer, E.Eihler, W.Sperber, T.Witkowski;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Iugoslavia - F.Bezlaj, R.Kolarici; Franţa - Albert Dauzat, Charles Rostaing, Gaston Deslandes, André Pégorier, Jean Babin; Ungaria - Takacs Jozsef, Kniezsa Istvan, Rado Sandor, Fabian Pal; Canada - Jean Poirier, Henri Dorion, Louis-Edmond Hamelin, Michel Brochu, Jacques Rousseau, Camille Laverdiere.

Dintre periodicele publicate amintim: Namn och Bygd, Uppsala - Suedia, din anul 1913; Zeitschrift für Namenforschung, în Germania, între 1925-1943, ca şi Beiträge zur Namenforschung, Heidelberg, R.F.Germania, din 1949; Revue Internationale d'Onomastique, Paris, din 1949; Onoma-Louvain, Belgia (organ al UNESCO), din 1950, Names-Berklay, Los Angeles (S.U.A.), din 1953; Onomastica, Wroclaw-Krakow-Warszawa (Polonia), din 1955, Zpravoda Místopisné Komise C.S.A.V., Praga (Cehoslovacia), din 1960; Bulletin de la Comission Royale de Toponymie, în Belgia, Friske Plaknamen, în Olanda. Acestora li se adaugă rubricile de toponimie ale revistelor geografice şi lingvistice din diferite ţări.

In Canada, studiul toponimiei a precedat pe cel al terminologiei geografice, pentru aceasta fiind creată o comisie a numelor de locuri, la Ottawa, încă din anul 1897. Mai tîrziu, în 1912, a luat fiinţă comisia de geografie, strîns legată de activitatea Societăţii de geografie din Québéc, care, după reorganizare, publică un repertoar de aproximativ 45.000 de nume geografice.

Sînt publicate de asemenea o serie de lucrări toponimice, în stilul tradiţional, în primele trei decenii ale secolului nostru, dintre care menţionăm: "Noms géographiques du Québéc" (1906), de P.G.Roy, "Dictionnaire des Riviers" (1917), de C.Rouillard, "Dictionnaire des paroisses" (1925), de H.Magnan etc.

Toponimia aşa zisă tradiţională din Canada este apreciată

de către geografii canadieni ca modestă, cu puţine aplicări în practică şi puţin studiată în mod special de către geografi, pînă în ultimele decenii. Sub influenţa şcolii franceze de toponimie, are loc o oarecare dezvoltare teoretico-metodologică, dar ştiinţa numelor de locuri trece într-o nouă etapă după 1950, prin participarea mult mai activă a geografilor, printr-o varietate mult mai mare a tematicii de cercetare şi printr-o orientare în primul rînd spre scopuri utile. Are loc o diversificare a categoriilor toponimice, de la cele mai mici detalii, care fac obiectul numirilor geografice, pînă la spaţiile ultravaste. După propria părere a geografilor canadieni, toponimia se adaptează mobilităţii spaţiilor geografice (Henri Dorion, Louis-Edmond Hamelin, 1969, passim),fapt care permite depăşirea limitelor toponimiei tradiţionale.

Din anul 1966 a fost creat, în această ţară, un grup de studiere a toponimiei şi choronimiei, prescurtat G.E.C.E.T.,format din cercetători de diferite specialităţi, între care geografii au un rol important. Au fost elaborate concepte noi de "choronimie totală", "choronimie normativă", "selenonimie" etc., însemnînd tot atîtea direcţii de investigare.

Toponimiştii canadieni atribuie pe bună dreptate ştiinţei numelor de locuri un rol deosebit de important, atît teoretic cît şi practic, declarîndu-se pentru un concept de ştiinţă autonomă cu posibilităţi mari de aplicare în practică (Henri Dorion, Louis-Edmond Hamelin, 1969, Jean Poirier, 1965).

In cadrul manifestărilor internaţionale, dar mai ales prin publicaţiile de specialitate din Canada, numeroşi autori, care formează o adevărată şcoală, au fost şi sînt mereu aduse noi contribuţii la dezvoltarea toponimiei, văzută într-o sferă mult mai cuprinzătoare.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

In România au existat preocupări de studiu asupra toponimiei cu mult înainte de secolul nostru. Remarcăm, în acest sens, rolul important al unor personalităţi de seamă ca Nicolae Milescu Spătarul, Stonicul Constantin Cantacuzino şi Dimitrie Cantemir. Primul, în al său "Jurnal de călătorie în China" notează un bogat material privind numirile geografice şi de populaţii, deşi nu l-a urmărit după o metodologie specială. Chiar şi activitatea depusă pentru culegerea lor reprezintă un bun cîştigat şi de valoare, pentru epoca respectivă, putînd servi astăzi pentru comparaţii.

Al doilea, Constantin Cantacuzino, prin harta întocmită la 1700 asupra Munteniei a adus o contribuţie însemnată, fie şi numai prin înregistrarea numirilor geografice, îndeosebi de localităţi, rîuri şi forme de relief de pe teritoriul cartografiat. In fine, Dimitrie Cantemir, în "Descrierea Moldovei" prezintă un bogat repertoriu de numiri geografice de diferite categorii, importante pentru studii toponomastice şi mai cu seamă de geografie istorică.

Progresele înregistrate în dezvoltarea cartografiei privitoare la teritoriul patriei noastre, în secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea au o importanţă deosebită şi sub aspect toponimic, prin înregistrarea numirilor geografice, uneori sub forma unor repertorii separate, întrucît acestea aveau să constituie mai tîrziu obiectul unor studii speciale, mai ales în ultimele două decenii ale secolului nostru, Printre realizările remarcabile din perioada respectivă se numără cunoscuta hartă a lui Fr.Schwantz von Springfels, intitulată "Tabula Walachiae Cisalutanae" din 1722, apoi harta lui Specht "Militarische Carte der Kleinen oder Österreichischen und Grossen Wallachei", 1790-1791, harta lui Rigas Velestinli, intitulată "Nea charta tis Vlahias", 1797.

Sînt demne de menţionat preocupările unora dintre reprezentanţii Şcolii Ardelene, mai cu seamă a lui Gheorghe Şincai, care, în 1804, a dat primele indicaţii, un fel de îndrumător, pentru transliterarea numirilor geografice din alfabetul chirilic în cel latin, la solicitatea lui Joannes Lipszky - căpitan cartograf în armata austriacă. Lipszky avea să publice, cu cîţiva ani mai tîrziu, "Repertorium locorum obiectorumque in XII tabulis mappae regnorum Hungariae, Slavoniae, Croatiae et confiniorum militarium Magnum item Principatus Transylvaniae occurentium".

D.Frunzescu publică, în 1872, "Dicţionarul Topografic şi statistic al României, care ne oferă un index toponimic al localităţilor României, între hotarele de la acea dată.

Tot în 1872 apare "Istoria critică a romanilor" de B.P. Haşdeu, iar mai tîrziu, în 1886, apare primul volum din "Etymologicum magnum Romaniae", al aceluiaş autor, în care se abordează etimologii toponimice dintre cele mai avîntate, uneori nelipsite de exagerări, de explicaţii forţate. Din aceeaşi perioadă datează o serie de lucrări ale lui A.D.Xenopol, D.Onciul şi L.Săineanu, care au elemente interesante pentru studiile de toponimie.

In anul 1875 ia fiinţă Societatea Română de Geografie, care coordonează numeroase studii în care preocupările de toponimie sînt reprezentate. Activitatea desfăşurată în cadrul Societăţii române de geografie pe linia studierii toponimiei a fost în bună măsură publicată în Buletinul societăţii şi în alte periodice.

Problemele tratate au fost foarte variate: de la etimologii făcute de amatori, adesea greşite şi uneori ridicole, indicaţii privind transcrierea fonetică a numirilor geografice (Procopianu-Procopovici), transcrierea oficială a numirilor (dr.Barbu Constantinescu), transcrierea oficială naţională (St.Hepites) etc.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dar cele mai însemnate în această perioadă rămîn dicţionarele geografice ale judeţelor, pe baza cărora avea să se realizeze mai tîrziu "Marele Dicţionar geografic al României" 1898-1902, sub redacţia lui George Lahovary. Acesta, cu toate scăderile, datorate unor înterpretări semantice discutabile, a rămas pînă în prezent lucrarea de detaliu cea mai cuprinzătoare a geografilor, importantă prin repertorizarea, în cele 5 volume, a unui impresionant număr de numiri geografice. Desigur lucrarea este depăşită din mai multe puncte de vedere:

- nu cuprinde toate numele geografice, iar o mare parte s-au schimbat;

- culegerea şi mai cu seamă explicarea numelor geografice s-a făcut în parte de către persoane insuficient ini ţiate în cercetarea toponimică;

- faţă de metodologia actuală, cea folosită atunci a fost incomparabil mai puţin pusă la punct, resimţindu-se lipsa unui îndrumător şi a unui chestionar de anchetă, de unde rezultă lipsa de unitate în tratarea numelor geografice, un accent exagerat pe tratarea şi explicarea lor pe bază de legende, precum şi alte argumentări îndoielnice.

Se pune în mod imperios problema întocmirii unui nou dicţionar de numiri geografice, la nivelul cunoştinţelor şi cerinţelor actuale.

Subliniem meritul geografilor din ţara noastră de a se fi numărat printre cei dintîi cercetători ai toponimiei, firesţe, cu lacunele inerente oricărui început. Dacă am lua în consideraţie numai adunarea şi repertorizării materialului toponimic,contribuţia lor apare ca deosebit de importantă pentru cercetările actuale şi de viitor, constituind un material de bază.

BCU Cluj / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Să ne reamintim că Grigore Cobălcescu, primul geograf adevărat al ţării noastre, cum îl numea D.Brîndză (Analele Acad. Rom., 1887), a lăsat un curs litografiat pentru elevii şcolii militare din Iaşi, intitulat: "Geografia Daciei moderne", despre care se menţionează:"O altă parte importantă şi cu totul nouă este denumirea deosebitelor trunchiuri şi părţi laterale ale trunchiului carpatic, denumiri de o mare utilitate pentru recunoaştere şi care n-au figurat pînă la autor nici într-o carte românească. Aceste denumiri sînt de ordinar (obişnuit,G.D.) acelea întrebuinţate în diferite localităţi de către înşişi locuitori, precum sînt: Munţii Trascăului, ai Bîrsei, Făgăraşului, Vlăghiasei, Bihorului, Giurgiului, Ciucului, Harghitei, Haşmaşului etc., altele sînt acelea admise de geologi şi geografi, spre o recunoaştere în catena Carpaţilor, precum sînt: Munţii Grinţieşului, ai Dornei, ai Bistriţei, ai Afinişului; altele formate de autor, după metoda admisă în ştiinţă, la necesitate, însă întotdeauna ţinîndu-se seama de denumirea dată de locuitori, precum sînt: Munţii Taslăului, ai Tarcăului, ai Iezerei (Iezerului, G.D.) etc." (v. Bul.soc.geogr.rom., anul XXVIII, nr.2, 1907, p.209-210, pentru alte detalii).

Amintim de asemenea că în manualul de "Geografie economică a României" publicat în 1902, profesorul C.Gorciu acorda de asemenea atenţie sistematizării numirilor de unităţi naturale, dintre care unele nu mai sînt folosite, n-au "prins".

Preocupările lui Simion Mehedinţi, în acest domeniu, au fost şi ele legate de activitatea de bază, deci colaterale, fără însă a minimaliza importanţa studierii numirilor geografice. Dimpotrivă, dacă în prelegerea inaugurală a primului curs de geografie din universitatea noastră, la 5.XI. 1902, S.Mehedinţi, criticînd caracterul descriptiv al geografiei noastre de pînă atunci, arată:

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

" ... Nume şi numere. Si apoi iarăşi: numere şi nume. Longitudini, latitudini, nume de munţi, nume de vîrfuri de munţi, de cîmpii, de rîuri, mări, strîmtori, capuri, insule, oraşe, popoare ... cu un cuvînt, după nimerita expresie a lui Pilinius, locorum nuda nomina: vorbe goale cu privire la locuri ... şi atît", cu trei decenii mai tîrziu, în "Terra", cap.XX,„Nomenclatura" se referea la termenii ştiinţifici şi la cei populari, schiţînd cerinţele unei terminologii corecte. Iar mai tîrziu, în "Premize şi concluzii la Terra" amintea: "Pe valea Putnei, un munte se cheamă şi azi Tisaru, dar tisă pe el mai de loc". Aceasta arată corelarea numirilor geografice cu suportul lor material.

In multe lucrări, Simion Mehedinţi acordă atenţie toponimiei ("Vechimea poporului român şi legătura cu elementele alogene", 1925; "Dacia pontică şi Dacia carpatică", 1928 etc.), dar adevărata preţuire i-a dat-o mai tîrziu în prefaţa la "Cîmpul lui Dragoş (Toponimie veche şi actuală din judeţul Neamţului", Bucureşti, 1943, de C.Mătasă, în care spunea: (...) "Si nici toponimia nu este de lăsat la o parte în unele cazuri (...). De exemplu, cînd trunchiul numelor Tisei, Someşului, Crişului (...) s-a păstrat neschimbat de două mii de ani,e aproape de înţelegerea noastră a tuturor că numele acestea nu s-ar fi păstrat dacă n-ar fi stăruit la faţa locului un substrat etnic,a cărui circulaţie în lungul rîurilor respective să poată asigura păstrarea numirilor antice,date de autohtoni (...) - apud S.Mehedinţi,19,Opere alese, p.91.

Deci geografii au avut un rol activ în introducerea în circuitul culturii naţionale şi universale a toponnumelor de diferite ranguri, de felul celor citate mai sus. De aceea ne-am şi permis a da in extenso pasagiul referitor la Gr.Cobălcescu.

Paralel cu aceasta, cercetătorii din alte domenii (lingviști, staticieni, istorici etc.) au realizat diferite lucrări uneori de mare valoare documentară, alteori mai limitate.

Ovid Densusianu în "Urme vechi de limbă în toponimia românească," București - 1898, retipărit în 1968 în volumul I "Opere", Edit.pentru literatură, p.467-477, are interenate elemente vechi, care permit o anumită orientare a studiilor de toponime, de reală valoare. Cu toate acestea, ni se pare exagerată atribuirea originii iranice unor toponime din Transilvania, așa cum le consideră în cursul litografiat (1928-1929)[1], toponime cel puțin în parte dovedite a fi autohtone. Se vede în aceasta o tendință pe care o au și alți autori lingviști, de a apropia toponimele de termeni lexicali din diferite limbi, ignorînd realitățile geografice și istorice. Este ciudat că se face această apropiere, din dicționare, fără a se căuta justificarea ariei de răspîndire a unor termeni. Este un fel de "modă" hazardată, care s-a manifestat, în diferite variante, în toate perioadele, începînd de la Hașdeu și Săineanu încoace. Iată un exemplu pe care-l cităm din studiul introductiv la "Etymologicum Magnum Romaniae", vol.I, Ed. Minerva, București, 1970, pag. LI:

"L.Săineanu - găsise pentru cuvîntul "bărăgan" (poate toponimul Bărăgan! - G.D.) - o derivație "arabo-persană": "berijabon" compus din arabul "bur" = cîmp și persanul "jabîn" = deșert, de unde forma "baraban" și apoi "bărăgan". Nimic mai logic și mai vrednic de crezare: - (!? - G.D.). Nu, spune Hasdeu, "bărăgan" vine de la "bară" = mocirlă, întindere de apă stătătoare, care a dat forma

1 "Probleme de toponimie și onomastică" - curs litografiat.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

"barac" şi "bărăciune" = apă stătută împuţită (atestată de I.P. Reteganu). Sufixul "ac" trece în "ag" pentru a căpăta o nuanţă peiorativă şi cu adausul sufixului intensiv "an" formează pe "bărăgan".

In orice caz, ceea ce primează la Haşdeu e mefienţă faţă de simţul comun. El nu creditează ceea ce pare verosimil, fiind convins că drumul spre adevăr impune refuzul analogiilor de suprafaţă. Dar oare nu cade în cealaltă extremă, făcînd cîteodată prea mult apel la fantezie? Si nu se fereşte de soluţii simple, numai fiindcă sînt simple, ca şi cum o bună etimologie ar trebui neapărat să conţină un rebus, cu accesul interzis profanilor?"[1] (G.D.).

Incheiem acest lung citat, pe care-l considerăm edificator. Alte exemplificări le vom da ori de cîte ori va fi cazul.

Revenind la Ovid Densuşianu, notăm totuşi că este de reţinut: "... în chestiuni atît de delicate, cel care vine să-şi exprime părerea sa trebuie să fie mai prudent decît ori şi cine şi ... o mai multă maturitate de metodă şi de cugetare este nu un ce de lux, ci o calitate indispensabilă, fără de care nici sinceritatea convingerii, nici iubirea de adevăr nu plătesc nimic". (1968 [2], p.466).

Este o reţetă pe care o aplică, în mod justificat, pentru exagerările lor, altor autori ca: D.Dan (1897), C.C.Dinculescu (1922), dar de care probabil "a uitat" în cursul litografiat "Probleme de toponime şi onomastică", în care "descoperă" numeroase toponime în Munţii Apuseni ca fiind de origine iranică, osetină, după părerea sa; chiar şi moţii înşişi sînt urmaşi ai alanilor.

---

1 Etymologicum magnum Romaniae, 1968, Colecţia Biblioteca pentru toţi, Studiu introductiv de Paul Cornea, p.LI.

2 Densuşeanu, 1968, Opere, vol.I.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Ovid Densuşianu şi ca el şi alţi lingvişti au susţinut ideea că "dacii şi geţii nu au lăsat absolut nici o urmă în toponimia noastră" (cursul citat 1928-1929, p.103 - subl.G.D.).

Or, asemenea afirmaţii au fost de mult dovedite ca neconforme cu realitatea. Cel puţin numele unor rîuri mari (hdronimie majore) cunoscute din epoca daco-romană au stat la baza explicării formei actuale româneşti: Ordesos - Argeş, Crisius - Criş, Marisia - Mureş, Alutus - Olt, Pyrethus - Prut, Samus - Someş etc.

Dintre lingviştii străini care s-au ocupat la sfîrşitul secolului trecut şi de toponimia de pe teritoriul ţării noastre, menţionăm:

Fr.Miklosich, 1881, Rumänische Untersuchungen, Viena;

Pesty Frigyes, 1884, Krassó vármegye története, Budapesta;

Gustav Mayer, 1891, Etymologisches Wörterbuch der Albanischer Sprache;

Zimmermann - Werner, 1892, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen în Siebenbürgen, Sibiu;

Gustaw Weingand, 1894, Die Aromunen, Leipzig etc.

Nu este cazul să analizăm fiecare lucrare în parte; menţionăm numai că în ele există multe aspecte care merită să ne reţină atenţia, într-un fel sau altul, cu atît mai mult cu cît unele dintre ele au fost folosite în mod voit ca argumente împotriva poporului nostru, deşi nu erau fondate.

Menţionăm de asemenea, pentru perioada de la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului al XX-lea, preocupările de studiu asupra toponimiei, finalizate prin publicarea unor materiale, de către diferiţi autori. In 1909, la Sibiu, apărea "Dicţionarul numirilor de localităţi cu poparaţiune română din Ungaria" de Silvestru Moldovan şi Nicolae Togan, referitor la teritoriile ro-

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

mânești aflate atunci sub administrația austro-ungară.

Unul dintre lingviștii de seamă din țara noastră, care a contribuit efectiv la dezvoltarea teoretică-metodologică a cercetării toponimice, a fost Vasile Bogrea (1881-1926). Ca desăvîrșit cunoscător al limbilor clasice, a celor romanice și germanice a principalelor limbi slave, și a limbii maghiare, a fost, după B. P.Hașdeu, cel mai pregătit dintre lingviștii români pentru lingvistica comparată (cf.D.Macrea, 1970, p.191), lucru care i-a înlesnit enorm de mult activitatea în domeniul toponomasticei. Intre altele, el face distincția între originea și etimologia toponimelor și arată căile de cercetare, criteriile de apreciere, Deși de proporții reduse și mai cu seamă de analiză, lucrările sale în domeniul toponomasticei sînt foarte importante.

In 1920[1], Vasile Bogrea spunea:"toponimia românească,dacă n-a fost pînă acum sistematic explorată, n-a fost nici cu totul neglijată de cercetătorii nostii", numind dintre cei mai apropiați de perioada respectivă pe: Iosif Bălan (Numiri de localități, Caransebeș, 1898), D.Dan (Din toponimia românească, 1896), Ov. Densușeanu (Urme vechi de limbă în toponimia românească, 1898 - retipărită în 1968), G.Giuglea (Schiță din toponimia românească) și D.Puschilă (Observații cu privire la terminologia geografică populară și la toponimie) ambele în Anuarul de geografie și antropogeografie pe anii 1910-1911, N.Iorga (passim), Gioge Pascu (în Arhiva din Iași), Al.Philippide (în Viața românească), Sextil Pușcariu (în "Convorbiri literare").

Vasile Bogrea, care era bun prieten cu George Vâlsan, critică ideea potrivit căreia "numiri geografice românești dintre

---

1 Vasile Bogrea, Dacoromânia I, 1920-1921, p.210.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

cele mai răspîndite au rămas pînă astăzi, în ceea ce privește originea lor, necunoscute, nu numai marelui public, dar chiar și specialiștilor" - înserată în "Viața Românească" din aprilie, 1920, p.273, ca și tendința spre arhaizare cu orice preț, pe care o consideră un element de mare preț în cercetările toponomastice, arătînd că studiul acestora conduce uneori la rezultate surprinzătoare.

Și pentru V. Bogrea, aspectul etimologic al studierii toponimelor rămâne fundamental, fără a se preocupa în mod deosebit de originea numirilor geografice. Cu toate acestea, lucrările sale deși scurte, precum și numeroasele note publicate postum în volumul "Pagini istorico-filologice" Ed.Dacia, Cluj, 1971, prezintă un mare interes și pentru geografi.

In perioada de după primul război mondial se tipăresc la Bonn și Leipzig, (1924-1926), cele două volume din lucrarea lui Iorgu Iordan, "Rumänische Toponomastik", lucrare care avea să fie reluată, completată și publicată în ultimele două decenii, sub titlurile: "Nume de locuri românești în Republica Populară Română" (1952) și "Toponimia românească" (1963).

Ovid Densușeanu și apoi Ion Aurel Candrea au predat primele cursuri de toponimie la Universitatea din București (C.D. - în 1928-1929, "Probleme de toponimie și onomastică", I.A.C. - 1934 -1935, "Principii de toponimie cu privire specială la toponimia Olteniei și a Banatului", precum și "Onomastica română" 1935-1936), orientate în mare măsură în direcția stabilirii etimologiei numirilor proprii, dar și a originii lor. Lăsînd la o parte unele exagerări și ținînd seama de stadiul de dezvoltare al toponimiei ca știință, lucrările citate își mențin valoarea lor, deoarece au contribuit la orientarea metodologică de cercetare în etapa care a urmat.

Astfel, în cursul "Onomastică română cu privire specială la la onomastica Olteniei", predat pentru întîia oară la universitatea noastră, I.A.Candrea arată că "... pentru a studia cu folos toponimia, pentru a da originea exactă a unui nume propriu (antroponim - G.D.) sau nume de localitate,trebuie înainte de toate să cunoşti bine numele proprii de oameni, căci, cel puţin 50-60% din numele topice din ţara românească (România - G.D.) are drept origine nume proprii de oameni".

In cursurile citate sînt menţionate cîteva criterii pentru studiul toponimelor, dintre care unele sînt insuficient de bine conturate, poate chiar contradictorii. Astfel, absolutizînd rolul lingvistului în cercetarea toponimiei, I.A.Candrea (1934-1935 - p.52) spune următoarele: "Se naşte întrebarea: cum şi de cine trebuie făcute studiile de toponimie? Răspunsul vine de la sine: numai şi numai de filolog, căci numai el poate să desluşească şi să înlăture dificultăţile ce i se ivesc în cale ori de cîte ori e vorba să se dea o justă interpretarea a numelui topic". (Subl.-G.D.) ..... şi mai departe: "Insă filologul este el destul de bine înarmat pentru a duce la bun capăt acest studiu aşa de greu al originii numelor de localităţi? Pe ce bază trebuie făcut?

1. Să cunoască foarte bine onomastica în cele mai mici amănunte.

2. Să cerceteze şi să interpreteze cu multă băgare de seamă toate documentele şi hrisoavele, zapisele, ispisoacele, inventariile mănăstirilor sau de hotărnicie, tipărite sau în manuscris.

3. Să se servească de tot ce s-a publicat pînă atunci ca material, pentru a fi destul de bine pregătit pe terenul toponimiei.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Ne punem şi noi întrebarea: satisfac oare acestea cerinţele unui studiu complet al toponimiei? Sau ne rezumăm la etimologii? Este de reţinut însă preocuparea de dezvoltare a metodologiei noii ştiinţe, în curs de formare pe atunci, dar privită în special, prin prisma lingvisticei şi cel mult a istoriei. Despre geografie - nimic! Despre necesitatea cercetării toponimelor pe teren, de asemenea - nimic!

De altfel, aşa cum am mai arătat şi în alte capitole ale cursului, tendinţa de abordare unilaterală, uneori chiar exhaustivă, lingvistică, a toponimiei s-a continuat pînă în zilele noastre, cu unele excepţii, fapt care a întîrziat crearea bazelor interdisciplinare de studiu în acest domeniu, atît de necesare pentru o cuprindere cît mai amplă şi mai aprofundată a tuturor aspectelor.

Remarcabile sînt preocupările lingvistului Nicolae Drăganu (1884-1939), care şi-a desfăşurat activitatea la Cluj, în concordanţă cu cerinţele de abordare istorică a toponimiei, sincronizate cu preocupările sale de istoric literar. Mărturie a acestui fapt stau lucrările sale de bază: "Toponimie şi istorie", Cluj, 1928 şi "Românii în veacurile IX-XIV, pe baza toponimiei şi a onomasticii", Bucureşti, 1933. Sînt lucrări importante, de care s-au servit mulţi cercetători şi care-şi păstrează şi astăzi, în largă măsură, valabilitatea.

Fără a diminua valoarea acestor lucrări şi meritele autorului, trebuie spus că ele conţin şi o serie de explicări eronate, insificient fondate, pentru originea unor toponime. Rămîne însă valoarea şi prezentarea de sinteză pe care o face autorul, pentru secolele respective.

Un rol însemnat a jucat în această perioadă "Muzeul limbii române" din Cluj, creat de Sextil Puşcaşu, precum şi publicaţiile

muzeului, transformat ulterior în institut de lingvistică şi istorie literară, filială a Academiei. Printre aceste publicaţii se numără volumele "Dacoromania" (1920-1948), "Anuarul Institutului de istorie naţională" din Cluj, "Cercetări de lingvistică" etc., în care Sextil Puşcariu, Vasile Bogrea şi o serie de alţi cecetători contemporani au publicat numeroase lucrări de toponimie, orientate îndeosebi spre explicarea etimologiilor.

In ultimul deceniu s-a constituit, la acest institut, un cerc de onomastică pentru studierea numelor de persoană şi a toponimiei din Transilvania şi din alte regiuni ale ţării, grupînd şi cadre didactice de la Universitatea "Babeş-Bolyai" din Cluj. Conducerea cercului i-a revenit lui Emil Petrovici, iar din 1968 lui Ion Pătruţ.

Depăşind, deşi nu în totalitate, practica preluării necritice a unor idei formulate de către lingvişti străini consacraţi, în abordarea studiului toponimiei româneşti, practică prezentă în primele decenii ale secolului nostru, lingviştii din România au fost preocupaţi de probleme specifice de studiu. Astfel, prin lucrările unor lingvişti de seamă ca Iorgu Iordan, Emil Petrovici, Alexandru Graur, Dimitrie Macrea, precum şi ale celor din generaţiile care le urmează, aspectele teoretico-metodologice s-au amplificat, mai ales în ultimele două decenii, cu privire la etapele cercetării, la stabilirea categoriilor toponimice, a principiilor şi, parţial, la cercetarea regională (restrînsă) a toponimiei. Nota dominantă continuă să fie dată de stabilirea etimologiilor.

Iorgu Iordan, însuşi, ne spune în lucrările publicate (1952, p.XVII şi 1963, p.16): "Deoarece lucrarea de faţă este, în primul rînd lingvistică, am crezut că nu se impune o separaţie între di-

versele toponimice, pe care le discut, după natura locurilor respective. De aceea pun împreună numele accidentelor de teren (în sens larg) şi pe ale aşezărilor omeneşti. Tot aşa nu ţin seamă, la prima categorie de natura fizică a accidentului. Aceasta nu înseamnă că neglijez elementul "material" (sau "real", adică privitor la "lucruri"), dimpotrivă, recurg la el ori de cîte ori mă poate ajuta să stabilesc o etimologie (subl.G.D.) sau să întăresc o explicaţie".

Intre problemele prezentate în aceste lucrări de către Iorgu Iordan, se numără vechimea toponimelor, sinonimiile, tautologiile toponimice (problemă foarte importantă, dar nu întotdeauna privită în mod realist, pe baza unor cercetări sau măcar explicaţii faptice de teren, aşa cum subliniază M.Homorodean, 1968, p.7o şi urm.). De asemenea un rol foarte important revine corelaţiei apelative-toponime, mai complet precizate decît la I.A.Candrea, precum şi clasificării toponimelor în patru mari categorii, cu subdiviziunile lor.

Lucrarea "Toponimia românească" la fel ca şi ediţia din 1952, "Numele de locuri româneşti în Republica Populară Română", prezintă interes pentru geografi sub aspectul repertorizării unui mare număr de toponime, al explicării lor etimologice şi mai ales al sinonimiilor numirilor geografice provenite din apelative. Rămîn discutabile unele explicări date de autor şi rămîne de lămurit, în largă măsură, originea toponimelor ca toponime.

Iorgu Iordan arată că numirile provenite din apelative, indiferent de originea lor lingvistică, "trebuie tratate la fel cu elementele lexicale propriu zise, aşadar ca cuvinte româneşti în sens strict".

. . . . . .

"... ele nu spun nimic sigur în privinţa vîrstei nomenclaturii geografice ... în afară de cazul cînd ar fi atestate în documente din epoci îndepărtate. De aceea nu le putem utiliza ca argumente istorice şi etnologice, nici măcar în ipoteza că vechimea lor ar fi dovedită pe bază de izvoare documentare". (Op.cit.p.7, subl. n.G.D.).

Afirmaţiile făcute în această parte a lucrării sînt contradictorii.

O contribuţie largă la studierea toponimiei din punct de vedere lingvistic a adus Emil Petrovici, (1899-1968), prin lucrări cu o tematică variată, etimologii, precizarea originii unor categorii de toponimie, corelaţia toponimie-antroponimie, corelaţia istorie-toponimie, problema "împrumuturilor" lexicale şi toponimia, studierea pe plan zonal sau local a toponimiei etc., lucrări care au fost grupate în volumul "Studii de dialectologie şi toponimie", tipărit postum, în 1970, la Editura Academiei Republicii Socialiste România, sub îngrijirea unui colectiv de cercetători de la Cluj, format din I.Pătruţ, B.Kelemen, I.Mării.

Folosind metoda geografiei lingvistice, prin compararea ariei de răspîndire a slavilor şi a diferitelor graiuri slave pe teritoriul limbii române, Emil Petrovici ajunge la concluzia justă şi foarte importantă pentru istoria limbii şi a poporului român, că respectivele cuvinte (deci şi toponimele) au fost difuzate de către români. De importanţă deosebită sînt concluziile şi indicaţiile metodologice date în ultima sa comunicare ţinută la Praga, la Congresul internaţional al slaviştilor (7-13 august 1968), cu titlul "Românii creatori de toponime 'slave'", în care sînt prezentate criteriile de distingere a toponimelor de proveniență românească, faţă de cele străine.

BCU ASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Este o contribuţie deosebit de preţioasă, deoarece un număr mare de nume, considerate de unii autori, străini şi chiar din ţara noastră, ca fiind slave, sînt în realitate de origine românească. De exemplu: Cernişoara, Dumbrăveaua, Glîmbocelul, Crîngaşi, Topoliceni, Peştişani etc.

Opera lui Emil Petrovici în materie de toponimie face dovada omului de ştiinţă erudit, înscriindu-se pe linia începută de înaintaşii săi. Şi în lucrările lui Emil Petrovici predomină tendinţa de explicare etimologică a toponimelor, deci latura lingvistică. Rolul geografiei în cercetarea toponimiei nu se desprinde din lucrările acestui autor. Lipsa contactului cu ştiinţele geografice îl face să folosească izvoare de informare ocazionale, care nu sînt cele mai autorizate din punct de vedere ştiinţific, ca de exemplu unele hărţi turistice (realizate de persoane de alte specialităţi decît geografia şi cartografia) şi textele care le însoţesc. De aci decurg şi unele explicaţii greşite şi chiar înregistrarea eronată a numirilor geografice. De exemplu: Tunsu (a tunde, "a răspopi"). O asemenea explicaţie apare de-a dreptul ridicolă (în "Studii şi materiale de onomastică", Ed.Academiei Republicii Socialiste România, 1969, p.63 şi urm.; p.66.

Totuşi, lucrările lui Emil Petrovici cu privire la toponimia de pe teritoriul locuit de români rămân în ansamblu de o valoare deosebită, mai cu seamă sub aspectul metodologic, aducînd lumină într-o serie de probleme prezentate eronat de către numeroşi cercetători anteriori. Din acest punct de vedere, în ultima sa comunicare, menţionată mai sus, Emil Petrovici arată: "Din păcate şi astăzi unii cercetători trag concluzii privitoare la graiurile slave vorbite odinioară pe teritoriul României pe baza unor toponime pentru care nu şi-au pus întrebarea dacă nu cumva ele provin

de la populaţia neslavă care le-a creat cu ajutorul elementelor de origine slavă existente în graiul propriu neslav. Pe baza acestor toponime româneşti, considerate eronat slave, se trag concluzii de ordin lingvistic, etnografic şi istoric relative la populaţia slavă care a locuit odinioară pe teritoriul României şi la graiurile pe care le-a vorbit. Pentru studiul populaţiilor slave şi al graiurilor slave trebuie să se renunţe la mărturia unor asemenea toponime, care prezintă un aspect slav numai fiindcă au la bază elemente româneşti (sau în general neslave) de origine slavă".

Mai departe, autorul arată că asemenea probleme sînt prezente şi în alte ţări, în care au trăit odinioară slavi şi unde se vorbesc limbi cu numeroase împrumuturi lexicale slave şi afixe de origine slavă, cum sînt: Ungaria, Albania, Grecia etc.

Intreaga comunicare contituie un temeinic răspuns dat unor autori ca Ivan Gălăbov (Stari bălgarski ezikovi areali na dako-rumănskata teritorija, 1961) şi V.A.Jucikevici (Obşceaja toponimika, 1968), autori care pornesc de la premize greşite şi trag concluzii tot atît de greşite. In măsură egală, Emil Petrovici critică eroarea de metodă la toţi cercetătorii care s-au ocupat de toponimia slavă din România: N.Drăganu, A.Cihac, G.Weigand, István Kniezsa, Ivan Popović etc. Aceasta aduce un cuvenit corectiv în interpretarea toponimiei de pe teritoriul ţării noastre.

Aşa cum arătam într-o altă parte a cursului nostru, mult mai apropiat de metodele geografice de cercetare a toponimiei a fost lingvistul George Giuglea (1884-1967), care în repetate rînduri şi-a exprimat punctul de vedere în acest sens, subliniind necesitatea cercetării ariilor toponimice şi a întocmirii unui atlas toponimic încă din 1943. Pînă în ultimele clipe ale vieţii,

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

George Giuglea a lucrat la un studiu cu caracter monografic asupra toponimiei din fosta regiune Argeş, în colaborare cu cercetători mai tineri: Gabriel Ţepelea, M.Z.Mocanu (lingvişti) şi Ofelia Proca-Ţepelea (geograf). Au fost publicate doar unele articole în revista "Argeş" şi broşura "Argeşul în lumina toponimiei", Piteşti 1969, bogatul material adunat pe teren urmînd a fi studiat sistematic, interpretat şi publicat de către colaboratori.

Afinităţile lui G.Giuglea pentru studiul geografic al toponomiei se desprind şi din lucrarea publicată în colaborare cu geograful N.Orghidan "Branul în lumina toponimiei", în "Cercetări de lingvistică", IV, 1959, p.127-151.

Preocupări legate de studierea toponimiei întîlnim la Alexandru Graur, în mai multe lucrări: "Nume de persoane", "Etimologii româneşti", "Puţină aritmetică", şi, în mod deosebit, "Nume de locuri" recent apărută. In special ultima lucrare menţionată, analizează o serie de aspecte ale toponimiei din ţara noastră şi de pe glob, care prezintă un mare interes pentru geografi, vizînd mai ales etimologia şi scrierea corectă a numirilor geografice. Alături de acestea apar însă şi o serie de explicaţii discutabile ale numirilor geografice.

Contribuţii importante la lămurirea momentului şi locului de formare a limbii române şi a toponimiei a adus I.I.Rusu, prin lucrările "Limba traco-dacilor" 1967 şi "Elemente autohtone în limba română. Substratul comun româno-albanez" 1970, în care sînt lămurite problemele moştenirii lexicale a unor apelative care au intrat în formarea toponimelor. Clarificînd raporturile dintre cele două limbi amintite, autorul clujean aduce şi o critică directă celor care susţin împrumuturile din limba albaneză, atît a termenilor comuni,cît şi a unor numiri geografice.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Amplificarea preocupărilor de studiere sistematică a toponimiei de către lingviști a avut ca rezultat crearea unui sector de onomastică și în cadrul Institutului de lingvistică al Academiei Republicii Socialiste România, condus de către Ion Donat și apoi de către Gheorghe Bolocan. De remarcat sînt cercetările de teren ale toponimiei, pe baza unui chestionar, în primul rînd pentru județele din Oltenia. De asemenea trebuie subliniată crearea unei rubrici cu caracter permanent pentru toponimie și onomastică, în revista "Limba Română", ca și publicarea în alte reviste: "Fonetică și dialectologie", "Cercetări lingvistice" etc. a unor materiale cu conținut metodologic, semnate de Marius Sala, Ion Donat, precum și a unor studii locale, din ce în ce mai numeroase. Marius Sala a întocmit un chestionar cu 116 întrebări de detaliu pentru cercetarea pe teren a toponimiei, alăturîndu-se lucrărilor similare mai vechi, întocmite de G.Giuglea, M.Homorodean și I. Stan (în "Fonetică și dialectologie, V, 1963, p.41-68) și M.Homorodean (în "Cercetări lingvistice" 1/1965, p.157-166).

De asemenea, sectorul de onomastică, sub conducerea lui Gheorghe Bolocan, a elaborat un îndrumător pentru anchetele de teren. Considerăm că participarea lingviștilor, istoricilor, geografilor și a altor specialiști la elaborarea unui îndrumător și a unui chestionar complet l-ar face mai eficient pentru o cercetare interdisciplinară, prin care toponimia poate fi studiată sub multiplele ei aspecte. Studierea unilaterală conduce la interpretări unilaterale, deci incomplete și uneori chiar eronate.

Alături de lucrările lingviștilor, de care ne-am ocupat pe larg, în țara noastră studiul toponimiei a ocupat un loc important și în lucrările istoricilor. Ca și cercetătorii de alte specialități majoritatea istoricilor au avut în vedere tratarea topo-

BCU BUCUREȘTI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

nimiei pentru dovedirea unor fapte şi fenomene social-istorice din perioadele predocumentare, sau din cauza insuficienţei izvoarelor scrise. Cele mai multe au fost în legătură cu dovedirea continuităţii daco-romanilor pe aceste meleaguri şi a raporturilor lor cu populaţiile alogene, fie migratoare, fie colonizate pe teritoriul patriei noastre.

Problemele legate de etnogeneză, respectiv de formarea limbii şi a poporului român, de combaterea teoriei lui Roessler, s-au situat pe unul dintre primele locuri. Apoi, alte fenomene ca: migraţii de populaţie, dispariţii, mutări şi înfiinţări de noi aşezări omeneşti, reconstituirea unor stări social-economice, a unor activităţi economice sau a unor manifestări spirituale ale populaţie, au constituit tot atîtea teme de cercetare a toponimiei de către istorici.

Unele referiri speciale la autori se găsesc în capitolul introductiv şi în alte părţi ale cursului de faţă. Pentru a nu le mai repeta, menţionăm contribuţia importantă adusă la studiul toponimiei de către: A.D.Xenopol, D.Onciul, V.Pârvan, N.Iorga, Ion Nistor, P.P.Panaitescu, Iosif Schiopul şi alţii, iar dintre cei actuali: C.Daicoviciu, Radu Vlădescu-Vulpe, Stefan Pascu, C.C. Giurescu, Aurelian Sacerdoţeanu, D.Tudor, Gheorghe Stefan, Ion Ionaşcu şi numeroşi alţii din generaţia mai nouă.

In majoritatea cazurilor consideraţiile de toponimie ale istoricilor, uneori chiar capitole speciale, sînt incluse în lucrările de specialitate. Cu toate acestea, participarea la manifestări ştiinţifice interne şi internaţionale, cu substanţiale contribuţii, vădesc preocupări de cercetare a numelor de locuri şi din punct de vedere metodologic, al toponimiei ca ştiinţă. Prin

Cda. 280/973 Fasc.4

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

lucrările publicate, prin expunerile făcute la radio, în cadrul emisiunii "Memoria pămîntului românesc" au fost exprimate puncte de vedere cu privire la conservarea patrimoniului toponimic, cu privire la studierea lui. In multe cazuri a fost susţinută ideea apropierii de geografie a cercetărilor de toponimie făcute de către istorici.

Cu privire la contribuţia importantă a istoricilor, la studierea şi punerea în valoare a toponimiei româneşti, ne vom referi mai pe larg în partea a doua a cursului de toponimie, rezervată problemelor regionale, în care implicaţiile social-istorice se întîlnesc la tot pasul. Am socotit mai util a proceda astfel, pentru evitarea unor repetări.

Scoala geografică, formată de Simion Mehedinţi, împreună cu continuatorii săi: George Vâlsan, Constantin Brătescu, Vintilă Mihăiescu şi alţii, ca şi o serie de geografi din alte centre universitare româneşti, a ilustrat cercetarea toponimică din primele decenii ale secolului nostru, cu o gradaţie ascendentă în ceea ce priveşte problematica şi viziunea de ansamblu.

Primul reprezentant, George Vâlsan, al cărui idei au fost mult apreciate de către însuşi Simion Mehedinţi (S.M. - Opere alese, Ed. Stiinţifică, 1967, p.90), care spunea: "... se cade să-i dăm mai întîi toată dreptatea lui Vâlsan, adică celui care, dintre geografii români, a fost preocupat cel mai mult de această mare problemă de ştiinţă românească (toponimia ca argument al continuităţii, subl.n. G.D.), interesînd de aproape istoria poporului român".

In mai multe din lucrările sale, G.Vâlsan a folosit toponimia în sprijinul unor fapte de geografie istorică: "Mediul fizic

extern şi capitalul biologic naţional", Cluj, 1928, "Românii din Craina Serbiei", 1911, "Ţinutul Porţilor de Fier", 1926 etc. Privite cu discernămînt, ele ne pot oferi şi astăzi elemente valoroase. Dar problema cercetării geografice a toponimiei este pusă în mod expres de către G.Vâlsan, în lucrarea "Distribuţiunea în România a trei animale azi dispărute", publicată postum, în 1938, de către N.Popp, cu unele completări. Este un model de cercetare geografică a toponimiei, în sprijinul reconstituirii unor fenomene dispărute, dar care au rămas consemnate în toponimie.

Vintilă Mihăilescu, continuator la catedră a lui G.Vâlsan, s-a preocupat de probleme de toponimie în numeroase lucrări publicate, fie sub raportul sistematizării numirilor geografice în cadrul unităţilor studiate sau al întregii ţări, fie în cazuri singulare. Preocuparea principală a fost aceea de a crea numiri geografice de a le explica pe cele existente, folosind argumente foarte variate, inclusiv cele etnografice, de a contribui la scrierea corectă a numirilor geografice. In acelaş timp a urmărit cu perseverenţă problema terminologiei geografice româneşti, introducînd în uzul ştiinţific apelative din lexicul popular românesc, foarte sugestive şi unanim acceptate.

In numeroase împrejurări a pledat, prin publicaţii, pentru alcătuirea unui dicţionar de temeni geografici româneşti, iar în cadrul Institutului de Geografie al Academiei a contribuit împreună cu Ion Conea, la sporirea interesului pentru cercetare în această direcţie, ca şi pentru toponimie.

Subliniem prezenţa foarte activă la şedinţele de lucru ale Comisiei de nomenclatură şi index pentru Atlasul naţional, în prezent.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pentru detalieri, am consemnat la indicatorul bibliografic o parte din numeroasele lucrări publicate de autor.

Constantin Brătescu (1882 - 1945), pe lîngă studiile de geografie fizică şi de etnografie, a susţinut şi cercetarea toponimică, fie pe latura geografiei istorice, fie printr-o contribuţie directă în atribuirea de noi numiri pentru satele în care s-au stabilit locuitori veniţi din Transilvania. Menţionăm cîteva studii de toponimie din lucrările de geografie istorică şi din traduceri ale însemnărilor unor istoriografi străini despre ţara noastră: "Kedrenos: "Pecenegii", "Ibn Batutah, Un călător arab prin Dobrogea în secolul XV", "Dacia şi Moesia după Ptolomeaus (sec.II.e.n.)" etc. In revista "Analele Dobrogei" pe care a condus-o, Constantin Brătescu a înmănunchiat o serie de studii istorio-geografice ale unor autori de seamă, studii în care au fost analizată toponimia Dobrogei din diferite perioade.

Dintre geografii clujeni, Sabin Opreanu a publicat un studiu "Contribuţii la toponimia din ţinutul Săcuilor" (în Lucrările Institutului de geografie al Universităţii din Cluj, vol.II 1924 - 1925, p.153 - 189), în care stabileşte o serie de relaţii între toponimia românească şi cea a secuilor colonizaţi, scoţînd în relief criteriile după care se pot concretiza aceste relaţii, precum şi fenomenele geografic-o demografice care pot fi reconstituite pe baza toponimei: roiri de sate, curenţi de migrare a populaţiei etc.

Problemele de toponimie sînt prezente şi în lucrările publicate de Tiberiu Morariu, între care menţionăm teza de docto-

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

rat: "Viaţa pastorală în Munţii Rodnei", 1937, în care se analizează fenomenele geografice de odinioară, cu ajutorul semantismului numirilor geografice, ca şi al apelativelor. In multe alte lucrări face apel la aceleaşi dovezi toponimice pentru susţinerea evoluţiei unor fenomene de geografie fizică şi umană. Analiza toponimelor, făcută pe baza documentelor istorice, stabileşte: drumuri de transhumanţă, migraţii de populaţie etc.

Intre 1930 şi 1942, Mara Popp a publicat o serie de lucrări asupra păstoritului şi transhumanţei din ţara noastră, cu accent asupra zonei de la sud de Carpaţii Meridionali. In aceste lucrări au fost analizate pe larg toponimele dublete, în special a celor compuse cu termenii specifici de "Pământeni" şi "Ungureni", ca şi a drumurilor de transhumanţă. Acestea ne oferă un însemnat material care, alături de cel al altor cercetători (Tiberiu Morariu, Nicolae Dragomir, Stefan Meteş, Andrei Veress şi alţii), poate constitui o bază pentru studii viitoare de sinteză.

Seria geografilor care s-au ocupat de studierea toponimiei este mult mai largă. Ne rezervăm însă prezentarea contibuţiei aduse de fiecare, în partea a doua a cursului.

Contribuţia cea mai substanţială, dintre geografi, la studiul toponimiei din ţara noastră revine însă lui Ion Conea, care, cu deplină îndreptăţire este numit adevărat întemeietor al geografiei istorice şi toponimiei geografice româneşti (Lucian Badea, rev. Terra, nr.2/1972).

Din anul 1928, Ion Conea debutează în domeniul studierii toponimiei, cu lucrarea intitulată foarte sugestiv "Intre toponimie şi geografie", pentru a i se dedica apoi definitiv, ca şi studiilor de geografie istorică, fapt care nu l-a determinat să renunţe la alte direcţii ale cercetării geografice. De-a lungul a patru

decenii şi jumătate, stăruind cu o pasiune inegalabilă în acest domeniu, Ion Conea realizează un mare număr de lucrări, multe publicate, dar destule şi de o valoare cu totul deosebită păstrate încă în manuscris.

Nu trebuie să se piardă din vedere faptul că Ion Conea a predat primele cursuri speciale de toponimie şi de geografie istorică pentru studenţii geografi, pînă în anul 1951.

Contribuţia pe care o aduce Ion Conea la studiul geografic al toponimiei este deosebită şi variată în acelaş timp, prin multitudinea de probleme, între care cele regionale şi cele metodologice ocupă locul principal. Din fiecare lucrare elaborată se desprind învăţăminte asupra felului în care trebuie să se întreprindă studiul numirilor geografice. Sînt însă o serie în care aspectele metodologice prevalează.

Fără a avea pretenţia unei aprecieri complete, consemnăm totuşi cîteva trăsături caracteristice, care se degajă din lucrările cunoscute, dintre care o parte sînt menţionate în indicatorul bibliografic de la sfîrşitul cursului:

- accentul pe cercetarea de teren a toponimiei, pe cunoaşterea conţinutului semantic al terminologiei geografice populare (a apelativelor) şi a antroponimiei, a sistemului de denominare populară;

- accentul pe explicarea unor fenomene şi fapte geografice pe baza toponimiei, deci continuarea şi dezvoltarea concepţiei lui G.Vâlsan, în strînsă corelaţie cu geografia istorică;

- sublinierea faptului că toponimia reprezintă un rezultat al raporturilor dintre societatea omenească şi mediul geografic;

- dezvoltarea metodologiei cercetării toponimice, prin indicaţii privind:

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- izvoarele pentru culegerea numirilor geografice, care trebuie făcută în totalitatea ei;

- înregistrarea cît mai corectă a pronunţiei locale, inclusiv accentul local;

- prelucrarea sistematică a materialului cules pe teren;

- stabilirea primei clasificări geografice detaliate în toponimia din ţara noastră(1960);

- introducerea în clasificare a unor noi categorii toponimice;

- stabilirea originii toponimelor ca toponime;

- formularea de principii, deci contribuţii la fundamentarea teoretică a toponimiei;

- publicarea unor lucrări speciale cu caracter metodologic, preţioase călăuze pentru cercetarea în domeniul toponimiei (capitolul "Toponimia" din Monografia geografică a R.P.R., vol.I, 1960; "Probleme şi sarcini ale ştiinţei noastre toponimice", 1965; "Toponimia şi cercetarea toponimică în cadrul geografiei", în Indrumător de cercetări geografice;"Cercetări economico-geografice", 1969, pentru a numi cîteva;

-susţinerea ideii toponimiei ca ştiinţă autonomă, de contact, a necesităţii cercetărilor interdisciplinare şi a formaţiei complexe ştiinţifice a toponomaştilor;

- iniţierea cercului de toponomie, în 1962, la Institutul de geografie al Academiei şi formarea de noi cercetători în acest domeniu;

- iniţierea Simpozionului de toponimie din 6-7 iunie 1972, la aceeaşi instituţie;

- participarea cu numeroase comunicări la manifestări ştiinţifice interne şi internaţionale.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pe scurt, o prezenţă activă, care, prin îndemnuri şi prin exemplul personal a contribuit şi contribuie la dezvoltarea pasiunii pentru cercetarea toponimică. O pasiune în sensul cel mai bun al termenului, dublată de o exprimare nuanţată, proprie, captivantă şi clară, în ciuda aparenţelor de complicare, izvorîte din cultura clasică de larg orizont constituie trăsături care pot fi sesizate cu uşurinţă în lucrările semnate de Ion Conea. Cum se poate constata, referirile noastre directe la aceste lucrări sînt prezente în toate capitolele cursului.

Intr-o serie de lucrări publicate de-a lungul a trei decenii şi jumătate, Victor Tufescu a abordat şi probleme de toponimie, în strînsă legătură cu studiile şi cercetările geografice pe care le-a elaborat, din necesitatea sistematizării materialului, precum şi dintr-o preocupare predilectă asupra lămuririi unor fenomene geografice, prin folosirea metodelor toponimiei. Avem în vedere atît lucrări de mai mică extindere, cît şi lucrări de ampioare, în care aceste argumentări toponimice sînt prezente. Am aminti pe scurt numai zonele la care se referă, indicaţiile bibliografice putînd fi găsite la sfîrşitul primei părţi a cursului de faţă. Astfel, Cîmpia Transilvaniei, Podişul Moldovenesc, Depresiunea Petroşani, Subcarpaţii şi depresiunile marginale interne ale Transilvaniei, Valea Moldovei, sînt cîteva dintre cele mai reprezentative.

O preocupare asupra terminologiei geografice se resimte de asemenea în aceste lucrări, dar mai cu seamă în "Modelarea naturală a reliefului şi eroziunea accelerată", 1966, în care termenii utilizaţi sînt explicaţi mai pe larg. In fine, lucrarea "Cu privire la terminologia geografică", în rev."Studii şi cercetări de geologie, geofizică şi geografie", 1971, nr.2, apare definitorie

pentru preocupările din acest domeniu. Menţionăm de asemenea participarea activă la lucrările Comisiei de nomenclatură şi index a Atlasului geografic naţional, în calitate de coordonator (redactor şef al atlasului). Toate acestea arată, că, alături de preocupările de cercetare geografică propriu zisă, toponimia şi terminologia capătă valori deosebite.

Paralel cu activitatea de cercetare geografică, Alexandru Obreja a avut preocupări de cercetare a toponimiei, pentru ca în ultimii ani să-i revină predarea unui curs special de toponimie pentru studenţii geografi de la Universitatea din Iaşi.

Contribuţii valoroase la studierea toponimiei din Moldova a adus prin comunicările prezentate la trei dintre manifestările ştiinţifice importante: Colocviile de geografia populaţiei şi aşezărilor din Republica Socialistă România, Iaşi, 1967 şi 1970, ca şi la Simpozionul de toponimie organizat de Institutul de geografie al Academiei Republicii Socialiste România, în iunie 1972.

Formaţi în cadrul cercului de toponimie "George Vâlsan", iniţiat şi animat de Ion Conea, o serie de cercetători de la Institutul de geografie al Academiei, au abordat fie în colaborare, fie singuri, probleme de toponimie şi de terminologie geografică. Menţionăm dintre aceştia pe: Lucian Badea, Dimitrie Oancea, Dragoş Bugă, Şerban Dragomirescu, Eugen Nedelcu, Alexandru Roşu şi alţii, care au realizat studii de prestigiu în această direcţie, ca şi în domeniul normalizării şi standardizării numirilor geografice.

Semnalăm de asemenea preocupările de cercetare în domeniul toponimiei ale lui Constantin Mircea Ştefănescu, din cadrul aceluiaşi institut, cu privire la zonele din sudul şi sud-estul

ţării, la zona Deltei Dunării, Munţii Buzăului etc. Cea mai importantă lucrare însă este teza sa de doctorat "Toponimia din regiunea gurilor Dunării şi contribuţia ei la problema reconstituirii evoluţiei acestui teritoriu", susţinută la Craiova, în anul 1970.

Autorul face şi o clasificare personală, dezvoltată, a toponimelor, interesantă în bună parte prin categoriile noi pe care le stabileşte, dar are şi unele puncte de vedere care mai comportă discuţii. Principalele categorii stabilite de C.M.Stefănescu sînt prezentate în capitolul ultim al cursului nostru (partea I-a).

Amintim de asemenea preocupările mai vechi ale lui A.Bârsan pentru standardizarea numirilor geografice, ca şi ale altor autori, care au fost menţionate într-o altă parte a cursului.

Cerinţele de ordin practic ale elaborării Atlasului naţional al Republicii Socialiste România au făcut necesară crearea unei Comisii de nomenclatură şi index, al cărui responsabil este cercetătorul ştiinţific principal Şerban Dragomirescu, iar membrii: sînt: Dr.doc.Vintilă Mihăilescu, profesor consultant, conf.dr. Atanase Bârsan, conf.dr.Alexandru Roşu, conf.dr.Gheorghe Dragu. La şedinţele de lucru participă activ prof.dr.doc.Ion Conea, prof. dr.doc.Victor Tufescu, care, prin experienţa îndelungată şi prin preocupările de specialitate au asigurat orientarea spre soluţiile cele mai potrivite cu privire la normalizarea numirilor geografice de pe teritoriul ţării noastre, la transcrierea şi translatarea numirilor geografice străine, precum şi la o serie de detalii tehnico-redacţionale de nomenclator. Legat de aceste lucrări au fost publicate unele materiale de către Atanase Bârsan şi Şerban Dragomirescu.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pe o linie asemănătoare se situează şi Simpozionul "Probleme de terminologie geografică", primul de acest fel, organizat la 4 decembrie 1971 de către Secţia de cartografie şi de Comisia de nomenclatură şi dicţionar geografic, ale Societăţii de ştiinţe geografice din Republica Socialistă România, în colaborare cu Comisia de terminologie geografică a Comitetului Naţional de Geografie din ţara noastră.

Un loc deosebit de important în dezvoltarea şi afirmarea toponimiei ca ştiinţă revine reuniunilor ştiinţifice pe plan naţional şi mai ales internaţional. Ele ocazionează un foarte util schimb de opinii, o cunoaştere reciprocă a preocupărilor fiecărei şcoli, a fiecărui autor. Pentru ilustrare ne vom referi la două asemenea manifestări internaţionale:

La "Al VII-lea Congres internaţional de toponimie şi onomastică, 4-8 IV, 1961, Florenţa-Pisa" au fost prezentate 105 comunicări în trei secţii tematice, din care două de toponimie:

Secţia I-a - Stratigrafia reflexelor toponimice din domeniul limbilor preindoeuropene şi indoeuropene ale Mediteranei şi Europei Centrale.

Secţiunea II-a - Comunicări de antroponimie în 5 grupe onomastice:- celtă,
- germanică (germană, engleză şi nordică),
- slavă şi balto-slavă
- greacă
- romanică

şi o grupă de coordonare şi probleme de ansamblu.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Secţiunea III-a - Toponimie şi cartografie, cu:

- grupe de metodologia culegerii, alegerii şi transcrierii toponimelor pe hărţi; repertoriile toponimice naţionale;
- grupa privind transcrierea toponimelor străine (în special din Asia, Africa şi aria alfabetului chirilic) şi terminologia geografică;
- grupa pentru stabilirea vîrstei relative a toponimelor după valoarea economică a formelor (fenomenelor) geografice pe care le denumesc, sau după impresia pe care aceste forme o fac asupra oamenilor.

Din partea ţării noastre au fost prezentate 7 comunicări, dintre care 6 de toponimie.

Cel de al XI-lea Congres internaţional de onomastică, desfăşurat la Sofia, între 2o iunie şi 4 iulie 1972, a fost dedicat în primul rînd ţărilor socialiste. Organizat de reprezentanţii institutelor Academiei de Stiinţe a Bulgariei, ai facultăţilor Universităţii din Sofia, ai Institutului de geodezie şi cartografie din această ţară etc., congresul a abordat două teme principale:

- geografia istorică
- transcrierea şi translatarea numirilor proprii.

Lucrările s-au desfăşurat în 8 secţii:

1. Probleme generale, metodologie, sistematică şi organizarea cercetării ştiinţifice;

2. Onomastica slavă şi pribaltică;

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3. Onomastica germană;

4. Onomastica romanică;

5. Onomastica celorlalte limbi indo-europene

6. Onomastica altor limbi

7. Contactele internaţionale reflectate în numiri

8. Toponimia şi cartografia, standardizarea, transcripţia şi transliterarea.

Au participat peste 450 persoane, lucrările fiind prezidate de reprezentanţi din U.R.S.S., S.U.A., R.F.Germania şi R.P. Bulgaria.

Unele probleme dezbătute la ambele congrese, ca şi în unele secţii ale congreselor U.I.G., după cum se poate constata, rămîn permanent în actualitate. Intre acestea se numără cea referitoare la standardizarea, transcripţia şi translatarea numirilor geografice, problemă foarte complicată, pentru soluţionarea căreia s-au făcut abia primii paşi. In urma Conferinţei de la Londra şi a Congresului internaţional de geografie, care au avut loc tot în vara anului 1972, la Montreal, au fost adoptate o serie de documente oficiale, care devin normative pentru membrii U.I.G.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

DIN TERMINOLOGIA UTILIZATA IN STUDIILE DE TOPONIMIE

Cercetătorului mai puţin avizat asupra terminologiei lingvistice de specialitate, utilizate în literatură, îi este necesară o punere în temă, cît de succintă, pentru a putea pătrunde în conţinutul lucrărilor folosite. Deoarece studenţii geografi n-au audiat cursuri speciale de lingvistică, am socotit necesar să introducem, în cele ce urmează, o scurtă privire asupra termenilor cheie folosiţi în studiile lingvistice de toponimie, pentru a putea înţelege mai uşor problemele specifice care fac obiectul disciplinei noastre.

Departe de a considera că prin aceasta am încercat rezolvarea problemelor studiului lingvistic al toponimiei, lucru pe care nici nu ne-am propus să-l facem, am socotit necesar să ne oprim puţin asupra diferenţierilor pe care trebuie să le facem atunci cînd folosim materialele bibliografice, doar pentru a înlesni utilizarea unor termeni la justa lor valoare, pentru propriile noastre studii geografice ale toponimiei.

In această ordine de idei am considerat necesar să pornim de la faptele de limbă cele mai elementare, pentru a înţelege mai uşor "mecanismul", chiar dacă uneori, prin exemplele date ne-am abătut puţin de la preocupările noastre.

In vorbirea curentă nu se face întotdeauna deosebirea distinctă între noţiunile de limbă, dialect şi grai, lucru foarte

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

important pentru raporturile elementelor de lexic cu toponimia. Chiar şi în unele dicţionare recente, definiţiile sînt echivoce. De aceea trebuiesc precizate următoarele:

- limba este echivalentă cu limbajul unei comunităţi umane istoriceşte constituite, în sensul care ne interesează pe noi, fiindcă termenul are mai multe înţelesuri;

- dialectul (- din gr. dialectos "grai", format din dia - "cu", "prin" şi legein "a vorbi" - cf. Dicţ.Encicl.Rom. vol.2, p.91) - reprezintă o ramificaţie teritorială a unei limbi, caracterizată prin anumite particularităţi (mai ales fonetice şi lexicale ...) care o deosebesc de alte ramificaţii teritoriale ale aceleaşi limbi.

Dialectul este format dintr-un grup de graiuri locale cu trăsături comune; graiul reprezintă deci, la rîndul său, o unitate lingvistică subordonată dialectului, deoarece este caracteristic pe un teritoriu mai restrîns (ex. graiul din Ţara Haţegului).

Cu aceste sumare definiţii date reamintim că limba românească are patru dialecte: dacoromân (în nordul Dunării) aromân, meglenoromân şi istroromân (în sudul Dunării). Asupra acestor delimitări lingvistice au existat puncte controversate, dar, în general, au fost acceptate cele exprimate mai sus de către majoritatea autorilor.

Cînd, unde şi în ce condiţii s-au format, aceasta constituie o problemă care a fost foarte viu şi pe larg dezbătută de către numeroşi lingvişti şi istorici, problemă strîns legată de aceea a formării poporului român. Părerile diferiţilor autori au coincis în unele privinţe, dar au existat adesea şi puncte divergente, dintre care unele s-au menţinut pînă în momentul de faţă.

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pentru amănunte a se vedea: C.Daicoviciu - în vol. "Unitate şi continuitate în istoria poporului român" Edit.Acad.R.S.România, 1968, p.83; Al. Piru "Istoria literaturii române", I Perioada veche, Edit.didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1970, p.3; Ion Rotaru "O istorie a literaturii române", Edit.Minerva, 1971, p.9 etc.

Lingviştii au ajuns la concluzia că pe la mijlocul secolului al VII-lea al erei noastre, înaintea contactului mai activ cu slavii, limba română era formată, cu rezultat al unui îndelungat bilingvism daco-roman.

In etapa respectivă prevala elementul latin, datorită superiorităţii culturii cuceritorilor şi coloniştilor romani. De altfel, o serie de elemente culturale romane pătrunseseră în Dacia încă de prin secolul al II-lea î.e.n. prin intermediul negustorilor şi meşteşugarilor, fiind cunoscut chiar alfabetul latin, cel puţin în rîndul celor ce făceau parte din pătura conducătoare. La această concluzie conduce inscripţia de pe un fragment de vas în care se păstrau cerealele, găsite în săpăturile de la Grădiştea Muncelului: DECEBALUS PER SCORILO. Mai tîrziu după retragerea administraţiei romane din Dacia, odată cu migraţiile de popoare intervin unele elemente noi.

Convieţuirea ulterioară, îndelungată, cu popoarele slave a dus la îmbogăţirea lexicului, a posibilităţilor de expresie ale limbii române, fără ca structura ei latină, iniţială, să fie schimbată în mod sensibil.

Dacă romanitatea limbii noastre era evidentă, fiind observată de mulţi umanişti din secolele XIV-XV, apoi de cronicarii moldoveni, problema elementelor anteromane a început să preocupe, cu suficiente ezitări, mai tîrziu. Este meritul lui Dimitrie Cantemir (1679-1723) - care se pare că a fost primul în acest sens,

de a fi pus problema existenţei "cuvintelor dace" în limba română, printr-o deducţie justă, deşi exemplele pe care le-a ales nu erau adecvate[1].

Numeroşi au fost lingviştii români şi străini care s-au preocupat de elementele autohtone ale limbii române, unii mai apropiaţi de adevăr, alţii mai îndepărtaţi, poate chiar în mod voit.

O trăsătură specifică limbii române o constituie uimitoarea sa unitate, probată prin faptul că, în toate timpurile, locuitorii din toate provinciile istorice, cu toate că au fost separaţi vreme îndelungată, s-au înţeles între ei, diferenţierile graiurilor locale fiind relativ mici. Există unii termeni locali specifici, care intră în alcătuirea toponimiei şi tocmai în această rezidă importanţa cunoaşterii lor. Considerăm că este de mare folos, pentru cel care cercetează toponimia, parcurgerea glosarelor graiurilor locale, care adesea permit descifrarea originei unor toponime. Astfel, în valea Crişului Negru, apelativele devenite toponime: Cărbunare "teren cu fînaţ", Lazuri "faţă de deal cu teren arătător", "loc defrişat", Runcuri "teren cu fînaţ" - (cf. Teofil Teaha, 1961 [2], passim) - au acelaş conţinut, acelaş sens, de teren despădurit prin diferite metode.

La fel în: V.Arvinte, D.Ursu, M.Bordeianu, 1961 [3], passim - găsim termeni ca: Bahlui - loc unde se adună apa de ploaie, loc mlăştinos, fără scurgere, Strug - cursul unei ape, albie. Tot aşa

---

1 I.I.Rusu, 1970, Elemente autohtone în limba română. Edit. Academiei R.S.România, p.13.

2 Graiul din Valea Crişului Negru, Ed.Academiei R.P.R.

3 Glosar regional, Ed. Academiei R.P.R.

BCU "LUCIAN BLAGA" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

unele apelative, din limbile poparelor cu care românii au venit în contact în decursul istoriei, trebuie cunoscute, deoarece le găsim prezente în numirile geografice, fie ca traduceri sau adaptări ale unor termeni autohtoni, fie, fie atribuite de către români prin însuşirea elementelor din lexicul limbilor alochtone, fie atribuite direct de către popoarele mai noi venite.

Iată un exemplu:

Teleorman - toponim constituit din două părţi şi care din punct de vedere semantic va conduce la "tele", "nebun", "mare fără sfîrşit" şi "orman", "pădure" în limbile turcice pecenego-cumane, de la care provine, - are corespondentul său, deşi în altă regiune geografică, în limba turcă (osmanlîie), Deliorman, denumire care desemnează podişul din sud-estul R.P.Bulgaria , tradus şi în limba bulgară sub forma Ludogorie, cu acelaş înţeles. Deci Tele = Deli = Ludo, iar orman, din cazurile citate, şi nu numai în acestea, echivalează cu bulgărescul gorie.

Cît priveşte diferenţierile dialectale sau cele care ţin de graiurile locale, adesea influenţate de contactul cu lexicul altor populaţii, trebuie reţinut că anumiţi termeni locali, care desemnează diferite forme de relief sau alte elemente geografice, îşi au corespondentele lor în alte zone geografice, exprimate prin alţi termeni, adesea cu nuanţe uşor deosebite, fapt care a condus la interpretarea lor, în mod nejustificat, ca tautologii toponimice. De exemplu: Dealul Chicera, Vîrful Păguiorului sau Lacul Iezerului (de pe muntele Iezerul Mare)[1] etc.

Pentru a înţelege din ce se compune un toponim , pentru

---

1 Cf. M.Homorodean, "Cu privire la tautologiile toponimice, 1969, passim.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

a-i descoperi originea şi sensul, este necesar mai întîi să ştim din ce se compune un cuvînt, în general.

"La prima vedere - spunea lingvistul Sorin Stati, 1964,[1] - fiecare cuvînt este un tot indivizibil, şi anume este denumirea unei clase de obiecte, din fenomene, de acţiuni, de relaţii caracterizate printr-o serie de însuşiri care le deosebesc de toate obiectele, fenomenele, acţiunile, relaţiile exprimate de celelalte clase" (-subl.G.D.).

Cele afirmate în general despre fiecare cuvînt, sînt valabile şi pentru toponimie, în bună parte. Dar, se arată mai departe în lucrarea citată, cuvintele sînt numai în aparenţă întreguri indivizibile, un fel de cărămizi din care alcătuim propoziţii şi fraze. Divizibilitatea cuvintelor iese la iveală imediat ce le traducem în alte limbi. Mobila pe care noi o numim masă se numeşte în germană Tisch, în rusește stol, în franţuzeşte table etc. In masă - Tisch - stol - table există ceva comun (înţelesul, obiectul la care se referă sau imaginea lui, pe care toate aceste cuvinte o trezesc în minte) şi ceva diferit (aspectul material, sunetele, respectiv literele - după cum le percepem cu urechea sau cu ochiul). Ceea ce auzim cînd cineva rosteşte un cuvînt este învelişul lui sonor, iar imaginea pe care ne-o trezeşte în minte sau noţiunea pe care o evocă formează înţelesul sau sensul.

Invelişul sonor şi sensul sînt deci cele două laturi ale cuvîntului, de care se ocupă două ramuri ale ştiinţei limbii, fonetica şi respectiv semantica".

Iar mai departe, (pag.11 din lucr.citată) se arată că

---

1 Sorin Stati, Cuvintele româneşti" O poveste a vorbelor, Ed. Stiinţifică, 1964, p.9-10.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

" ... în cursul existenţei lor cuvintele suferă schimbări de diferite tipuri, unele afectînd învelişul fonetic, altele latura semantică. ... Ramura lingvistică care se ocupă cu descoperirea formei sonore originare, a înţelesului primar şi cu istoria cuvintelor se numeşte etimologie".

In limba română, continuatoare a limbii latine, vorbite neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman, baza vocabularului constă din elemente latineşti.

Cuvintele transmise fără întrerupere din graiul coloniştilor romani stabiliţi la noi şi pînă astăzi se numesc "cuvinte moştenite". Ele formează majoritatea celor mai importante elemente ale vocabularului nostru, "fondul principal lexical" sau "vocabularul de bază". Din limba traco-dacilor s-au păstrat puţine cuvinte.

A doua categorie de cuvinte ale vocabularului românesc cuprinde numeroase elemente împrumutate din diferite alte graiuri, de la cucerirea Daciei pînă azi, elemente din vorbirea popoarelor cu care strămoşii noştri au convetuit pe acelaş teritoriu sau cu care erau vecini, precum şi a altor popoare mai depărtate, prin legături economice, culturale şi politice mai intense pe care le-au avut.

"Cele mai vechi şi mai îndelungate legături ale poporului român sînt cele cu popoarele slave vecine; în sud cu bulgarii şi iugoslavii, în est, cu ucrainienii şi ruşii; la nord cu polonezii, slovacii şi cehii. Legături vechi sînt, de asemenea, cele cu albazii, neogrecii şi turcii, iar de prin anii 1000-1100 au început, în vest, legături similare cu ungurii". - cf. D.Macrea, 1970[1], p.10.

1 D.Macrea, Studii de lingvistică română. Ed.Didactică şi Pedagogică, 1970.

Cda. 280/973 Fasc. 5

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Raporturile de influenţă sînt reciproce între limba română şi fiecare din limbile popoarelor menţionate, cărora li se adaugă cele cu germana şi altele. Lui B.P.Haşdeu îi revine meritul de a fi subliniat pentru prima dată importanţa studiului influenţei limbii române asupra limbilor vecine.

I-au urmat apoi Ion Bogdan, I.A.Candrea, Sextil Puşcariu, Ovid Densuşianu, Theodor Capidan, Emil Petrovici, iar dintre contemporani Ioan Pătruţ, Gh. Mihăilă, Pandele Olteanu şi un colectiv de cercetători, care au prezentat o interesantă lucrare la Congresul al VI-lea al Slaviştilor ţinut la Praga (1968), lucrare în care se relevă originea românească a aproximativ 400 cuvinte în limbile slave. Pentru detalii vezi D.Macrea, op.cit.pag.10-25.

Din toate acestea, în cazul nostru, ne interesează mai cu seamă elemente care privesc toponimia şi antroponimia.

In Bulgaria se întîlnesc toponimele: Băsikuca (Băşicuţa), Merul (Mărul), Pasarel, Mosulec (Moşuleţ), Vakarel, precum şi antroponime ca Bukur, Cercel, Krnul (Cîrnul), Krecul (Creţul), cf. Sextil Puşcariu[1].

In Iugoslavia: Kručica (Cruciţa), Negrişor, Kormatura (Curmătura), Kornišor (Cornişor), Korneţ, Rotunda, Durmitor, Pîrlitor (Pîrlitor) şi antroponime ca : Barbat, Feđor, Mikul, Serban, Strîmbul etc.[2].

In evul mediu păstorii transhumanţi români au transmis în Moravia, Galiţia şi Ucraina transcarpatică, o serie de toponime a căror origine românească a fost semnalată de către filologul Franz Miklosich (1866) şi apoi de către Nicolae Drăganu.

---

1 Sextil Puşcariu, Limba română, Bucureşti, 1940, p.310.

2 Idem.

Iată cîteva dintre acestea: Turbacz (Turbaţi), Gruń şi Hruń (Grui), Runkur (Runcuri), Stremtura (Stîmtura), precum şi Barbath (Bărbat), Florea, Pascu, Botez etc.

Considerăm suficiente aceste exemple, pentru a ilustra cele de mai sus.

O altă categorie o formează cuvintele "uitate", din care fac parte, între altele, numele de funcţii administrative, politice etc., al căror sens nu mai este cunoscut în limbajul curent sau despre care avem o ideie destul de vagă. De aceea, pentru justa înţelegere a documentelor istorice şi a izvoarelor scrise sau cartografice, care formează un fond deosebit de însemnat, ajutător în descifrarea toponimelor, aceste apelative trebuie să ne fie cunoscute. De exemplu: Clucer - (corespondent toponimic Clucereasa), pitar etc. sau cuvinte pe care le întîlnim numai în nume proprii: Slatina "apă sărată", Seliste (Săliţte) "vatră de sat părăsită", Dornă "vîrtej de apă", "bulboană" etc.

Pe lîngă cele trei categorii de cuvinte menţionate mai sînt şi altele, între care unele apar şi ca moştenite şi ca împrumutate prin altă filieră, uneori schimbîndu-şi chiar sensul.

Cuvintele se transmit atît prin prezenţa nemijlocită a populaţiei din limba căreia provin, cît şi prin mijlocirea altora. De asemenea cuvintele se transmit odată cu obiectele pe care le desemnează, precum şi prin mijloacele moderne de comunicaţie.

Nu mai insistăm asupra unor aspecte pe care le vom trata mai pe larg în alte capitole ale cursului. Menţionăm însă că unii termeni utilizaţi în ştiinţele geografice reprezintă cuvinte împrumutate, dar cu sens schimbat. De exemplu volumele care cuprind colecţii de hărţi, alcătuite după o tematică dată, poartă numele

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

de atlase. Ba mai mult, termenul s-a generalizat şi în alte domenii ale ştiinţei (de ex. atlas de anatomie comparată). Acest termen, devenit apelativ îşi are originea în numele atribuit primei colecţii de hărţi, apărută în 1595, pe coperta căreia era desenat personajul mitologic numit Atlas, pe ai cărui umeri anticii credeau să se sprijină cerul. Există şi oronimul Atlas, în Algeria.

La fel, numele de Hurakan dat zeului furtunii de către triburile din zona Mării Caraibilor, prin filiera limbii spaniole a devenit sinonim cu "vînt puternic", distrugător". Transmis de către francezi prin forma Ouragan, la noi a ajuns uragan, cu acelaş sens. (cf.Sorin Stati, 1964, p.43).

Scrierea corectă a numirilor geografice constituie o problemă deosebit de importantă, atît pentru cele din ţara noastră, cît şi pentru cele din alte părţi ale lumii. Cîteva indicaţii şi reguli generale de scriere corectă a acestor numiri sînt consemnate în îndrumătorul ortografic şi ortoepic al Academiei. Dar cum ortografia este dominată de ortoepie, scrierea corectă este organizată în vederea reproducerii cît mai exacte a pronunţării considerate literare (ortoepice). Aceasta conduce adesea la ideea simplistă că ortografia românească este fonetică. In realitate, principiul fonetic presupune numai adoptarea unei pronunţări - tip, literare, redată în scris cu ajutorul alfabetului obişnuit [1].

In sistemul fonetic de scriere se reproduc sunetele care se succed într-un cuvînt, fie luîndu-se ca unitate silaba, fie sunetul, şi atunci scrierea este alfabetică. Insă niciun alfabet nu notează toate nuanţele vorbirii, ci numai aproximativ, caracte-

1 I.Coteanu, I.Dănăilă, 1970, Introducere în lingvistica şi filologia românească, Editura Academiei R.S.România, p.56

BCU ASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

teristicile generale (...) redarea exactă, prin scris, a sunetelor vorbite este o utopie - Al.Rosetti, 1967 [1].

Această redare, cu alfabetul obişnuit, în toate detaliile unei pronunţări nu este posibilă. Este necesar un "alfabet" special, cu foarte multe semne (la dialectologi - peste 100 semne).

"Pentru a mări posibilităţile de notare prin transcriere fonetică se întrebuinţează laolaltă alfabetul latin şi grecesc.

Principiul de care trebuie să se ţină seama, cînd se adoptă un sistem, este să nu se întrebuinţeze prea multe semne speciale care complică citirea şi încarcă memoria; pe de altă parte (...) sistemul ce-l adoptăm trebuie să fie independent de ortografia limbii respective" [2].

Există două sisteme de transcriere fonetică a sunetelor vorbite: sistemul monotip, adoptat de Asociaţia fonetică internaţională (A.P.I.) şi care constă în aceea că pentru trasarea unei litere peniţa sau creionul nu părăseşc hîrtia. Al doilea sistem este cel cu semne diacritice, care foloseşte alfabetul propriuzis însoţit de anumite semne diacritice (punote, virgule, accente, apostrofuri etc.).

Aceste indicaţii sînt foarte importante pentru înlesnirea unei culegeri cît mai fidele a toponimiei pe teren. Poate într-o altă împrejurare, în afara cursului, ar fi indicată o exemplificare cît mai largă a acestei modalităţi de transcriere fonetică.

Probleme deosebite ridică transliteraţia, adică transpunerea dintr-un alfabet în alt alfabet, fără a ne preocupa de felul

---

1 Al.Rosetti, 1967, Introducere în fonetică. Editura Stiinţifică, pag.132-133.

2 Al.Rosetti, op.cit.p.136; pt.detalii idem pag.urm.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

în care sînt pronunţate sunetele care alcătuiesc cuvintele, fără întrerupere fonetică. Deci substituim un sistem de semne altui sistem de semne:

Брашов = Braşov , Свердловск = Sverdlovsk

Scopul transliteraţiei este de a înlesni citirea numirilor scrise în alte alfabete decît cele latine şi îndeosebi cerinţele practice ale cartografiei, realizarea hărţilor pe care numirile geografice dintr-o limbă slavă ce foloseşte alfabetul chirilic (rusă, ucraineană, bulgară, sîrbo-croată) sînt transpuse în alfabetul latin, specific limbii române. Dificultatea constă în stabilirea regulilor de corespondenţă între literele celor două alfabete. In limii generale ele sînt cuprinse în îndrumătorul ortografic menţionat mai înainte.

In legătură cu aceasta reamintim că, în 1804, Gheorghe Sincai, la solicitarea căpitanului Iohannes Lipazky - cartograf în armata austriacă, a întocmit cele dîntîi reguli precise de transpunere a literelor chirilice în scrierea cu alfabet latin, reguli în bună parte cu caracter fonetic.

Prin urmare transliteraţia este opusă transcrierii fonetice. Ea operează cu litere, pe care nu caută să le interpreteze, în timp ce ultima operează cu sunete.

Normele de transcriere şi de transliterare a numirilor geografice străine au făcut obiectul unor dezbateri în lumea geografică din ţara noastră, unele din punctele de vedere exprimate fiind publicate în ultimele două decenii în periodicele "Limba Română" (1/1952 şi 5/1961) şi "Natura", nr.3/1963.

De asemenea Comisia de nomenclatură a Atlasului Naţional al României a luat în dezbatere această problemă. Concluziile care s-au conturat, pe baza materialului prezentat de către A.Bârsan,

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ar putea fi exprimate succint în modul următor:

1. Toate numele geografice de pe teritoriul statelor care folosesc alfabetul latin se reproduc în forma lor oficială, inclusiv semnele diacritice sau accentuale.

2. Numele geografice din cuprinsul statelor care utilizează alte sisteme de scriere se redau în transliterarea oficială a statului respectiv sau în forma grafică vizuală internaţională (vezi indexul din Mic Atlas Geografic).

In mod special se vor avea în vedere următoarele indicaţii:

a. Numele geografice chineze se redau în ortografia noului alfabet chinez cu caractere latine, îndicîndu-se eventual în paranteze şi forma uzuală internaţională. Ex. Beijing (Peking), Tianjin (Tientsin), Shanghai.

b. Pentru statele arabe se va utiliza transcrierea franceză pentru statele francofone şi transcrierea anglo-saxonă pentru celelalte state.

c. Pentru statele care utilizează alfabetul chirilic se va recurge în mod temporar la sistemul de transcriere propriu, recomandat de Academia R.S.România.

3. Regulile de scriere indicate se aplică pentru toate categoriile de nume geografice, inclusiv pentru cele care există forme aşa zise tradiţionale. Se vor putea nota însă în paranteze şi aceste forme. Ex. Beograd (Belgrad), Pleven (Plevna), Praha (Praga).

4. Numele geografice compuse se vor reda integral în forma oficială, inclusiv termenul generic. Ex.Golf du Lion, Erz Gebirge.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

5. Numele geografice extinse pe teritoriul a două sau mai multor state (munţi, rîuri, lacuri etc.) se vor scrie în grafia oficială a fiecărui stat, pentru sectoarele aferente. Ex. Dunărea Dunav, Tisa - Tisza.

6. Numele cu caracter istoric se vor reda în forma lor grafică corespunzătoare epocii istorice respective. Ex. Tomis-Kűnstence - Constanţa, Vindobonna - Wien.

- Expunerea pe puncte a regulilor de transcriere şi transliterare a numerilor geografice a fost făcută de A.Bârsan. Ne-am permis a o reproduce pentru ca cititării să aibă, grupate la o laltă, la îndemînă, aceste reguli, pînă la publicarea lor separată, sau împreună cu alte materiale referitoare la nomenclatura geografică din ţara noastră, între care un foarte interesant referat întocmit de către Vintilă Mihăilescu cu privire la oronimie.
Pentru unele puncte de vedere în această problemă, a se vedea şi referirile bibliografice de la sfîrşitul capitolului "Criteriile şi principiile cercetării toponimice" din cursul de faţă.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

RAPORTUL APELATIVE - TOPONIME

Începînd cu primele trepte ale dezvoltării sociale, oamenii din diferite regiuni ale globului numeau accidentele de teren sau unele fenomene geografice prin termeni comuni sau apelative, care reprezentau "descrieri" sau "definiri" foarte concise: "muntele", "dealul", "cîmpia", "valea", "rîul", "lacul" etc.

Prin lărgirea orizontului lor geografic şi prin descoperirea de forme sau fenomene similare, dar cu unele particularităţi care le deosebeau de celelalte, au simţit nevoia să le diferenţieze, să le numească într-un fel, care să permită individualizarea lor: "muntele ascuţit", "muntele şeş", "muntele povîrnit", "muntele retezat" etc., numiri care au devenit apoi proprii adică toponime, scrise cu literă mare: Muntele mic, Muntele Mare şi Mont Blanc, Himalaia "Muntele cu zăpadă", Crnagora "Muntenegru", iniţial Munte negru. Tot aşa în cazul hidrografiei: Rîul Mare, - Alb, - Negru, - Repede, Rio Grande, Mississippi, Bela Reka sînt numiri corespunzătoare celor de mai sus şi care au acelaşi mod de formare ca şi Rio Colorado sau Huanhă, Sikiang Noireau, Kara Su, Cerna Voda (Cernavoda), ultimele două exprimînd acelaş lucru în limbi diferite.

Pentru localităţi, în aceleaşi condiţii, s-au obţinut numiri prin adăugarea determinativelor: mare, mic, nou, vechi, de sus, de jos, din deal, din vale, de munte, de cîmpie etc. Cîteva

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

exemple sînt edificatoare: Satu Mare, Oraşul Nou, Neapoli (Oraşul nou pe grecește), Chartagena (cu acelaş sens de "oraşul nou" în limba fenicienilor) ori Civitavecchia, Satulung, ca şi determinative de genul: Arpaşul de Sus, Arpaşul de Jos, ori Frankfurt am Main, Frankfurt am Oder, Cîmpulung Muscel, Cîmpulung Moldovenesc şi Cîmpulung la Tisa.

Din exemplele enumerate, deşi sînt numai cîteva, lista lor putînd fi foarte mult extinsă, rezultă că designarea numelor de locuri s-a făcut de la început şi în toate limbile lumii prin două elemente, care pot fi regăsite, practic, în toate cazurile: un element generic (care indică forma de relief, fenomenul hidrografic sau tipul de unitate teritorială - muntele, cîmpia, lacul, oraşul) şi un element specific, care individualizează locul în cauză, fie descriindu-l, fie legîndu-l de o persoană sau de un eveniment: Muntenegru, Lacul Sărat, Fîntîna Banului, Podul Turcului etc.

Cu alte cuvinte, aşa cum arată Ion Conea (1960, p.65), toponimele desemnează individualităţile geografice, în timp ce apelativele, adică numele geografice comune, desemnează speţa: munte, deal, cîmpie, rîu etc., acestea din urmă precedînd numele geografice proprii, fie exprimate, fie numai subînţelese.

De exemplu, cînd rostim sau scriem numele geografic Carpaţi, pentru oricine aceasta înseamnă munţii Carpaţi, termenul generic fiind subînţeles.

Distincţia între generic şi specific pare, la prima vedere, clară. Lucrurile sînt însă mai complicate în realitate. De exemplu, pentru a designa un loc anumit, ar părea suficient un termen generic, adică un apelativ, dacă în ansamblul geografic al teritoriu-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

lui studiat numele este folosit tocmai în acest scop. Izbucul, termen generic care desemnează un fenomen frecvent în zonele carstice, poate fi suficient pentru a individualiza un izvor carstic, de acest tip într-o zonă unde fenomenul constituie un unicat. Astfel, un element generic, poate ţine loc şi de element sau termen specific, datorită rarităţii lui.

Piemont înseamnă o anumită formă sau unitate de relief, cu toate caracteristicile sale, pe care nu este cazul să le discutăm fiind cunoscute, dar aceasta ca termen generic, încetăţenit în literatura geografică internaţională. Ca termen specific însă, el reprezintă numele devenit de mult propriu pentru zona de la poalele Alpilor în Italia de Nord.

Cînd spunem grind ne gîndim de asemea la termenul geografic care desemnează o formă de relief de acumulare; cînd spunem Grindu Făgăraşului el ne apare tot ca temen generic. Cum însă termenul specific a dispărut în nomenclatura actuală, rămîne simplu Grindu - nume de sat, care este în acelaş timp şi temen generic şi specific.

Prin urmare, acest fenomen de substituire este legat de frecvenţa accidentului de termen, a fenomenului, obiectului sau locului pe care toponimul îl desemnează.

Trebuie de asemenea să amintim un caz mai aparte, a cărei înţelegere este foarte importantă, în special pentru geografi şi istorici. Toponimistul sovietic V.A.Nikonov cita un fenomen, paradoxal la prima vedere, observat de către P.P.Savarenski la începutul secolului nostru, fenomen care constă în aceea că adesea se întîlnesc numiri legate de ideea de pădure sau care indică diferite esenţe forestiere, în regiuni total lipsite de păduri, în timp ce în regiunile împădurite ele sînt foarte rare. De exemplu Cărpi-

niş, într-o zonă unde nu găsim carpeni sau măcar o pădure formată din alte esenţe. Raritatea fenomenului, prezent cîndva, a fost consemnată prin tradiţie în toponimie, menţinîndu-se şi după dispariţia lui. Acest fenomen a fost denumit negativitate relativă, deoarece reflectă o realitate existentă cîndva şi care în prezent a dispărut, menţinîndu-se doar amintirea lui în toponimie.

Dificilă apare şi problema folosirii unui termen generic, de către localnici, drept termen specific în unele cazuri. Astfel pentru locuitorii insulei Orléans (Prov.Québec) aceasta este pur şi simplu "l'Île" (insula), fără vreo altă adăugare; oamenii de pe coasta nordică a estuarului Sf. Laurenţiu spun că sînt "de pe Coasta de Nord." Expresia "Côte - Nord" nu conţine termen specific, putînd fi aplicată oriunde există o situaţie similară într-un teritoriu francofon.

O asemenea utilizare a termenului generic ca termen specific este foarte frecventă în toponimia popoarelor cu limbi puţin evoluate, în care numirile formate din elemente descriptive au o largă răspîndire, în timp ce toponimele de tip dedicativ sînt foarte rare, dacă nu absente. In exemplele date este vorba probabil de o traducere în limba franceză a unor numiri vechi, autohtone, traducere făcută după colonizarea teritoriului Canadei de către europeni.

Ca atare, aplicarea regulilor încetăţenite în toponimie pentru adaptarea numelor geografice, pentru traducerea şi clasificarea lor, va fi foarte diferită în funcţie de termenii generici şi specifici.

Un aspect deosebit de interesant al toponimiei îl constituie raportul dintre terminologia geografică folosită şi mediul sau locul concret în care este aplicată. Din nefericire acest a -

spect n-a constituit o suficientă preocupare pentru geografi, cu toate că reprezintă un domeniu care se referă exclusiv la geografie. Chiar şi folosirea unei anumite terminologii geografice ştiinţifice presupune în cele mai multe din cazuri utilizarea apelativelor încă vii din graiul popular, care constituie astfel o sursă de alimentare[1].

Cu atît mai mult, în domeniul toponimiei, trebuie să reţinem că majoritatea toponimelor, (cu excepţia celor mai multe dintre numele de aşezări omeneşti, a unora dintre numele de munţi şi de pîraie, care pot avea originea în antroponime) provin din apelative.

Pentru cercetările noastre trebuie să consultăm şi glosarele, publicate pentru teritorii restrînse ca una dintre surse, fără însă a renunţa la ancheta directă făcută pe teren, care rămîne cea mai importantă şi eficace sursă, cu posibilităţi multiple de verificare şi de descoperire a numeroase legături nebănuite, acele raporturi om - mediu la care se referea Ion Conea [2].

Prin cercetarea pe teren a terminologiei geografice populare şi înregistrarea corectă a apelativelor se pot înlătura erorile strecurate în lucrări publicate şi în hărţi, dar mai cu seamă, lucru extrem de important, se poate ajunge la stabilirea originei unor toponime, îndeosebi microtoponime, catalogate ca obscure sau asimilate în cine ştie ce categorii de origini străine, după aparenţe şi inspiraţii nefericite.

Tocmai pentru aceste considerente culegerea şi interpretarea corectă a teminologiei geografice populare, deci a apelati-

---

1 I.Conea, 1969; Toponimia şi cercetarea toponimică în cadrul geografiei, p.244.

2 I. Conea , (1960, p.66)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

velor, se impune cu acuitate, ele căzînd în primul rînd în sarcina geografilor. Odată cunoscute apelativele, cercetarea toponimiei devine mult mai lesnicioasă.

Cu şase decenii în urmă, D.Puşchilă[1], arăta că: "omul din popor se izbeşte la fiecare pas de fenomenele ce-l preocupă pe geograf, ele îi atrag luarea aminte ca avînd o importanţă practică pentru el, şi în mod firesc a ajuns să le dea nume fiecăruia".

Autorul citat mai sus arată predilecţia poporului în a deosebi la munte sau deal, părţi cărora le-a dat denumiri în legătură cu corpul omenesc sau al animalelor: creştet, spinare, coaste, piept, poale şi picior, pentru a da numai cîteva exemple. Ele ar putea fi mult mai numeroase, dar nu este cazul să mai insistăm. Am dori numai să arătăm legătura acestor termeni populari cu toponimia, adică transformarea lor în elemente generice sau specifice. Iată cîteva exemple în acest sens: Fruntea Moaşei (culmea secundară pe versantul nordic al Masivului Făgăraş), Piciorul Bîrcaciu (idem), Vîrful Capul Surului (Masivul Făgăraş), Degetul Steviuţei (formă de relief pe valea Buda), sau Gura Potecului (M. Şureanu), Coasta lui Rus (M.Parîng), sau Coasta Repedea de lîngă Iaşi, Picior de Munte (în jud.Dîmboviţa, aproape de Tîrgovişte). De asemenea, Gruiul - provenit din latina populară din grunium - cu sens de "rît de porc" în limbile romanice, a luat sensul de "bărbie" (gruńu) în dialectul aromân.

In proviciile româneşti (Oltenia, Banat, Muntenia, Bucovina, Transilvania) s-a menţinut sub forma grui "vîrf", "muche de

1 D.Puşchilă (1911). Observaţii cu privire la terminologia geografică şi la toponimie. In Anuar de geografie şi antrepogeografie vol.II, p.157.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

deal", "delușor", cu o foarte largă răspîndire mai ales în Oltenia și Muntenia[1].

Alte apelative legate de morfologie: munte, plai, codru, muncel, muscel, măgură, deal, movilă, dîlmă, față, dos, pisc, culme, groapă, vale, peșteră comportă un lung șir de exemplificări din diferite regiuni.

Din domeniul hidrografiei întîlnim numeroși termeni populari, apelative, care au devenit toponime: rîu (Rîu Mare), pîrîu (Pîrîu Rece), gîrlă (Gîrla Ciobanului), potoc (patak în limba maghiară), balta (Balta Sărată), bahnă (Bahna - jud.Mehedinți), japșă, prival (Privalu Cegăi), ghiol (Tekirghiol), iezer (Iezeru Gălățui), iaz (Iazu Dracșani, Iazu Morii).

Diferențieri se fac de localnicii - pescari din zona "bălților" și Deltei Dunării (însuși termenul de "baltă" folosit aci avînd un alt conținut care va trebui analizat aparte) - între cățîn, iezer, ghiol, japșă, cocioc, deși uneori aceeași baltă este numită alternativ cu termenii aceștia: Motoacele, Hîrlacu, Melintele, Feștilele Mari, Feștilele Mici din fosta baltă a Brăilei[2] - de fapt Balta Brăilei este contestată astăzi ca nume geografic de către specialiștii care au desecat-o și care o pun în valoare prin culturi agricole, în ciuda utilizării, prin tradiție, de către populația locală a acestui nume vechi, care persistă și l-au introdus pe cel nou de Insula Mare a Brăilei, folosit mai mult oficial.

---

1 I.A.Candrea: Principii de toponimie, cu privire specială la toponimia Olteniei și a Banatului. Curs litogr.Universitatea București. Facultatea Litere și Filozofie, 1934-1935.

2 Valentin Turlan, 1970, Din terminologia entopică legată de pescuit, în Revista Limba Română 4 - 3, p. 215-222.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Apelativul cătîn devenit toponim, respectiv hidronim,a fost menţionat în valea şi Delta Dunării pe teritoriul judeţului Ialomiţa, Brăila şi Tulcea, cu sens de "baltă mică şi foarte puţin adîncă, care seacă vara".

Exemplu: Cătînul lui Panait, cînd este însoţit de un termen specific, în fosta baltă a Ialomiţei. Lîngă Feteşti îl găsim desigur (adică şi ca termen generic şi ca termen specific), deci Cătînul.

Termenul provine din lat. Catinus "farfurie, strachină" cu utilizări regionale, în viu grai încă în Carpaţii Meridionali, unde a fost menţionat de Ion Conea şi Eugen Nedelcu şi de unde se consideră că a fost adus de păstori transhumanţi şi atribuit formelor concave ale cuvetelor secate în timpul verii.

Deasemenea menţionăm termenii geografici populari, în număr de 45, care designeaza un loc adînc într-o apă curgătoare, citaţi de I. Conea şi D.Bugă [1], dintre care vom aminti doar cîţiva, care s-au transformat în toponime (potamonime); Balhui, Bulboacă (pe M.Cindrel) Bolboci - (în M.Bucegi - G.D.), Dornă, Tămină - citat în acelaş sens la Popovragi, (ca şi în Masivul Piatra Mare) - G.D.), Vir, Zăton.

Tot aşa o serie de termeni cu privire la aşezările omeneşti: oraş, sat, cătun, sălaş, sălişte, cetate, grădişte, horodişte, au fost cuprinşi în categoria oiconimelor - ca termeni proprii, fie singuri (ca termeni genetic şi specific), fie însoţiţi de un determinativ. Exemple: Oraşu Nou (Oraş) - care nu este de drept

---

1 Ion Conea, Dragoş Bugă, 1971, Familia toponimelor geografice din limba poporului român cu semnificaţia "un loc adînc într-o apă curgătoare" în Studii şi cercetări G.G.G, seria geogr. 1 tom XVIII, passim.

BCU ASTRA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

oraş!, - Satu Mare, care nu mai este sat, Săliste, Grădistea şi Grădistea Muncelului etc.

Faptul că apelativele au stat la baza toponimelor în oricare parte a globului pămîntesc se poate uşor desprinde din semnificaţia unor numiri geografice [1] ca:

Gange (-din sanscritul Ganga = fluviu)

Indus (- din sanscritul Sindhu = fluviu)

Rijeka (- în limba sîrbo-croată - rîu, fluviu)

Fiume (- în limba italiană = fluviu, rîu)

El Medina (= în limba arabă - oraş)

Roma se numea simplu Urbs = oraş

Porto şi Oporto - nume datorate calităţii de port, ca şi Le Hâvre şi Habana (Havana).

O atenţie deosebită a acordat acestor aspecte Ion Conea[2], arătînd că multe dintre "cele mai vechi nume de munţi şi ape curgătoare aveau iniţial semnificaţie de "munte" şi respectiv, "rîu". Numele :Don, Dunăre, Nipru (Dniepr) şi Nistru (Dniestr) înseamnă, toate, "apă", "rîu" şi cu această semnificaţie s-a păstrat termenul generic la osetini pînă azi; în Caucazul de Nord există zeci de rîuri cu terminaţia - don, ca în Ghizeldon, Sadon, Haznidon, Ursdon, Fiagdon, cf. F.M.Murzaev, 1959, pag.75.

Dacă am examina mai cu deamănuntul toponimele din diferite regiuni ale globului, am constata că multe dintre ele s-au format în acest mod. De exemplu: fluviul Amur este cunoscut la

---

1 I.A.Candrea, op.cit. passim.

2 Ion Conea, 1960, p.66 - 67.

BCU MS / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

mongoli sub numele de Hara Muren (rîul negru), la manciurieni - Sahalianula, iar la chinezei sub numele de Heiluntzian - rîul dragonului negru sau Heihe (=rîul negru) - cf. E.M.Murzaev, 1957, rev. Priroda, nr. 7.

Originea toponimelor din apelative se vădeşte deci dintr-o caracteristică generală: sînt traductibile în mai multe limbi, sensul păstrîndu-se acelaş sau aproape acelaş. Pentru clarificare trebuie multă atenţie, deoarece aceeaşi termeni pot avea sensuri diferite.

Don - 1. movilă (muscel, deluşor, dîmb), în limbile turcice din Asia Centrală şi Kazahstan, regiunea Sintzian - Uigură din R.P.Chineză, prezentînd şi variante ca dong - dang (ex. Saidongal, Karadongal) - Kazahstan). Dar mai este şi:

Don - 2. rîu, pîrîu, apă, adică tocmai ceea ce arătam mai sus. Este un termen vechi cu originea în limba osetină, din familia limbilor iraniene, folosit în toponimia Europei Sud-estice. Sau un alt exemplu, dat tot de acelaş autor - E.M.Murzaev, p. 108.

kent - 1. kend, kand - "aşezare", "oraş", sat (în Kazahstan, Asia Centală, Azerbaidjan, Kaşgaria, Afganistan): Taş Kent, Cim Kent, Samar Kand, Iar Kend (în Sinţzian)

Kent - 2. vîrf ... în Uralul de Nord.

Din cele expuse mai sus şi din exemplele date rezultă că între apelative şi toponime există o strînsă legătură, primele constituind o sursă permanentă de îmbogăţire a patrimoniului toponimic.

Albert Dauzat, lingvist francez, care s-a ocupat de cercetarea toponimiei, publicînd lucrări foarte valoroase, a ajuns la formularea chiar a unei legi, cam în termenii următori: "Ca toate cuvintele limbii (graiului), numele de locuri au evoluat după legile fonetice regionale, în măsura în care pronunţia se transpunea şi se diferenţia de la o regiune la alta" [1].

Această formulare este în concordanţă cu observaţia făcută de Marius Sala cu privire la ariile de repartiţie geografică ale unor apelative şi ale unor toponime formate din acestea, arii care de regulă se suprapun, iar între evoluţia morfologică a termenilor comuni (apelative) şi a celor proprii (toponime) există o strînsă legătură.

Si totuşi, apelativele odată devenite toponime capătă o oarecare stabilitate. Toponimele au o evoluţie proprie, deosebită de cea a apelativelor. Dacă, de exemplu apelativul glavă, de origină slavă, sinonim cu căpăţînă, l-a înlocuit pe acesta din urmă, substituirea nu s-a produs şi în toponimie, astfel că numele Munţilor Căpăţînii s-a păstrat în această formă.

Jerzy Kurylowicz, în lucrarea sa "La position Lingvistique du nom propre" în Onomastica, II (1956), p.1-14, citat de Marius Sala, op. cit., p.82, era de părere că raportul dintre apelative şi toponimie prezintă interes, dar cînd se stabileşte o diferenţă formală între ele.

Trebuie reţinute cîteva idei cu privire la raportul apelative - toponime, pe care Marius Sala le-a prezentat în comunicare ţinută la Congresul de onomastică de la München 1958, publicată

---

1 A.Dauzat, Noms des lieux p.53 (citat de M.Sala, 1958, în vol. Contributions onomastiques, passim).

în volumul " Contributions onomastiques". Acestea sînt:

I. Concordanţe apelative - toponime în spaţiu şi timp.

a. Unei "insule" lingvistice îi corespunde totdeauna o insulă toponimică.

b. In zonele de interferenţă apar influenţe verticale, ale limbii literare, ori datorate vecinătăţii geografice, cînd avem influenţă orizontală.

De exemplu: pentru primul caz: Petroşani - Petroşeni, Peştişani - Peştişeni, iar pentru cel de al doilea: Zalău - Zălav (cf. prəu: pray) pentru forma "literară" Zalău, sau dubletul Arin - Anin.

In zonele de interferenţă majoritatea apelativelor sinonime aparţin unei singure limbi, latină, slavă etc.[1], ceea ce dovedeşte că este vorba de apelative care au existat cîndva sau există încă în graiul viu; este aproape de neconceput ca, la un moment dat, unul din două sinonime aparţinînd uneia şi aceleaşi limbi - să nu fi putut fi înţeles de către localnicii regiunilor în care apar tautologii toponimice.

Tautologiile toponimice, avînd la bază sinonime care provin din aceeaşi limbă, pot apărea în zonele de interferenţă ale ariilor de răspîndire proprii fiecăruia dintre sinonime. Ex.: Vîrfu Păguiorului, Vîrfu Ţiflei, Dealu Chicerei (cu articularea populară, în u, intenţionat pusă astfel), au putut apărea la marginea arealului apelativelor dialectale păgui, ţiflă, chiceră.

M.Homorodean, (1969, p.69-74), reluînd problema tautologiilor toponimice şi analizînd conţinutul termenilor, arată că, de fapt, fiecare apelativ citat mai sus a designat o anumită formă de

---

1 M.Sala op.cit.p.79.

deal şi ca atare nu poate fi vorba de tautologii toponimice în cazuri ca: Dealu Chicerii, Vîrfu Păguiorului, Vîrfu Tîflei, Dealu Gruiului etc., aşa cum susţinea Iorgu Iordan.

Intre cele două feluri de nume - comune şi proprii - sau altfel spus apelative şi toponime - spunea Marius Sala, în lucrarea citată - apar <u>două feluri de discordanţe</u>, unele legate de situaţia toponimelor străine, iar altele referindu-se la cele create în limba română şi care, din diferite motive, au pierdut legătura etimologică cu apelativele care le-au generat, adică nu li se mai cunoaşte sensul.

De exemplu, în primul caz, toponimul de origine slavă Cernahora (Muntele Negru) a devenit,prin etimologia populară, Cernegură (cf.V.Bogrea, Dacoromania I, p.215), citat de M.Sala. Apelativul străin nefiind cunoscut de către toată populaţia românească, deoarece are o circulaţie restrînsă, oferă puţine şanse de adaptare la limba românească. De asemenea, multe toponime nu au nici număr, nici toate formele flexionare de caz, ceea ce favorizează deformarea prin etimologie populară.

Este interesant de urmărit ariile de răspîndire a diferitelor sufixe caracteristice. De ex. - <u>oaia</u>: Urs<u>oaia</u>, Lup<u>oaia</u>, în toponime simple sau cu determinative, ori sufixul - <u>a</u>: Urs<u>a</u>, Lup<u>a</u> (deşi apelativele <u>lupa</u> nu există în limba română pentru a designa femininul de la <u>lup</u>, ele au existat cîndva în daco-română, aşa cum există în macedoromână sau meglenoromână.

Adaptarea succesivă a toponimelor nu trebuie să ne ducă la concluzia că, deoarece vechile nume au suferit transformări succesive, noi putem să le atribuim tot felul de etimologii, învocînd poziţia specială a toponimelor în sistemul limbii. Trebuie să ţinem

Cda. 280/973 Fasc. 6

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

cont de toate situaţiile caracteristice sistemelor lingvistice vorbite pe teritoriul ţării noastre.

Este de menţionat de asemenea discordanţa în care forma toponimului compus include o prepoziţie: Baia de Criş, Curtea de Argeş, Roşiorii de Verde, o formă veche cu sensul "pe", nespecifică limbii actuale, ca şi Stîna de Vale, Stîna de Runc, în care prepoziţia este legată de forma veche a genetivului.

Al doilea grup cuprinde discordanţele datorate faptului că apelativele au fost aduse din alte regiuni lingvistice, ca antroponime, zoonime şi fitonime, devenind ulterior toponime. Acestea nu provin direct de la animalul sau planta respectivă, ci trece mai întîi prin faza de antroponime, putînd fi astfel vehiculate de către purtătorii lor şi în regiuni în care apelativul generator a dispărut sau n-a existat. De exemplu toponimul Huluba (hulub - porumbel, în Moldova), există în Muntenia, Oltenia şi în forme derivate: Hulubeasca, Hulubeşti, provenind de la un antroponim generat de apelativul "porumbel" sau, poate, de la "huluba" căruţii, cf. Al.Graur, 1972, lucr.cit.p.17).

In alte cazuri, foarte frecvente, în legătură cu migraţiile definitive de populaţie, numele localităţilor de origine au fost transplantate, în aceeaşi formă sau cu determinative şi derivări, de către locuitorii transilvăneni stabiliţi în Dobrogea: Haţeg, Făgăraşu Nou, Sibioara etc., fenomenul fiind caracteristic şi pentru alte zone geografice.

Unele discordanţe se datoresc intervenţiei limbii literare, şcolii şi administraţiei, în care caz apare dublura oficializată, pe lîngă forma locală: Cocănéşti, Voiniceni, Crîstieşti, pentru Şocăneşti, Voinišén, Crîstieşti.

Uneori sînt simple greşeli de grafie: Reşiţa, scrisă de către austrieci Reschitza, în loc de Reciţa, după pronunţia locală, în grai bănăţean, Răşiţa.

In fine toponimele pot servi la verificarea apelativelor ce par a fi străine şi invers.

O problemă deosebit de importantă o constituie delimitarea apelativelor faţă de toponime. Această delimitare se face pe baza criteriului celui mai general: apelativele, adică numele comune, desemnează o clasă sau o categorie de obiecte cu elemente comune, adică speţa, cum s-a exprimat Ion Conea; toponimele, ca nume proprii, desemnează individualităţi, entităţi geografice.

Unii cercetători lingvişti din ţară şi din străinătate, abordînd mai cu insistenţă latura teoretică a acestei delimitări, au încercat să acrediteze ideea că apelativele devin nume proprii numai după ce-şi pierd conţinutul semantic (Sabina Teiuş, 1967, 1969). Dar referirea viza în primul rînd cazul numelor de persoană, provenite din nume comune, ales din cognomene, care pun în evidenţă anumite particularităţi, anumite defecte fizice, ale persoanei în cauză. Aceste supranume au devenit nume proprii prin transmitere la urmaşii care nu mai au defectele amintite. Abia atunci se consideră ca nume propriu. Motivarea constă în faptul că numele propriu nu reprezintă noţiuni. Considerăm că raţionamentul de mai sus nu se poate aplica în mod automat şi la numirile geografice proprii. Există foarte multe toponime, care, provenind din apelative, au un conţinut semantic şi tocmai acesta este de cea mai mare valoare pentru cele trei categorii principale de cercetători ai toponimiei: geografi, istorici şi lingvişti.

De subliniat este că faptul se produce nu numai la cate-

goria microtoponimelor, adică a numelor de locuri propriu zise, ci la toate categoriile, inclusiv regionimele, care cuprind în sfera lor de desemnare areale foarte vaste, la scară planetară.

Este adevărat că atunci cînd rostim în mod curent o numire geografică, n-o analizăm întotdeauna, pe componente, din punct de vedere semantic. Aceasta se întîmplă fie din cauza grabei, preocupaţi fiind de probleme în acel moment, fie din necunoaşterea conţinutului unor numiri geografice, din punct de vedere semantic.

Analiza semantică a toponimelor nu numai că nu trebuie neglijată, dar ea devine obligatorie şi i se acordă o atenţie din ce în ce mai mare. In prezent, în ştiinţa numelor geografice se foloseşte, pe scară tot mai largă, clasificarea semantică. Faptul în sine dovedeşte participarea masivă a apelativelor la formarea toponimelor, cu atît mai mult cu cît acestea sînt mai vechi.

După consideraţiile generale cu privire la raporturile dintre apelative şi toponime, din care s-a putut desprinde necesitatea cunoaşterii temeinice atît a celor dintîi, pentru a le putea descifra pe cele care au rezultat din ele, respectiv toponimele, cît şi invers, să zăbovim puţin asupra apelativelor. Acestora trebuie să li se acorde, în primul rînd, o atenţie deosebită, cum sublinia Ion Conea, în capitolul "Toponimia" din Monografia geografică a R.P.R., vol.I, 1960, p.65, deoarece exprimă noţiuni generale şi constituie terminologia specific geografică, în timp ce toponimele particularizează, chiar dacă au corespondente identice în alte zone geografice.

Ceea ce ne interesează în mod deosebit, în cazul de faţă este aspectul apelativelor sinonime. Cunoaşterea cel puţin a celor

mai des folosite este de natură să ne înlesnească descifrarea toponimelor din punct de vedere semantic.

Pentru a opera mai uşor cu termenii geografici (populari sau livreşti) i-am rînduit, grupaţi pe domenii ale ştiinţelor geografice şi ale activităţilor economico-sociale ale populaţiilor care i-au introdus în limbaj. Ei trebuie însă priviţi în toată complexitatea intercondiţionării lor, pentru ca această înţelegere să fie cît mai deplină.

Cum rezultă şi din glosarul care urmează, se pot distinge cel puţin două clase de apelative: I. termeni de generalizare şi II. termeni de detaliere, pe care i-am dat împreună cu sinonimele lor din diferite limbi.

Pentru operativitate şi o mai uşoară înţelegere, dăm şi lista abrevierilor pentru limbile din care provin:

ABREVIERI

sued.v. - suedeză veche
sued. - suedeză
norv. - norvegiană
germ. - germană
dan. - daneză
isl. - islandeză
engl. - engleză
scoţ. - scoţiană
celt. - celtică
fr. - franceză
sp. - spaniolă
port. - portugheză
it. - italiană
alb. - albaneză
rus. - rusă
pol. - polonă
ceh. - cehă
slov.- slovacă
s.cr.- sîrbo-croată
sloven. - slovenă
bulg. - bulgară
gr. - greacă
fin. - finlandeză
magh. - maghiară

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

tc. - turcă
pers. - persană
arm. - armeană
arab. - arabă
amm. - ammarică (etiopiană)
ber. - berberă
hind. - hindi
sing. - singhaleză
kaz. - kazahă
kirg. - kirghiză
turkm. - turkmenă
tib. - tibetană
chin. - chineză
mong. - mongolă
cor. - coreeană
jap. - japoneză
mal. - malaeză
thai. - thailandeză
vietn. - vietnameză
amerid. - ameridiană
lap. - laponă

SCURT GLOSAR DE TERMENI GEOGRAFICI

I. TERMENI DE GENERALIZARE

(termeni comuni, apelative, care-şi au corespondente în toate limbile).

1. Orografici:

S I N O N I M E:

MUNTE

aivi (fin.)
bjerg (dan., norv.)
cerro (sp.)
djebel, gebel (arab.)
dag (tc.)
fell (celt.)
feng (chin.)
fjäll (isl.sued.)
fjell (norv.)
gangri (tib.)
ghats, giri (hind.)
gora (l.slave)
hory (ceh.)
hegy (magh.)

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

jama, yama (jap.)
kuh (pers.)
ling (chin.)
mäki (fin.)
mal (alb.)
mont, montagne (fran.)
montana (sp.)
monte (it.)

mount, mountain (engl.)
ola, ula (mong.)
oros (gr.)
pää (fin)
parbat (hind.)
planina (bulg., s.cr.)
tag (turkm.)
tau (kazah.)

vaara, vuori (fin.)

LANȚ MUNTOS

balkan (tc.)
chaine (fr.)
chain (engl.)
cochilha (port.)
cordillera (sp.)
Gebirge (germ.)
ridge, range (engl.)

san, zan (jap.)
shan (chin.)
selkä (fin.)
serra (port.)
sierra (sp.)
sýrt (tc.)
tau (kirgh.)

DEAL, COLINĂ

as, aas (norv.)
colline (fr.)
dahar (arab.)
downs (engl.)

Haug (germ.)
hill (engl.)
Hügel (germ.)
loma (sp.
médan (sp.)

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

gara (arab.)

gor, gour (arab.-fr.)

mergheb (arab.)

morro (sp., port.)

CÎMPIE

camp, champ (fr.)

Feld (germ.)

field (engl.)

hacuz (arab.)

haqi (arab.)

llano (sp.)

mezö (magh.)

mezraa (arab.)

padang (mal.)

plain (engl.)

plaine (fr.)

pole, polje (l.slave)

veld (ol.)

ta (jap.)

mura (jap.)

hara (jap.)

PAS, TRECĂTOARE

aqaba (arab.)

col (fr.)

gate (celt., scot.)

gedik (tc.)

klisura (bulg.)

la (tib.)

pas (fr.)

paso (sp.)

pass (engl.)

shurma (arab.)

Tor, Torl (germ.)

STRÎMTOARE

bogaz (tc.)

détroit (fr.)

estrecho (sp.)

estreito (port.)

sund (germ., dan., norv., sued.)

BCU IASI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

COASTĂ - ȚĂRM

bereg (rus.)
breag (bulg.)
coast (engl.)
côte (fr.)
Küste (germ.)
riviera (ital.)

ȚARĂ, PĂMÎNT

aarde (ol.)
Land (germ., engl.)
orszag (magh.)
stan (pers.)
zemlja (rus.)
tierra (sp.)

CAP

akros (gr.)
cabo (sp.)
cap (fr.)
burnu, burun (tc.)
pointe (fr.), point (engl., fr.)
cape (engl.)
kiao, kio (chin.)
ponta (port.)
saki, zaki (jap.)

INSULĂ

ada (tc.)
cu, lao (vietn.)
djezira, gezira (arab.)
do (cor.)
eiland, eylandt (ol.)
ey (isl.)
isla (sp.)
isola (it.)
island, isle (engl.)
ostrov (l.slave)
ö, öar, öer (norv., sued.)
saari (fin.)

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

holm (sued.)
ile (fr.)
ilha (port.)
inch (celt.)
Insel (germ.)
shima, jima (jap.)
sziget (mag.)
tao, tau (chin.)

2. Hidrografici

RÎU, FLUVIU (curs de apă important, cu menţiunea că în unele limbi nu se face distincţia rîu-fluviu ca termen)

aa (norv., dan.)
ab (pers.)
älf, älv (sued.v. şi actuală)
ef, elv (norv., sued.)
asif (berb.)
bahr (arab., pers.)
batang (mal.)
gawa, Kawa (jap.)
gol (mong.)
ho (chin.)
irmak (tc.)
joki (fin.)
kiang (chin.)
kong (chin.)
me (tai.)
muren (mong.)
çay (tc.)
chu (tib.)
darja, darya (pers.)
dor (celt.)
fljot (isl.)
Fluss (germ.)
folyó (magh.)
gang (cor.)
ganga (shingh.)
reka, rjeka (l. slave)
rio (sp., port.)
river (engl.)
rivière (fr.)
rjöng (cor.)
rud (pers.)
shatt (arab.)
song (mong.)

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

nahr (arab.)
nasu (thai.)
para (amerind.)
potamos (gr.)

ström (norv.)
su, suyu } (tc.)
usu, uzu } (mong.)
wadi (arab.)

LAC, BALTĂ

bahret (arab.)
blato (bulg.)
błota (pol.)
chott (arab.fr.) = lac sărat
ghiol (rom.-tc.)
göl (tc.)
hu (chin.)
jaure (lap.)
järvi (fin.)
jezero (bulg.,s.-cr.)
jezioro (pol.)
lac (fr.)
lago (it.)
tso, zo (mong.)

lake (engl.)
limné (gr.)
llyn (celt.)
loch (celt.-scoț.)
Maar (germ.) = lac de crater
meer (ol.)
nor (tib.)
See (germ.) masc. (la fem. = mare)
sjö, sjon } (sued., norv.)
sö (dan.)
ting (chin.)
träsk (sued.)

GOLF

Bai (germ.)
baia (port.)
baie (fr.)

coleta (sp.)
ci, chi } (chin.)

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

bay (engl.)
bight (engl.)
Bucht (germ.)
bukt (norv.)
lahti (fin.)
liman (tc., rom.)
zaliv (rus.)
zatok (pol.)

3. Termeni care se referă la categorii de aşezări

ORAS

abad (pers.)
avan (arm.)
bally (celt.)
bau (thai.)
chang, cheng (chin.)
cidade (port.)
city (engl.)
ciudad (sp.)
fu (chin.)
grad (rus., bulg., s.cr.)
grod (pol.)
kand, kend, kent (la pop. Asiei Centrale)
kaupunki (fin.)
medine (arab.)
mesto (ceh.)
mjasto (pol.)
mong, mög, muang, muong (thai.)
nagar (hind.)
nachon (thai.)
polis (gr.)
pur (hind.)
şehir (tc.)
stad (sued.)
Stadt (germ.)
ton, town (engl.)
vila (port.)
villa (sp.)
ville (fr.)
varos (magh.)

PORT

bandar, bender (hind.)
harbor, harbour (engl.)

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

bor (arab.)
eskele (tc.)
Hafen (germ.)
haven (engl.)
havre (fr.)
kow (chin.)
luka (s.-cr.)
marsa, mersa (arab.)
hamn (sued., norv.)
hamina (fin.)
mina (arab.)
minato (jap.)
puerto (sp.)
sherm (arab.)
tsu (jap.)
ura (jap.)

CASTEL

- cetate, fortăreaţă

alcazar (arab.,sp.)
bordj (arab.)
castillo (sp.)
castile, caster, cester, chester (engl.)
cheng (chin.)
chateau (fr.)
kasba, kasr, gasr, qasr (arab.)
Schloss (germ.)
hisar (tc.)

TÎRG

basar, bazar (pers.)
boro, borough, burg, burgh, bury (engl.)
bourg (fr.)
Burg (germ.)
koping (sued.)
mehalla (arab.)
trg (s.-cr.)
sugh (arab.)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

SAT

aldea (sp.)
aldei (port.)
by (sued.)
chorion (gr.)
Dorf (germ.)
koi, koy (tc.)
llan (celt.)
lar (tc.) = cătun
mura (jap.)
dorp (ol.
falu (magh.)
kafr, kefar, kfar, karie (arab.)
kylä (fin.)
pueblo (sp.)
quarye (arab.)
wies (pol.)
ves (slovacă)

II. TERMENI DE DETALIERE

Aceştia sînt tot termeni comuni, apelative, dar se aplică unei sfere mai restrînse, unor elemente şi fenomene geografice cu particularităţi care fac necesară o desiqnare a unor grupuri de elemente şi fenomene similare, prin termeni care nu mai au corespondente în alte limbi. Apariţia termenilor de detaliere a fost determinată de necesitatea distingerii, în categoriile menţionate mai sus, a unor detalii proprii. De regulă termenii de detaliere aparţin lexicului popular, deci apar în mod spontan. Alături de aceştia, care au intrat de mult în terminologia geografică şi şi-au adus din plin contribuţia la formarea microtoponimiei în special, există şi numeroşi termeni de detaliere care au fost introduşi în diferitele ramuri ale ştiinţelor geografice şi geologice, pentru a permite aprofundarea analizei fenomenelor studiate.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Importanţa deosebită a termenilor de detaliere pentru toponimie constă în faptul că permit o abordare concretă, realistă, a problemei tautologiilor toponimice, care se traduce în practică prin necesitatea imperioasă a înlăturării tautologiilor reale, atît de supărătoare, care este obligatorie pentru orice om de cultură.

Dăm în continuare o serie de exemple din acest domeniu, pentru a fi în deplină cunoştinţă de cauză.

a. Termeni de detaliere care se referă la forme de relief.

cioacă	cucă	muşcel	ţigmău
ciucar	cucui	picui	titilă
ciuhă	glămie	picläu	titilcă
citeră	măgură	ţiclău	tîlvă
chiceră	muncel	ţiglă	
crac		ţigmă	

b. Termeni care arată o despădurire şi procedeul folosit:

arsură	lăzuleţ	runc	seci(u)
arşiţă	pîrlitură	runcşor	tăietură
curătură	prisacă	runculeţ	
jarişte	oaş	runcurea	
laz	osoi	secătură	

III. TERMENI FOLOSITI CA DETERMINATIVE (TERMENI SPECIFICI) IN FORMAREA TOPONIMELOR COMPUSE

1. adjective

MARE

big (engl.) golem (bulg.) great (engl.) makros (gr.)

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

bolşoi (rus.)	gordo (sp.)	groot (ol.)	mayor (sp.)
boyük, büyük (tc.)	grand (fr., engl.)	gross (germ.)	nada (jap.)
chebir, kebir (arab.)	grande (it.)	hai (chin.)	tai (jap.)
	grao (port.)	megalo (gr.)	veliki (rus.)

MIC

klein (germ.)	malo, -y,-oje (rus.)
kuciuk (tc.)	pequeno (sp.,port.)
malăk, malik (bulg.)	petit (fr.)
	piccolo (it.)
mali (s.-cr.)	siao (chin.)
maly (pol.	

VECHI

eski (tc.)	vecchio, -a (it.)
kadim (arab.)	vieil, -le (fr.)
old (engl.)	velho (port.)
star (-îi,-aia,-oje,-a) (l.slave)	

NOU

addis (amarică,etiop.)	eni (tc.)
gedidi (arab.)	noe (celt.)
nau (pers.)	nov,-o,-y (l.slave)
neu (germ.)	nuovo, -a (it.)
neuf (fr.)	ny (sued.)
new (engl.)	sin (chin.)
nij (ol.)	yeni (tc.)

BCU FSU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ALB

abiad (arab.)
ak, ag (tc.)
aspros (gr.)
beda, beida (arab.)
bel,-o,-a (bulg.)
belo,-y,aja,-oje (rus.)
beo, bela, belo (s.-cr.)
bianco, - a (it.)
bial, -a (pol.)
biely,la,le (slov.)
bily (ceh,)
blanco (sp.)
branco (port.)
leukos, lefkos (gr.)
shiro (jap.)
white (engl.)

NEGRU

asved (arab.-sudan.)
black (engl.)
cern,-a,-o (bulg.)
cerno,-y,-aja,-oje (rus.)
cerny,-a,-e (slovac)
cerny,-a,-e (ceh.)
crn (sloven)
crn (s.-cr.)
czarny, -a (pol.)
fekete (magh.)
kara, qara (tc.)
kuro (jap.)
mavros, melas (gr.)
schwarz (germ.)

ROSU

achmar, ahmar (arab.)
aka (jap.)
al, ala (tc.)
kisil, kizil, kyzyl (tc.)
krasny,-aja,-oje (rus.)
rot (germ.)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

cerven (bulg.)
orven (s.-cr.)
rouge (fr.)
rosso, - a (it.)
surkh (pers.)

GALBEN

asfar, sefra, sofra (arab.)
sarî (tc.)
giallo (it.)
jaune (fr.)
yellow (engl.)

ALBASTRU

azraq (arab.)
blau (germ.)
bleu (fr.)
blue (engl.)
gok (tc.)
hwang (chin.)
kuku (mong.)
azzuro (it.)

VERDE

achdar, ahdar (arab.)
grün (germ.)
verde (it.)
vert (fr.)
zeleny,-aja,oje (rus.)
zielona (pol.)
yesil (tc.)

ELEMENTE DE ORIENTARE

1. Puncte cardinale

EST	VEST
aust (norv.)	oeste (sp.)
este (sp.,port., it.)	ouest (fr.)
ost (germ.)	ovest (it.)
ost (sued.)	si (chin.)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

sharq (arab.)
to,to (jap.)
vostok (rus.)

west (germ., engl.)
nishi, sai } (jap.)
zapad (l. slave)

NORD

hoku (jap.)
kita (jap.)
norr, norra } (sued.)
north (engl.)
peh, pei (chin.)
sever (rus.)

SUD

miazăzi (rom.)
minami (jap.)
nan (chin.)
jug (l.slave)
sondra, soder } = de sud (sued.)
sond, sondre, sonna } = se sud (norv.)
south (engl.)
Süd (germ.)
sul (port.)
sur (span.)
syd (sued.)
zuid (ol.)

2. Alte puncte de orientare

DE SUS (INALT)

ala (arab.)
alto (it.)
felso (magh.)
gorni (bulg.)
haute (fr.)

DE JOS

ali (fin.)
also (magh.)
baixo (port.)
bas (fr.)
basso, -a (it.)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

hoch (germ.)	dolnj } (s.-cr.)
horni (ceh.)	donj } (s.-cr.)
ober (germ.)	dolno, - a (bulg.)
on (engl.) "pe"	under (engl.)
over (engl.)	unter (germ.) "sub"
over (sued.)	nieder (germ.)
upon (engl.)	neder (ol.)
	nizny, aja (rus.)

V.A.Jucikevici, autorul separării apelativelor în termeni de generalizare şi termeni de detaliere [1], arată că termenii geografici pot să ocupe în toponimie locuri diferite. Cele mai tipice cazuri în numele geografice slave sînt:

1. Trecerea termenilor în categoria numirilor geografice, fără a se folosi mijloacele auxiliare ale limbii. Ex. - numele de sate: Verh, Log, Goruşka, Puşcea, Bor, Dubrava, Perevoz, Hutor etc.

2. Formarea toponimelor compuse cu ajutorul determinativelor: Bejeţkii Verh, Bolşaja Goruşka, Laptev Log, Palibokşkaja Puşcea, Belaja Dubrava, Krasnîi Bor etc.

3. Formarea toponimelor cu ajutorul sufixelor şi prefixelor toponimice caracteristice: Verhovici, Zagorie, Logoisk, Dubravniţa, Borki, Seleţ, Gorodişce etc.

4. Transformarea termenilor prin încorporarea lor sau a formanţilor în toponime: Magnitogorsk, Krasnoselţî, Krasnogrod etc.

Precizăm, la încheierea acestui capitol din curs, că prin exemplele date n-am urmărit epuizarea categoriilor existente şi posibil de stabilit şi nici discutarea lor în detaliu. Am căutat

---

1 V.A.Jucikevici, 1968, Obşceaia toponimika, Minsk, p.36, urm.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

numai să menţionăm o serie de exemple, cu corespondentele lor în alte limbi, cu ajutorul cărora se pot uşor găsi exemple de toponime compuse.

Scopul prezentării în această formă este de la sine înţeles: o apropiere semantică pentru români a termenilor din alte limbi şi o posibilitate de a urmări sistematic înlăturarea tautologiilor.

Cu această prezentare nu considerăm că am spus tot ce era posibil şi necesar. Partea a doua a cursului ne va da însă prilejul abordării mai ample a apelativelor, mai ales a celor de detaliere şi a relaţiilor lor cu toponimele, în contextul regional.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CRITERIILE SI PRINCIPIILE CERCETARII TOPONIMICE

Cercetarea toponimiei dintr-o regiune oarecare se poate face în două moduri:

1. cercetarea unui toponim caracteristic, izolat, în sensul că nu-l mai întîlnim, în forma respectivă, în altă parte; astfel, toponimul reprezentînd o individualitate, vom urmări stabilirea sensului, originii şi a apartenenţei sale la una din categoriile geografice de toponime;

2. cercetarea unui grup (sau a totalităţii toponimelor), cu probleme proprii, cu afinităţi şi legături evidente; acest caz mult mai frecvent pentru cercetarea geografică a toponimiei, ne impune să pornim de la ideea că toponimia reprezintă un fenomen de masă, că ea acoperă ca o reţea tot pămîntul locuit şi chiar mai mult decît atît, întreaga suprafaţă a globului, în funcţie de relaţiile dintre societatea omenească şi mediul geografic.

Bazaţi pe aceste considerente, trebuie să avem în faţă, permanent, criteriile şi principiile după care ne călăuzim în cercetarea toponimică, pentru ca rezultatele la care ajungem să fie dintre cele mai bune.

Adunarea materialului toponimic, pe care-l vom supune apoi unui studiu sistematic, se poate realiza folosind mai multe surse:

a) dicţionarele şi atlasele geografice;

b) studiile monografice şi în general, publicaţiile de specialitate care se referă la regiunea respectivă;

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

c. Hărţi topografice la diferite scări, cele la scară mai mare fiind mai indicate, deoarece conţin mai multe numiri de detaliu ale teritoriului (acolo unde există-planuri cadastrale);

d. documente istorice;

e. terenul (tradiţia şi graiul viu al poporului).

După cum se poate vedea cu uşurinţă, enunţarea lor s-a făcut în ordinea crescîndă a importanţei, ca valoare informativă pentru studiul nostru. Rezultă în mod clar că pentru geograf şi în general, pentru oricine studiază toponimia, terenul rămîne sursa cea mai completă a patrimoniului toponimic de pe un teritoriu dat, oferind avantajul de a înregistra toponimele de la sursa cea mai sigură, nemijlocită, şi cu cele mai reduse şanse de a greşi. Adesea, hărţile, dicţionarele geografice, diferitele publicaţii etc. conţin greşeli. In plus, recunoaşterea terenului de către geograf îi dă acestuia posibilitatea să pătrundă tainele sensului unor toponime şi ale legăturilor lor în cadrul reţelei de ansamblu.

Reamintim spusele lingvistului-toponimist George Giuglea (1944), pag.24:

"Un nume topic fiind înainte de toate un fenomen geografic şi antropogeografic, el face legătura între om şi pămînt. Acest principiu cere neapărat să mergem la faţa locului şi să cunoaştem realitatea, dacă n-avem alte informaţii bune din publicaţiile existente".

Culegerea toponimelor de pe teren, după chestionar înainte stabilit, prezintă şi alte avantaje, dintre care cel mai însemnat este faptul că rezultatele obţinute pot fi comparabile, lucru important în orice cercetare ştiinţifică.

Ancheta pe teren, pe bază de chestionar permite, deasemе-

nea, cercetătorului să-şi formuleze din timp cîteva probleme, adică săşi orienteze cercetarea în anumite direcţii. Chestionarul poate fi mai restrîns sau mai dezvoltat, potrivit tematicii prestabilite. Dacă vrem să adunăm un material mai bogat, în vederea unei monografii toponimice, vom utiliza un chestionar detaliat,de felul celui publicat de către Marius Sala 1965, în rev.Limba română, nr.3, pag.267-273, dar adaptat cercetării geografice a toponimiei şi fără a influenţa persoanele care ne dau relaţii pe teren, pentru a obţine răspunsuri preformulate de noi. Este necesar să înregistrăm răspunsurile nealterate, aşa cum le dau localnicii. Este vorba, deci, de o înregistrare după metoda "transcrierii directe", adică reproducerea celor percepute de anchetator în momentul formulării răspunsului la întrebare de către informator.

O înregistrare indirectă, ar fi prin intermediul magnetofonului, cu "descifrarea" ulterioară a benzii, în faza de cabinet. Deşi mai greoaie, într-un fel, această din urmă metodă este mai utilă, pentru comparabilitate şi fidelitatea înregistrării.

Aceasta însă nu înseamnă că oamenii de ştiinţă din alte domenii de activitate decît lingvistica nu au posibilitatea de a stabili etimologia unor toponime, cu toate că nu întotdeauna acest lucru este uşor. Mai de grabă este privit cu uşurinţă, fapt care conduce sîgur la interpretări eronate. Tocmai de aceea este necesar să preluăm cu spirit critic "etimologiile" propuse de diferiti cercetători. Pentru dezlegarea acestei "taine" trebuie să pornim întotdeauna de la posibilităţile de formare a termenului topic, care pot fi: folosirea mijloacelor interne ale limbii cel mai frecvent prin derivare sau compunere, prin împrumutul din altă limbă, şi în fine, prin calc lingvistic, care constă în traducerea elementelor componente ale unui cuvînt din altă limbă (calc lexical)

sau traducerea numai a unei părţi a numelui, cealaltă fiind împrumutată ca atare (semicalc) sau, în sfîrşit, adaosul nou de înţeles la un cuvînt, pentru că în limba respectivă are amîndouă sensurile (calcul semantic).

Vom înţelege, astfel, care sînt procedeele prin care s-au format termenii respectivi, iar din punctul nostru de vedere vom urmări reversul problemei, adică descifrarea sensului lor. Totul trebuie făcut însă cu discernămînt.

"Obsesia vreunei idei încîntătoare, mai ales în domeniul toponomasticei, se poate ivi deseori. De aceea e preferabil să ne chinuim într-un continuu autocontrol, decît să mai punem în circulaţie o părere, o explicaţie, oricît de atrăgătoare s-ar părea de la început, dar care nu poate înlătura toate greutăţile pe care le-ar întîmpina în normele de dezvoltare ale limbii noastre". Spunînd acestea, G.Giuglea (1944, pag.23), mai adăuga: "... în afară de partea pur lingvistică a problemei, toponimia mai cere şi alte sacrificii cercetătorului", referindu-se la necesitatea studierii pe teren.

Pentru stabilirea etimologiei este necesar să cunoaştem pronunţia exactă a toponimului, în graiul popular, înregistrînd-o cu fidelitate şi punînd chiar şi accentul la locul cuvenit. Nu trebuie pierdut din vedere că foarte multe din numirile geografice, am putea spune chiar majoritatea, provin din apelative. De aceea, odată cu toponimele, vom înregistra şi terminologia geografică populară (apelativele).

Prin precizarea etimologiei se va stabili autohtonia, originea, sau influenţa străină, îndeosebi în regiunile supuse vechilor colonizări sau influenţelor străine.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Vechimea toponimelor poate fi stabilită pe baza documentelor sau, în lipsa acestora, pe baza analizei etimologico-lingvistice, care permite adesea precizarea perioadei de apariţie. Condiţia esenţială rămîne însă stabilirea originei; dacă toponimele par a fi alochtone, faptul va trebui corelat cu evenimentele produse în perioada cînd popoarele care le-au atribuit au fost prezente pe teritoriul ţării noastre.

Se cuvine să fie subliniat principiul format de către W.Meyer-Lübke[1]:

"Intr-o regiune oarecare, unde se ştie că peste populaţia băştinaşă a venit şi s-a stabilit cîndva o populaţie cuceritoare, numele de localităţi provin, aproape totdeauna, din limba acestei din urmă populaţii (cea cuceritoare), în timp ce numele geografice de pe întinsul moşiei fiecărei localităţi dîntr-o astfel de regiune îşi au originea în limba populaţiei cucerite".

Valabilitatea acestui principiu este confirmată de toponimia ţinuturilor care au stat în trecut sub dominaţie străină, toponimele putînd fi uşor comparate, în diferite etape, pe baza documentelor istorice, cartografice etc.

Se va ţine seama de termenii topici cu caracter specific regional. In unele cazuri pot fi influenţe care n-au necesitat prezenţa nemijlocită a popoarelor respective, termenii în cauză (toponimele) fiind împrumutaţi.

Separările în aceste cazuri sînt destul de dificile, dar nu imposibil de realizat.

Tot în legătură cu vechimea toponimelor menţionăm un al

---

1 W.Meyer-Lübke, 1920, Einführung in das Studium der romanischen Wissenschaft, Heidelberg, p.282, (citat de I.Conea, 1968).

doilea principiu, care a fost formulat de către I.Conea (1968) astfel:

"Intr-o regiune cu o geografie variată şi, în special, cu o geografie variată în ceea ce priveşte formele ei de relief, deci în regiunile muntoase în primul rînd, cele mai vechi dintre toponime sînt cele care denumesc formele sau fenomenele geografice cele mai impunătoare, adică - cu alte cuvinte - formele sau fenomenele geografice care prin dimensiunile şi, în genere, prin înfăţişarea lor, au impresionat cel mai mult pe oameni, sau care au prezentat o valoare economică deosebită în viaţa acestora" (I.Conea, 1968, rev.Natura, nr.3).

Preocupat de stabilirea principiilor cercetării toponimice, Ion Conea, avînd o vastă experienţă şi activitate în acest domeniu, a formulat şi un al treilea principiu, cu privire la vechimea toponimelor, în felul următor: "In cercetările de toponimie românească trebuie să considerăm că un adevăr stabilit faptul că unele nume geografice, deşi cu aparenţă (înfăţişare) de foate noi (ele fiind şi azi identice ca formă cu apelativele care le-au stat la bază), pot fi totuşi în realitate - tot atît de vechi cît şi respectivele apelative însele".

Cunoaşterea apelativelor respective, a sensului lor, ne înlesneşte evitarea neplăcutelor, dacă nu chiar jenantelor tautologii toponimice, atît din ţara noastră, cît şi din alte părţi ale lumii. De aceea, ne vom îngădui într-o altă prelegere să exemplificăm relaţiile apelativ-toponim şi tautologiile care rezultă din necunoaşterea sensului lor.

Principial, vechimea şi originea toponimelor se poate stabili fie pe baza analizei atente la care sînt supuse, fie cu aju-

torul documentelor, atunci cînd dispunem de ele. "Ajutorul întru dezlegarea lor (a numelor de locuri obscure) - spunea V.Bogrea - trebuie căutat în documentele istorice. Acestea indică adesea forma arhaică, primordială sau măcar una intermediară, care denunţă originea. Mai mult: fără ele, elementele cele mai plauzibile în aparenţă, pot fi de fapt false şi din contra, cu ele, cele mai neverosimile se pot dovedi juste".[1]

Elementul esenţial îl constituie faptul că toponimele formate în aceeaşi epocă se găsesc în aceeaşi regiune, acoperind anumite areale ca rezultat al condiţiilor istorice şi avînd anumite raporturi între ele.

Accentuăm, totuşi, asupra faptului, că deşi unele toponime au fost examinate din punct de vedere lingvistic, sînt frecvente cazurile cînd geograful poate şi trebuie să contribuie direct la stabilirea etimologiei şi a originii lor, dată fiind metoda geografică de cercetare. Modul în care o anumită categorie de toponime este repartizată pe teritoriu (uniform, în anumite areale sau la o anumită limită) constituie o indicaţie utilă pentru stabilirea originii lor.

Gruparea teritorială a toponimelor poate oferi noi elemente pentru cercetarea geografică a toponimiei, pe care o efectuăm.

"In geografie - spunea G.Giuglea (1944, p.14) - se ştie de exemplu că vegetaţia şi fauna, nu se studiază prin fapte individuale, ci se caută a se arăta pe hartă întinderea fenomenului: "masa geografică". Pe geograf nu-l preocupă metodic existenţa unui copac în cutare loc, ci aria pădurilor de brad, fag etc."

De aceea, <u>criteriul grupării teritoriale</u>, a toponimelor

---

1 Vasile Bogrea, în Dacoromania, I., 1920, p.210.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

îmbracă o formă specific geografică, fapt care întăreşte legătura nemijlocită cu realitatea.

Gruparea teritorială şi repetarea toponimelor în alte regiuni mai mult sau mai puţin apropiate interesează îndeaproape cercetarea toponimiei din punct de vedere geografic. Trebuie să se ţină seama nu numai de repetarea identică a unui toponim, ci şi de formele derivate şi chiar de sinonime, deoarece toponimia este o realitate vie, dintr-un nume geografic putînd fi derivate şi sînt în realitate derivate de către oameni şi alte nume de locuri. Deşi toponimele au o stabilitate mai mare decît a elementelor din lexic, adică ale limbii vorbite curent, totuşi şi stabilitatea lor este variabilă în decursul istoriei. De aceea este necesar să cunoaştem şi toponimele "dispărute" adică scoase din uz şi, în măsura posibilităţilor, cauzele dispariţiei lor, ca şi formele arhaice, care constituie un preţios indicator din punct de vedere cronologic.

Cea mai mare parte din toponimele unei regiuni oarecare au fost atribuite de popor, adică formează <u>toponimia populară</u> (cf. I.Conea, 1937, p.100 şi urm.) sau cum o numea Emm.de Martonne (1901) <u>toponimie naturală</u>.

I.Conea (op.cit.p.101), arată că acesta este un mic, dar foarte preţios studiu de toponimie geografică, din care se desprind lucruri extrem de interesante pentru noi. Mai mult decît atît, subliniind odată mai mult rolul cercetării geografice a toponimiei, I. Conea formulează pe baza studiului lui Emm de Maronne, <u>două principii ale toponimiei populare româneşti</u>, referitoare la Carpaţii Meridionali şi anume:

1. "Bogăţia toponimiei este în raport direct cu <u>viabilitatea</u> - adică cu bogăţia de viaţă umană care se desfăşoară pe re-

giunea (în cazul nostru munţii) de care este vorba - şi este în raport invers cu bogăţia formelor de relief" (I.Conea, op.cit., p.107).

Autorul aduce şi exemplificări din zona crestelor Retezatului, care nu atrag pe păstori şi turmele din preajmă. Indeplinesc în schimb, această funcţiune întinsele plaiuri (în înţeles de suprafaţă plană - I.C.) ale platformelor Borăscu şi Rîu-Ses. In mod firesc, acestea din urmă vor avea o toponimie mai bogată;

2. "Păstorul român numeşte munţii după feţe şi versante şi nu prinde într-un singur nume o întreagă construcţie pismatică, cum facem noi citadinii", (I.Conea, op.cit.p.108), principiu verificat în toponimia populară din bazinul Rîului-Mare, cu care autorul exemplifică amănunţit şi foarte convingător.

Pentru a ne completa documentarea necesară asupra problemelor de toponimie din diferite regiuni trebuie să cunoaştem şi antroponimia specifică regiunii date. Aceasta înseamnă corelarea toponimiei şi a antroponimiei, care constituie încă unul din principiile de bază, în cercetările pe care le efectuăm.

A ţine cont de cele de mai sus înseamnă a confirma originea unor aşezări formate prin roire sau prin migrări de populaţie, datorate unor cauze asupra cărora nu avem probe documentare (cronologic vorbind). De asemenea, la identificarea populaţiei care a migrat în grupuri mai mici aşezîndu-se în sate al căror nume nu trădează existenţa locuitorilor veniţi, dar care existenţă poate fi identificată numai prin cercetarea la faţa locului a antroponimiei.

Nu trebuie să uităm că multe toponime provenite din antroponime prin derivări, au o înfăţişare diferită faţă de forma lor

inițială. Cu atenție și perspicacitate ele pot fi destul de ușor selecționate.

Adunarea materialului toponimic de pe teren sau din sursele publicate este însoțită în munca de cercetare de o anumită triere, o anumită categorisire a toponimelor după caracteristicile lor și în funcție de scopul pe care-l urmărim.

Pentru ca cercetarea noastră toponimică să aibă o finalitate și mai ales o utilitate practică, este absolut necesar să precizăm categoriile de toponime, precum și raporturile dintre ele și restul masei de toponime din regiunea respectivă. Cu alte cuvinte să facem un fel de regionare toponimică.

In fine, unul dintre țelurile cercetările toponimice este acela a pronunției, scrierii, transcrierii și transliterării corecte a numirilor geografice, care subliniază strînsa legătură dintre toponimie și cartografie. Pentru realizarea acestui țel la nivelul răspîndirii de masă se iau în cosideрație, prin comparare, tot felul de materiale tipărite, inclusiv hărțile, dar mai cu seamă materialul culeș corect, direct de pe teren. In cazul numirilor geografice din alte limbi se va ține seama de normele oficiale de redare, care diferă de la o țară la alta. Pentru a da numai cîteva exemple menționăm lucrarea "Nazvanniia stran mira na 20 iazîkah-slovar-spravocinik - Moskva 1966, în care numele aceleiași țări apare în numeroase variante din cele 2o limbi la care se referă dicționarul citat.

Norme unanim acceptate nu există încă, deși se fac unele eforturi pentru standardizarea numirilor geografice, sub egida Uniunii Internaționale de Geografie. Menționăm în acest sens reuniunea consacrată standardizării numirilor geografice, ținută la Geneva (Elveția) între 4-22 XI. 1967, la care a participat și o de-

legație din țara noastră formată din: conf.dr.Alexandru Roșu, conf.Victor Sficlea.

Menționăm, de asemenea preocupările mai vechi în acest domeniu, generate de cerințe practice, ale unor geografi din țara noastră, care au publicat o serie de articole:

Vintilă Mihăiescu - Transcrierea denumirilor geografice străine, Natura 3/1963.

Ion Conea - Pentru o scriere justă a numelor geografice românești, Natura 5/1963.

Ion Conea - Pentru o scriere justă a numelor noastre de așezări omenești, Natura 6/1963.

Alexandru Savu - Transcrierea denumirilor geografice din Transilvania, Natura nr.3/1963.

Atanasie Bîrsan - Scrierea corectă a numelor geografice, Natura 4/1963.

Vasile Cucu - Cîteva considerații privind transcrierea denumirilor geografice străine în limba română, Lb.română, nr.5/1961.

Bîrsan A. - Considerații asupra scrierii numelor geografice străine, Lb.română, nr.5/1961.

Mihăiescu V., Herbst C., Rădulescu I., - Problema transcrierii denumirilor geografice străine în limba română, Limba română, nr.5/1961.

In concluzie, considerăm că principalele criterii de cercetare a toponimiei ar fi următoarele:

I. Criteriul originii, vechimii și dezvoltării istorice a toponimiei, corelat cu stabilirea "stratigrafiei" toponimice. In legătură cu acest criteriu au fost formulate cele trei principii de importanță fundamentală pe care le-am enunțat mai sus (primul de către W-Meyer-Lübke, iar celelalte de către Ion Conea);

II. Criteriul grupării teritoriale a toponimelor și al

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

repetării lor în alte regiuni geografice, mai mult sau mai puţin apropiate, în forme identice sau derivate;

III. Criteriul corelării toponimiei cu terminologia geografică populară (cu apelativele);

IV. Criteriul corelării toponimiei cu antroponimia din zona studiată sau din alte zone de proveniență a populaţiei;

V. Criteriul pronunţiei, scrierii, transcrierii şi transliterării corecte a numirilor geografice.

Este de la sine înţeles că, în cercetare, aceste criterii vor fi permanent în atenţie. A le privi izolat este o mare greşeală.

Pentru exemplificarea celor de mai sus, dăm cîteva fragmente de studii cu privire la toponimia din ţara noastră:

George Giuglea (1944, p.16.)

"Studiile numeroase ce ne stau la îndemînă astăzi, scrise în diferite limbi şi pentru multe ţări, pot arăta oricui varietatea naşterilor în domeniul onomasticii.

In aceasta se aşează, se alătură şi se suprapun elemente din toate limbile care s-au vorbit într-o ţară, într-un anume răstimp". (subl.G.D.).

. . . . . .

"Unele din numiri, cărora le putem zice capitale, sau nomina majora, se cristalizează şi continuă a figura în toponomastica unui popor, ca niste fosile" (subl.G.D.)

. . . . . .

"Alături de acestea şi în sprijinul explicării lor vine însă masa cea compactă a numirilor alcătuite din cuvintele curente, încă vii, ale limbii româneşti.

Pentru acestea "cheia" de înţelegere o dă concepţia geo-

grafică (...) precum în zona bradului, fagului etc. se pot întîlni şi arbori răzleţi de altă esenţă, fără ca prin aceasta să se zdruncine realitatea geografică a pădurilor respective.tot aşa rătăcirea sau infiltrarea unor sporadice numiri străine nu pot strica armonia lingvistică a "massei toponomastice româneşti".

Op.cit.p.17.

"De exemplu, în numiri ca: Valea lui ..., Lunca lui ... deşi unul din elementele componente este de origine nelatină, el este totuşi cuvînt viu în limba noastră, venit la noi încă din sec.VII-X, sau firesţe în epoci succesive".

. . . . . .

"Cum graiul nostru n-a suferit schimbări (fonetice, morfologice) prea mari de la colonizare încoace, aşa cum s-a întîmplat de exemplu în limba franceză, multe din numirile topice, ca Detunata, Muntele, Muncelul, Retezatul, Rîul, Valea ş.a., au astăzi aceeaşi înfăţişare formală ca acum 1800 de ani.Nedevenind fosile, ele pot fi socotite şi vechi, de aproape două milenii, dar pot fi şi cu mult mai noi".

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

METODELE CERCETARII TOPONIMICE

Deşi tînără, ştiinţa numelor de locuri îşi are metodele sale de investigare, care îmbracă aspecte particulare şi din a căror îmbinare judicioasă pot fi obţinute rezultate deosebite. Metodele de bază folosite sînt:

1. metoda analizei lingvistice ;
2. metoda statistică;
3. metoda comparativ-istorică;
4. metoda cartografică;
5. metoda geografică.

Nici una dintre aceste metode, luată separat, nu poate satisface integral cerinţele cercetării toponimice complexe, dar fiecare dintre ele contribuie la lămurirea unor laturi , avînd un loc precizat în cercetare. In funcţie de scopul urmărit se stabileşte şi metoda care-i corepunde cel mai bine.

Pe calea analizei lingvistice se stabileşte fondul toponimic, vechimea lui (stratigrafia toponimică), tipurile şi derivaţiile toponimelor.

Lămurirea apartenenţei lingvistice a diferitelor strate de toponime ne permite să trecem la descifrarea sensului lor, care, la rîndul său, permite clarificarea particularităţilor evoluţiei istorico-geografice a ţării. Numai după cercetarea materialului toponimic în ansamblu, se pot face investigări particulare pentru istorie şi geografie, cu maximum de eficienţă. Numirile geografice

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

"obscure", rămase în afara ansamblului reţelei toponimice, pot conduce cercetările istorice şi geografice pe un drum greşit, atunci cînd sînt studiate separat.

1. Metoda analizei etimologice este cea mai veche şi cea des folosită de către mulţi toponimişti. Semantica numelor, adică sensul lor, este aspectul cel mai popular al toponimiei, aspectul care a trezit cel mai viu interes, dar este, în acelaş timp, cea mai dificilă dintre metode. De aceea, nu trebuie s-o aplicăm decît după ce am rezolvat principala problemă toponimică, de a preciza cărei limbi îi aparţine. Incercările hazardante de a găsi etimologiile, alegînd pur şi simplu din dicţionare cuvinte care se aseamănă din punct de vedere fonetic (şi uneori se aseamănă foarte puţin), fără a ţine seama de condiţiile istorice şi geografice, au compromis serios această metodă.

"Filologul sau lingvistul - spunea I.Conea (1937,p.101)- stă de obicei la masa de scris şi-şi culege materialul toponimic de pe hartă, ori din studiile altora. Pe el îl interesează să-i dai cît mai multe nomina locorum de acestea, ale căror origini el se va apuca să le caute în tezaurul lexical al dicţionarelor. De, aceea, de multe ori, din lipsa unui substrat geografic absolut necesar pentru studiile de această natură, cercetările de toponimie filologică rămîn suspendate în aer".

Se înţelege însă că analiza etimologică reală a toponimelor dă rezultate utile. In lucrările lingviştilor sovietici A.P. Dulzon şi B.A. Serebrennicov se acordă o atenţie deosebită faptului ca etimologia propusă să fie bine motivată atît pe planul semantic, cît şi pe cel al formării cuvintelor.

De exemplu, tema hidronimului Kamzass poate fi interpretată ca "săgeata", sau ca "gîsca". Dacă se ia în considerare prac-

tica atribuirii numelor geografice, de către keţii de azi, trebuie să dăm prioritate celei de a doua interpretări, deoarece ea corespunde mai bine nevoilor economice ale acestei populaţii de vînători din zona de pădure şi de pescari.

Etimologia presupusă să corespundă, de asemenea, modului de formare a toponimelor specifice limbii respective.

De asemenea, interpretarea toponimului Cirenga cu ajutorul cuvîntului mariic şerenga (porcuşor - nume de peşte) nu este reuşită, deoarece numele de ape (hidronimele) la mariici şi alte popoare fino-ugrice sînt frecvent formate dintr-un substantiv şi un adjectiv, adăugat unui termen fluvial. Absenţa unui astfel de termen în etimologia propusă o face puţin convingătoare.

In cursul ultimilor ani, în U.R.S.S. şi-a găsit o largă aplicare metoda bazată pe studiul elementelor frecvent repetate în numirile geografice, elemente care au fost numite "topoformans". Sufixele fiind de tipul "formans" cel mai răspîndit, această metodă de cercetare capătă o importanţă cu totul deosebită pentru toponimia rusă, deoarece peste 90% (cf.V.A.Nikonov) din numele de locuri ruseşti sînt formate cu ajutorul sufixelor.

De altfel, fiecare teritoriu are propria sa gamă de sufixe productive, iar fiecare sufix are aria sa de răspîndire, maxima şi minima sa, condiţionate istoriceşte. Fiecărei perioade istorice îi corespunde o anumită alegere de sufixe productive. Aceste împrejurări permit să se vorbească de o "geografie a sufixelor", un preţios instrument de explorare istorică şi geografică a toponimiei. Ariile de sufixe permit mai ales, reconstituirea procesului de populare a teritoriului, direcţiile de migraţie şi repartiţia noilor locuitori în teritoriu. La noi în ţară, Giorge Pascu a publicat, în 1916, lucrarea "Sufixele româneşti".

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Este de semnalat, că analiza sufixelor în numele ruseşti este un caz dintre cele mai simple; cantitatea de sufixe este limitată, rolul lor gramatical fiind bine cunoscut. Aplicarea metodei la toponimele a căror origine nu este stabilită este mai dificilă.

E.M.Murzaev sublinia că datorită faptului că toponimele dintr-un teritoriu oarecare provin din mai multe limbi şi au vîrste diferite, sufixele aparent asemănătoare pot aparţine unor limbi diferite. Această împrejurare cere ca problema grupării unor toponime să fie abordată cu multe rezerve, în funcţie de identitatea elementelor lor finale.

Toponimiştii sovietici au făcut remarca privitoare la analiza "formans-ului" din numele geografice neruse, culese de pe teritoriul U.R.S.S., din care se degajă necesitatea de a lua în consideraţie faptul că în limbile fino-ugrice, turcice, tungusomanciuriene etc., compunerea este un mijloc dintre cele mai folosite pentru crearea toponimelor. Se întîmplă destul de des ca elementele finale ("formansurile") extrase de la astfel de nume să nu fie sufixe, ci termeni geografici, care definesc caracterul obiectului desemnat.

Ele trebuie să fie cunoscute, cel puţin cele mai frecvente, pentru a evita erorile şi tautologiile toponimice. Astfel, metoda de analiză a "formans-urilor" îşi pierde caracterul formal şi se trasformă în metodă de analiză a termenilor geografici legaţi de un anumit conţinut concret. In plus, se are în vedere faptul că există cazuri foarte numeroase cînd aceşti termeni sînt folosiţi ca nume proprii (ex. hidronime binecunoscute ca: Don, Ciu, Kama, care se traduc foarte simplu prin "rîu", sau oronime ca

Beskizi, Gorgan, Hibini, care înseamnă "munţi", sînt folosiţi ca teme pentru formarea toponimelor.

2. Metoda statistică permite urmărirea cantitativă (procentuală) a toponimelor de diferite origini, după limba căreia îi aparţin, ţinînd seama de conţinutul semantic şi de formele gramaticale. Deci, corelarea cu analiza lingvistice.

Metoda statistică permite, de asemenea, comparaţii între toponimia a două sau mai multor regiuni, chiar separate una de alta, din punct de vedere teritorial.

In folosirea metodei statistice trebuie să se ţină seama de raportul dintre toponimie şi condiţiile geografice, ca şi de epoca formării lor, de răspîndirea "formans-urilor" tipice, inclusiv a sufixelor.

Rezultatul direct al utilizării metodei statistice, corect făcute, îl constituie stabilirea cu exactitate a principalului fond toponimic, numai după analiza întregului material şi sistematizarea lui pe categorii şi tipuri.

Dezvoltarea ştiinţei numelor de locuri face necesară trecerea de la observaţii şi descrieri ale caracteristicilor calitative la o altă etapă de cunoaştere - descoperirea de legi cantitative ale modificărilor produse în timp şi spaţiu, prin metode statistico-matematice.

Metodele statistico-matematice au început deja să fie utilizate în unele ţări pentru analiza cantitativă a structurii toponimelor, pentru reconstituirea, bazată pe datele toponimice, a sistemului fonetic propriu limbii de origine, la cercetarea legi-

Cda. 280/973 Fasc. 8

BCU Cluj / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

lor care guvernează repartiţia geografică a fenomenelor toponimice, ca şi explorarea dezvoltării toponimiei în timp.

Două condiţii de bază se impun însă pentru soluţionarea corectă a problemelor menţionate mai sus şi anume:

a. aplicarea corectă a principiilor statisticii matematice;

b. calitatea materialului toponimic să fie ireproşabilă (adică să fie corect culeş şi înregistrat, clasificat şi împărţit în grupe destinate analizei).

Aceste două condiţii sînt strîns legate una de alta. Lucrul cel mai dificil este însă de a determina volumul eşantionului (adică numărul de toponime analizate) pentru ca el să reflecte cît mai bine raporturile dintre toponime, în ansamblul general. Cu cît eşantionul este mai mare, cu atît e mai reprezentativ. Aceasta este regula generală. Totuşi alegerea unui eşantion de mare anvergură intră adesea în contradicţie cu resursele toponimiei, clasificarea toponimelor nefiind încă suficient elaborată.

3. Metoda comparativ-istorică are la rîndul său o mare importanţă, deoarece permite compararea toponimelor, în evoluţia lor istorică, pe baza documentelor scrise şi cartografice. Astfel, de la formele cele mai vechi, unele poate chiar de mult scoase din uz şi puţin cunoscute, dacă nu ignorate, se poate reconstitui întreaga filieră, înlesnind stabilirea originei şi a conţinutului semantic.

Ea a fost folosită de către mulţi cercetători cu rezultate dintre cele mai surprinzătoare. Si în acest caz însă trebuie să se lucreze cu mult discernămînt, deoarece nu orice izvor scris, nici orice izvor cartografic poate fi luat ca bun. Adesea ele conţin

nenumărate greşeli. Pentru modul de abordare istorică a problemelor toponimiei a se vedea Ion Donat, 1964, 1965, Consideraţii istorice asupra toponimiei româneşti (în rev.Limba română, nr.6/ 1964 şi 1 /1965) în care se dau însemnate jaloane de interpretare şi de prelucrare a toponimiei din ţara noastră.

De asemenea, C,C.Giurescu, Aurelian Sarcedoţeanu, V.Bogrea şi bineînţeles Nicolae Drăganu (Românii în veacurile IX-XIV, pe baza toponimiei şi a onomasticei) au reale contribuţii. In lucrările autorilor citaţi se abordează studiul toponimiei pe plan regional, urmărind evoluţia în timp, probată prin documente istorice şi cartografice.

4. Metoda cartografică se bazează pe folosirea materialelor cartografice pentru stabilirea repartiţiei geografice a fenomenelor toponimice. Ea urmăreşte în egală măsură dinamismului dezvoltării lor în timp, precum şi raporturile spaţiale dintre toponime şi diferite fenomene naturale (ale mediului geografic) sau sociale, reprezentate pe hărţi tematice. Se înţelege însă,de la sine, că această metodă nu trebuie limitată numai la hărţile generale şi tematice deja existente; ea impune crearea de hărţi speciale pe care va fi redată extensiunea diferitelor aspecte ale toponimiei.

Hărţile în acest gen pot avea ca obiect cîteva nume geografice interesante, grupate pe teme de studiu, modele de formare a toponimelor, elemente de nume geografice, (teme, prefixe, sufixe), epoca apariţiei lor, stratigrafia toponimică, terminologia geografică (apelativele) care, de regulă, intră în formarea toponimelor etc.

Utilizarea metodei cartografice în ştiinţa toponimiei a

fost examinată sub diferite aspecte în lucrările lui E.M.Pospelov, arătînd avantajele sale.

Harta dă posibilitatea de a privi simultan compoziţia fondului toponimic dintr-un teritoriu dat, limitele anumitor fenomene.

Fără hărţi, studiul toponimiei nu poate fi considerat complet. De aceea, în ultima vreme, se lărgeşte mult utilizarea metodei cartografice, devenită practic o normă a cercetării toponimice. In afară de hărţi, scheme, cartograme şi cartodiagrame toponimice se editează chiar atlase (ex: "Atlasul hidronimic al R.S.S.Ucrainiene", care va cuprinde, hărţi analitice, sau "Atlasul toponimiei slave", la elaborarea căruia colaborează lingviştii sovietici).

Dată fiind tematica acestor materiale cartografice, este firesc ca folosirea lor să se limiteze la un cerc restrîns, de cercetători. Mai cu seamă, cel de al doilea atlas amintit, oferă o informare gramaticală care se situează în afara preocupărilor directe ale geografilor, istoricilor, etnografilor şi ale reprezentanţilor altor ştiinţe care se interesează de toponimie. Pentru satisfacerea cerinţelor din alte domenii decît lingvistice, problemele de structură gramaticală trebuie să fie interpretate. De exemplu, harta toponimică în care se reprezintă aria unui anumit sufix devine interesantă numai în momentul cînd relevă etapa istorică în care s-a produs un fenomen social remarcabil, reflectat în toponimie.Rezultatul obţinut prin cartografiere, corelată cu fenomenul social petrecut la vremea respectivă, contribuie la lămurirea stratigrafiei toponimice.

5. <u>Metoda geografică</u>. Nenumărate sînt domeniile în care

metoda cartografică poate aduce un real serviciu cercetării toponimice. Dintre acestea vom exemplifica numai cu cîteva, celelalte urmînd a fi menţionate în altă împrejurare. Am amintit doar problema dubletelor toponimice, a reflectării transhumanţei pastorale în toponimie, a migraţiilor de populaţie într-un sens mai larg sau mai restrîns, ca şi repartiţia geografică a unor elemente sau fenomene dispărute ca obiect, dar menţinute în toponimie. Aceasta, deschide un larg orizont cercetării geografice a toponimiei.

Cu mai bine de trei decenii în urmă, George Vâlsan a dat un exemplu edificator de reconstituire a repartiţiei celor trei animale dispărute: bourul, zimbrul şi brebul (castorul). Nu insistăm acum asupra detaliilor, ele fiind cuprinse în extenso în articolul publicat postum în Buletinul Societăţii Române de Geografie, LVII, 1938. Reproducerem numai un pasaj, care nu mai are nevoie de comentarii: "Metoda geografică (subl.G.D.) în toponimie are un avantaj: adunînd cît mai multe numiri şi fixîndu-le pe o hartă, greşelile de amănunt se compensează, rămînînd o schiţă generală veridică. Poate nu e un adevăr riguros, dar e o mare probabilitate. In orice caz se deschide o problemă care îndeamnă la cercetări viitoare.

Aceeaşi metodă geografică, de a arăta pe o hartă distribuţia unui fenomen, poate sugera noi relaţiuni care nu rezultă din consierarea individuală a unei numiri. Arătînd extensiunea numirilor de Breb, Zimbru, Bour se naşte întrebarea dacă aceasta e în legătură cu relieful, pădurile, apele, cu felul de viaţă al animalului. Cînd găsim coincidenţă în această privinţă, probabilitatea devine şi mai mare, că în adevăr numirea se referă la animal. Si tocmai acesta e cazul cu numirile noastre". (op.cit., p.31-32).

Am enumerat metodele de bază ale cercetării toponimice, arătînd pe scurt în ce constă fiecare, utilitatea şi avantajele pe care le oferă, uneori şi dezavantajele.

Prima etapă, ca în orice cercetare, constă în adunarea materialului concret de studiu, în cazul nostru - numirile geografice.

Inainte de aceasta însă, cercetătorul trebuie să fie orientat asupra principiilor de bază şi asupra categoriilor toponimice.

Din nefericire nu există, la îndemîna tuturor celor care se preocupă de astfel de probleme, un îndrumător care să curprindă toate aspectele. Menţionăm însă sintezele foarte valoroase şi utile publicate de către Ion Conea în capitolul "Toponimia" din "Monografia geografică a României", volumul I, în numeroase alte lucrări publicate disparat şi mai cu seamă în "Toponimia şi cercetarea toponimică în cadrul geografiei" publicat în "Indrumător de cercetări geografice, cercetări economico-geografice", Bucureşti, 1969, în care se pune accentul tocmai pa această latură, trasînd jaloanele cercetării geografice a toponimiei.

Este de remarcat, de asemeneam iniţiativa lingvistului Marius Sala, care a publicat un chestionar cu 116 întrebări care poate fi foarte util în cercetare (vezi rev. Limba Română, nr.3/ 1964).

Aceasta nu epuizează însă problema realizării unui îndrumător complex foarte cuprinzător. De altfel, nicăieri, în nici o ţară, nu s-a ajuns la rezolvarea ei integrală. Cauza? Neconcordanţa cercetărilor de diferite specialităţi (lingvistică, istorie, geografie etc.), din punct de vedere al metodologiei de urmat,

fiecare cercetător punînd accentul pe specialitatea sa. Rezultatele obţinute sînt şi ele diferite şi uneori nu fără greşeli de interpretare a numelor culese.

Totuşi, la noi în ţară trebuie subliniat interesul crescînd care se manifestă, în scris, pentru cercetarea toponimică, atît pe linia teoretică-fundamentală, cît şi pe aceea care poate aduce însemnate contribuţii la activităţi legate de practică, de viaţa economică şi socială a societăţii contemporane.

Folosim acest prilej pentru a menţiona cîteva aspecte ale cercetării toponimice, pe care nu trebuie să le neglijăm nici atunci cînd obiectivul nostru de cercetare este colateral toponimiei. De exemplu, în problema de geografia populaţiei şi aşezărilor omeneşti se pot elucida aspectele privind procesul de populare a unei zone, migrările de populaţie, etape în dezvoltarea teritorială şi funcţională a aşezărilor, utilizarea terenurilor etc. De aceea apare ca o necesitate stringentă a zilelor noastre cercetarea sau cel puţin inventarierea corectă a tuturor toponimelor de pe cuprinsul patriei noastre, în special a microtoponimelor, deoarece multe din acestea se pierd, sînt scoase treptat din uz şi uitate, cu toate că prin ele se poate ajunge la rezolvarea multor probleme încă neelucidate.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CATEGORIILE TOPONIMICE

Pentru a opera mai uşor cu materialul toponimic este necesar, ca în oricare ştiinţă de altfel, să se facă o clasificare, o grupare a toponimelor după afinităţi şi după anumite criterii. Este necesară, cu alte cuvinte, o sistematică a numirilor geografice. Problema nu este de loc simplă, datorită marei complexităţi a toponimelor. Au existat totuşi şi există din ce în ce mai multe preocupări de a o soluţiona, mai ales pentru utilităţi didactice şi de cercetare ştiinţifică.

In stabilirea categoriilor de toponimie se reflectă cu pregnanţă formaţiunea ştiinţifică a autorului (geografică, lingvistică, istorică), fiecare tinzînd să le nominalizeze prin prisma preocupărilor sale. Dacă privim cu obiectivitate lucrurile, în viziunea interdisciplinară a studiului numelor de locuri, fiecare din categoriile enunţate pînă în prezent de către diferiţi autori îşi vor găsi locul cuvenit în schema de ansamblu, ţinînd cont de faptul că principalele categorii sînt cele ce izvoresc din însăşi natura toponimelor, adică a numirilor geografice. De aici trebuie pornit, urmînd ca detalierea să fie făcută în corelaţie cu originea numelor de locuri, în sensul cel mai general al acestora, astfel fiind posibilă şi necesară reprezentarea şi a categoriilor generate de alte criterii decît cele geografice.

Ca geografi, pornim de la faptul că reţeaua de nume de locuri, am putea spune învelişul toponimic, reprezintă, pe întreg

BCU MS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

globul, acumularea unor straturi succesive - cronologic vorbind - cu o densitate mai mare sau mai mică, în funcţie de relaţiile om - mediu geografic. Corespunzătoare acestor relaţii este şi extensiunea utilizării anumitor numiri geografice, pe areale mai largi ori mai restrînse, sau, altfel spus, de o circulaţie mai mare sau mai mică.

Aceste considerente au fost sesizate de către George Giuglea, (1944, p.16) care deşi menţiona lacônic: "Unele din numiri, cărora le putem zice capitale, sau nomina majora, se cistalizează şi continuă a figura în toponomastica unui popor, ca nişte fosile", întreprindea una din primele încercări de stabilire a categoriilor toponimice la noi în ţară.

Sub o altă înfăţişare, anterioară, au mai fost şi alte grupări ale toponimelor în studii regionale, printre care menţionăm împărţirea lor în: nume de localităţi, de ape, munţi şi văi, datorită tezei de doctorat "Tara Loviştei" de I.Conea (1934), un criteriu geografic, la stadiul de atunci al cercetării toponimice. Spuneam acest lucru deoarece în 1960 [1] I.Conea, dezvoltînd ideea menţionată mai înainte la George Giulea, reia problema pe un plan superior. Insuşi subiectul "categoriile toponimice" demonstrează preocuparea metodologică în acest sens. Sînt stabilite două categorii de nume geografice care îmbracă pămîntul ţării şi anume: 1. "toponimia propriu zisă sau majoră, adică numele geografice de circulaţie şi importanţă generală, care interesează - ca să spunem astfel - toată ţara şi întreg poporul (de exemplu: Carpaţi, Olt, Motru etc.) şi 2. toponimia minoră (-subl. n.- G.D.), adică nume-

[1] Monografia geografică a R.P.Române, Ed.Acad., cap. Toponimia, p. 65.

le geografice mărunte, de interes şi de uz local - din raza unui sat sau a unui oraş - şi pe care germanii le numesc Flurnamen, iar francezii, lieux-dits. Atît numele geografice din prima, cît şi cele din a doua categorie pot fi ori simple, adică formate dintr-un singur termen, ori compuse, adică alcătuite din doi sau mai mulţi termeni". De exemplu, numele Carpaţi este un toponim major simplu, iar Parîngul Mare este unul compus, şi tot astfel: Bobeica - toponim minor simplu, iar "In Prihodişte" sau " Sub Zăpodie", sînt toponime minore compuse. Acestora li se adaugă o importanţă categorie a apelativelor.

In lucrarea citată, la pag.71, I.Conea subliniază că "într-o cercetare ştiinţifică, clasificarea sau împărţirea pe categorii a toponimelor trebuie să meargă şi mai departe", distingînd trei categorii:

a) oronime, adică numele care desemnează formele de relief, de la cele mai mici pînă la cele mai impunătoare;

b) hidronime, numele de pîraie, rîuri, lacuri, fluvii etc.

şi c) oiconime (termen propus de I. Conea pentru totalitatea numelor de aşezări omeneşti - din oicos "casă" + onyma , pentru afinitatea şi consonanţa lui cu ceilalţi doi termeni, folosiţi de toponimişti mai demult: oronime şi hidronime). La rîndul lor, fiecare din aceste trei categorii se imparte în subcategorii.

Urmînd indicaţiile date de către I.Conea în lucrarea citată, precum şi în unele lucrări ulterioare şi sintetizînd materialul, obţinem o schemă de clasificare în care cele două mari categorii (toponime majore şi toponime minore, cu subdiviziunile lor - simple şi compuse - trebuie să fie împărţite în: oronime, hidronime, oicoime şi hyleonime (ultimii doi termeni fiind propuşi de către Ion Conea.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Schema ar avea următoarea înfăţişare:

I. TOPONIME MAJORE

1. Oronime

A. oronime propriu zise (nume de munţi)

a) cu originea în antroponime

Ex. Borăscu, Lerescu etc.

b) oronime provenite din anumite forme de viaţă socială în legătură cu munţii respectivi (Nedeia, Sf.Ilie, pe care se ţineau vechile "tîrguri de două ţări" cum le spune poporul)

c) oronime gegrafice propriu zise

- după formă: Rotundul, Şesul, Retezat;
- oronime care evocă dimensiunile munţilor: Muntele Mare, Muntele Mic, Muncelul;
- oronime care arată culoarea: Cărbunele, Galbinul, Nopteasa etc.;
- oronime provenite de la vegetaţia ierbacee Ştevia, Scrada, Leurda, Semenic;
- oronime care se referă la elemente de faună: Cerbul, Capra, Boul;
- oronime legate de anotimpul păşunatului: Vărateeu, Tomnatecu;
- diverse sau chiar curioase.

(Schema trebuie completată în acelaşi fel pentru celelalte forme de relief: dealuri, podişuri, cîmpii).

2. Hidronime

A. Potamonime (termen propus de I.Conea pentru ape curgătoare) Mureş, Someş, Argeş, Prut, Olt etc.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B. Limnonime (termen propus de I. Conea pentru lacuri)
Bîlea, Capra, Bucura, Amara etc.

3. Oiconime

a) cu originea în antroponimie: Ştefăneşti, Piteşti, Bucureşti;

b) provenite din apelative cu sens de despădurire: Runcu, Gărîna, Lazu etc.;

c) oicoime care au fost date după natura locului, în, sau pe care au luat naştere aşezările respective (Valea, Coasta, Muntele etc.);

d) oiconime derivate din alte oiconime desemnînd astfel originea teritorială şi avînd de obicei acelaş sufix cu una din categoriile de oiconime - antroponime: - eni, cu care nu trebuie confundate.

Ex. Horodniceni - cei veniţi din satul Horodnic;
Peştişeni (Peştişani) cei veniţi de la Peştiş;
Gostinari - cei veniţi de la Gostinu

e) oiconime derivate din numele provinciilor: Ardeleni, Olteni, Moldoveni;

f) oiconime care arată şi o ocupaţie: Pietrari, Ciurari etc.;

g) oiconime care amintesc diferite stări (istorice) economice - sociale; Porcenii - Moşneni, Porcenii - Birnici;

Ohaba - sat în care nu pătrundeau slujitorii domiei; sat scutit. Slobozia - sat întemeiat pe o moşie mai înainte nelocuită, din oameni scutiţi de dări, pe o perioadă de timp.

BCU IASI CENTRU UNIVERSITY LIBRARY

4. Hyleonime

- categorie nouă, propusă de către I.Conea cum am mai spus: Cornet, Vlăsia, Vrancea (Mehedinţi).

II. TOPONIMIA MINORA - luată în aceeaşi ordine a categoriilor poate fi analizată şi clasificată, la scara importanţei locale, pentru lucrările de detaliu, aducînd adesea lumină în clarificarea unor probleme de importanţă majoră.

După părerea noastră, schema prezentată mai sus, care se referă la studiile de toponimie din ţara noastră, este susceptibilă de completări, pentru a satisface şi alte compartimente de activitate ale ştiinţelor geografice. Astfel ar trebui create categorii toponimice care să cuprindă mai detaliat formele de relief sau unităţi hidrografice (de pildă numele de mări - thalasonime, după cum categoria de hyleonime ar trebui să cuprindă numai formaţiunile forestiere, în timp ce pentru formaţiunile cu vegetaţie ierboasă ar trebui creat un alt termen, eventual fitonime; tot aşa pentru numele geografice provenite de la animale ar putea fi adoptat termenul de zoonimie.

Dată fiind condiţia socială de posesiune şi exploatare a pădurilor, hyleonimele ar putea fi detaliate astfel:

- hyleonime cu originea în antroponimie;
- hyleonime care reflectă compoziţia pe specii a pădurii: Brădet, Făget, Cărpiniş, Frăsinet, Aluniş etc.;
- hyleonime cu originea în forma de proprietate colectivă, obştească;
- hyleonime cu originea în anumite fapte istorice etc.

Numeroase elemente geografice, de mare importanţă în geografia istorică ar putea forma categorii distincte, deoarece ele există ca atare, fiind numite în limbajul popular curent cu nume

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

proprii. Ne gîndim la elemente climatice, mai ales la vînturi, apoi la drumuri etc.

Pentru vînturi s-ar putea accepta categoria anemonime menţionată şi de C.M.Stefănescu în rezumatul tezei de doctorat, iar pentru drumuri, însuşindu-ne un termen deja folosit în Canada, să stabilim categoria odonimelor. Poate vor mai fi necesare şi altele, pe care, cu o altă ocazie le vom sugera spre a fi luate în discuţie, iar dacă vor corespunde să intre în folosirea curentă.

In problema oiconimiei, lucru valabil în deosebi pentru studiul oraşelor, dar şi al satelor, prezintă o importanţă deosebită abordarea numirilor de cartiere şi străzi, inclusiv cele dispărute, fapt care permite reconstituirea anumitor funcţiuni economice îndeplinite odinioară de către acele părţi de aşezări omeneşti.

Completările sugerate de noi considerăm că nu ştirbesc cu nimic valoarea deosebită pe care o prezintă clasificarea făcută de I.Conea, de altfel singura clasificare geografică realizată pînă atunci, pentru toponimia din ţara noastră atît de detaliat şi la care au mai fost aduse unele completări şi reveniri în alte lucrări. Astfel, I.Conea (1969, p.245) arată următoarele:

Principalele categorii de toponime.

"Impărţim numele geografice sau toponimele, pentru o uşurare a muncii şi o cercetare a lor mai metodică, în următoarele principale patru categorii:

1) oiconime (numele de aşezări omeneşti, începînd cu cele care denumesc chiar şi o simplă casă de pădurar la munte, subl. G.D.) şi termenînd cu cele mai mari metropole ale lumii;

2) oronime (numele de forme de relief, de dealuri, munţi,

rîpe etc. (subl.G.D.) cf.şi orografie în general", cu remarca necesităţii de detaliere, deoarece, oros înseană numai munte şi dacă luăm sensul strict, nu poate cuprinde toate formele de relief, mai ales din cîmpie);

3) hidronime (nume de lacuri, pîraie, rîuri, fluvii, mări, oceane) (completare şi subl. G.D.);

4) hyleonime (din grec. hiléa = pădure)(nume de formaţii vegetale, în special numele de păduri). Am crezut că este bine să facem o categorie aparte din numele de păduri (alături de care le putem cuprinde şi pe cele de formaţii vegetale ierboase - numele de stepe, de pildă) pentru că cercetările noastre privind toponimia poporului român ne-au dus la convingerea că aceste nume au, multe din ele, la noi, o importanţă geografică sau istorică deosebită"). Foarte bine, dar pentru vegetaţia ierboasă nu se potriveşte termenul de hileonim (de la hiléa = pădure). Ca atare se va menţine termenul de hileonim pentru păduri se va folosi un alt termen cu sferă mai largă pentru vegetaţie în general, precum şi pentru cea ierboasă în particular - G.D.

In ceea ce ne priveşte, ne-am luat permisiunea de a face unele remarce în legătură cu citatul dat, acolo unde am simţit nevoia unor detalieri şi delimitări distincte.

Un alt criteriu de clasificare la I.Conea[1] este cel al originii toponimelor: preindoeuropene (poate Dunăre, poate Carpaţi), indoeuropene, tracice, scitice, latine, germane, slave, bizantine, turcice (cumane, pecenege, turceşti-osmanlîi), maghiare, germanice (săseşti, şvăbeşti).

---

1. Monografia geografică a Republicii Populare Române vol.I, Editura Academiei, 1960 - p.73-74.

BCU ASTRA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Categoria toponimelor de origine română adică a toponimelor date de români, indiferent de originea lingvistică a termenilor din limba română care stau la baza respectivelor toponime - este însă cea mai numeroasă din toate, cuprinzînd:

a) toponime (sau apelative) din fondul lexical de origine tracică (dacică) al limbii: Bunget, Grui, Mal, Pîrău;

b) toponime din fondul lexical de origine latină: Vale, Cîmpulung;

c) toponime din fondul lexical de origine slavă: Poiana, Lunca, Dumbrava;

d) toponime din fondul lexical de origine maghiară;

e) toponime din fondul lexical de origine turcă: Ciobanul, Cioflicени , Hagieni

f) toponime provenite din antroponime:

1. - românești: București, Florești, Moldoveanu

2. - slave: Dragomirești, Vlădești

3. - maghiare: Fărcășești, Fizești

4. pecenego-cumane: Tîncăbești, Tocsobeni.

Acestea au fost categoriile de bază pe care le-a sintetizat I.Conea. Ele reprezintă un adevărat îndrumător pentru cercetarea sistematică a toponimiei, din punct de vedere geografic și nu numai geografic, satisfăcînd în cea mai mare măsură cerințele unui studiu regional la dimensiunile țării noastre.

Considerăm însă că detalierea în unități taxonomice subordonate aduce un plus de preciziune pentru sistematizare în prelucrarea materialului toponimic. Ne gîndim la schema completă în care am putea încadra în orice moment fiecare toponim, iar după aceasta, pentru recunoaștere să-l notăm cu inițiale în paranteză

astfel: Dunărea (h., p.) adică hidronim, potamonim Făgăraş (l. o.; 2.or.) adică 1 = oiconim, 2 = oronim etc.

La scara întregului glob pămîntesc, în vederea cuprinderii întregului "înveliş" de toponime în categorii corespunzătoare, mai sînt necesari şi alţi termeni, pentru a le designa. Unii vor fi amintiţi încă în acest capitol, cînd ne vom referi la autori din alte ţări, la categoriile toponimice stabilite de ei.

Subliniem faptul că am folosit termenul de "categorie" în general, fără a ţine seama de dimensiunile fenomenului geografic sau de extensiunea lui. Intr-o sistematică riguroasă însă, atunci cînd facem un studiu regional al toponimelor, vom grada aceste categorii pe ranguri, în categorii, subcategorii, tipuri etc.

Pentru a nu ne extinde prea mult cu teoretizarea şi pentru a putea cuprinde şi alte puncte de vedere în stabilirea categoriilor toponimice, ne vom referi la acestea, urmînd ca în funcţie de felul studiului pe care-l întocmim să stabilim schema concretă de clasificare de care avem nevoie şi pe care însăşi cercetarea ne-o cere.

In lucrarea sa de doctorat "Toponimia din regiunea gurilor Dunării şi contribuţia ei la problema reconstituirii evoluţiei acestui teritoriu" (1970) Constantin - Mircea Ştefănescu menţionează, între altele, următoarele categorii toponimice:

1. hidronime: Agighiol, Belciugul, Dunărea, Sulina etc.
2. morfonime: Beştepe, Deniztepe, Stipoc
3. fitonime: Caraorman, Poamei
4. anemonime: Băltăreţul, Crivăţul, Munteanul
5. horanime: Cotul Bugeacului, Grădiştea, Maliuc, Popina
6. oiconime: Babadag, Isaccea, Mahmudia.

Intre categoriile menţionate, cu excepţia celei de la punctul 5 - horanimele - al cărei conţinut nu rezultă cu suficientă claritate din textul rezumatului tezei de doctorat, dar care probabil este explicat mai pe larg în lucrare, celelalte ni se par bine alese; cele de la punctele 2, 3, şi 4 coincid cu cele pe care noi înşine le-am considerat necesare pentru a preciza categoriile în care se pot încadra numele unor fenomene geografice, absente, sau altfel puse, în lucrări anterioare.

Astfel, categoria morfonimelor satisface mai bine cerinţele clasificării decît aceea a oronimelor, care în sens strict este mai limitată.

Categoria fitonimelor, după cum am mai arătat, are o sferă mai largă şi mai conformă decît aceea a hileonimelor, care în sens strict se referă numai la păduri, iar aceea a anemonimelor cuprinde numirile vînturilor.

In lucrarea citată se mai folosesc şi alţi termeni pentru categorii toponimice, în cazuri particulare. Astfel, Topofizionimele sînt numirile din care rezultă diverse aspecte ale naturii înconjurătoare, respectiv ale cadrului geografic, caracteristicile fizico-geografice: golful Fundea, gîrla Repedea, Grindul cu Trestie, cîmpul Sărăturilor, pădurea Caraorman.

Deci elemente ale mediului fizico-geografic.

Topodemoeconimele - o altă categorie, reflectă caracterele economice şi umane ale regiunii: ghiolul Morunului, ghiolul Ciobanului, grindul Tîrlelor, dealul Iarba Dulce, Valea Morilor etc.

Topoetnonimele se referă la nume de popoare sau derivate: ostrovul Tătarului, Valea Turcului, ghiolul Lipoveanului.

Topoistorionimele au un conţinut istoric, legat de perso-

nalităţi: Babadag - fost Baba Saltîş, ciconim reprezentînd numele unui feudal turc, Congaz (= popasul viteazului), Mahmudia (de la numele sultanului Mahmud al V-lea).

Şi aceste categorii pot fi folosite în unele împrejurări, dar de exemplu aceea a topofizionimelor satisface mai puţin cercetarea geografică a toponimiei, atîta timp cît avem categorii consacrate ca: hidronime, oronime (respectiv morfonime), fitonime (respectiv hileonime).

Incercări de stabilire a unor categorii de toponime au mai fost făcute şi de alţi autori geografi din ţara noastră, fără însă a se ridica la aspecte de sinteză de mare amploare.

In U.R.S.S. au fost realizate mai multe lucrări în acest domeniu. Oprindu-se asupra uneia dintre ele [1], al cărei autor este V.A.Jucikevici, vom puncta numai categoriile principale şi acolo unde este cazul, subtitlurile componente:

I. Numiri care caracterizează condiţiile naturale ale locului (localităţii), cu subtitluri care se referă la:
   1. - relieful localităţii;
   2. - particularităţile hidrografiei;
   3. - condiţiile de sol ale terenului;
   4. - fenomene climatice;
   5. - vegetaţia;
   6. lumea animală;
   7. domenii agricole şi culturi.

II. Nume care caracterizează domenii ale economiei, cu subtipuri care caracterizează:

---

1 V.A.Jucikevici, 1961, Proizhojdenie gheograficeskoi nazvanii Belorusii, Minsk.

1. - ocupaţia şi deprinderile de producţie ale populaţiei;
2. - uneltele şi obiectele muncii;
3. - producţia şi întreprinderile din localitatea dată;
4. - căile de comunicaţie (drumurile) care trec prin aşezarea studiată;
5. - componenţa naţională a populaţiei;
6. - particularităţile şi legăturile de înrudire ale locuitorilor;
7. - aprecierea (pozitivă sau negativă) a nivelului economic şi cultural al populaţiei;
8. - alte fenomene particulare de mediu economic.

III. Numiri care caracterizează aşezarea însăşi, cu subtipurile care se referă la:

1. - aspect;
2. - mărime;
3. - timpul apariţiei;
4. - poziţia - localizarea aşezării.

IV. Numiri date de familii (unele dintre ele sînt atribuite aşezărilor de către stăpînii de pămînt - nume de boieri), cu subtipurile:

1. - numiri date după numele de familie;
2. - numiri date după apartenenţa la un rang, grad sau clasă, a proprietarului de pămînt (în trecut).

V. Numiri date după cele ale rîurilor, lacurilor sau oraşelor, cu subtipurile:

1. - numiri atribuite după rîurile şi lacurile din apropriere;
2. - numiri atribuite după oraşele sau localităţile din care (uneori) provin locuitorii satului dat.

Cda 280/973 Fasc. 9

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

VI. Numiri legate de termeni religioşi sau de însemnătate culturală.

VII. Numiri noi, recent însuşite de către sate.

VIII. Numiri neslave: 1. - lituane,
2. - letone,
3. - tătare.

IX. Numiri nedescifrate şi frecvent repetate pe teritoriul R.S.S.Beloruse.

X. Numiri unicate, nedescifrate şi nelămurite, care nu se pot încadra în niciunul din tipurile de mai sus, cu subtipurile:

1. - numiri care nu se pot descifra,
2. - numiri care se pot compara oarecum, dar nu se pot încadra în niciunul din tipurile precedente.

Din cele zece categorii principale, stabilite de către V. A.Jucikevici, primele şapte sînt cele mai însemnate. Unele dintre ele le regăsim şi în clasificările altor autori.

Geograful toponimist Jean Poirier, de la Universitatea Laval din Québec, (1965, p.46) a făcut o clasificare a numelor geografice, pornind dela aspectul lor exterior, în: numiri spontane şi impuneri sistematice. Pentru lămurirea acestei împărţiri, citează din Luc Lacourcière "Toponymie canadienne", p.208, următoarele: "există toponime născute din folosirea colectivă, care s-au impus prin ele însile, există şi altele care au fost alese de autorităţi".

Referitor la "numirile spontane", în majoritate creaţii populare, Jean Poirier arată că rîurile, lacurile, munţii, cascadele, numele de locuri, coastele (ţărmurile), drumurile şi alte accidente geografice primesc nume în măsura în care poporul a simţit nevoia de a le diferenţia de alte entităţi analoage.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Autorul le-a grupat în următoarele categorii principale:

- Numiri provenind de la numele foştilor proprietari de pămînt sau ale primilor ocupanţi;

- Numiri care reflectă caracterul topografic şi care sînt cele mai numeroase;

- Numiri care evocă flora;

- Numiri care evocă animalele;

- Numiri de construcţii noi de ex. baraje, unele metaforice (La Coulée - des - Larmes).

A doua categorie mare, după Poirier, o formează numirile (toponimele) impuse sistematic pe cale administrativă, ca urmare a reflectării autorităţilor asupra numirilor respective. De asemenea trebuie cuprinse aici şi toponimele impuse de către descoperitori, exploratori, misionari, autorităţi religioase şi diferite asociaţii, pe plan local, din necesitatea de a le distinge.

Pornind aproximativ de la acelaş punct de vedere, Louis - Edmond Hamelin (1969) schiţează în "Evolution rurale et choronymie à Saint - Didace de Maskinogé", (Cahiers de géographie de Québec) o serie de categorii toponimice, arătînd că "în ciuda necesităţii de a lucra într-o choronimie normativă şi nominativă, geografii trebuie să continue culegerea atentă a toponimelor în circulaţie". Studiul respectiv îmbrăţişează toponimia de detaliu, cu următoarele categorii principale: Hidronime, concesiuni, ranguri, odonime (nume de drumuri), regionime cu subgrupele: juridice, a ocupaţiei solului, utilizării terenului, descriptive şi diverse. Se merge cu detalierea pînă la denumirile de locuri şi obiective (construcţii etc.) din cadrul unei ferme.

Tot geografii canadieni fac remarca unei insuficiente cuprinderi a toponimiei pe spaţii mai largi. In general ştiinţa to-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ponimică s-a ocupat de locurile populate, acoperite integral cu numiri, pe care le-a cules sub forma de liste, studiind originea şi semnificaţia oronimelor şi hidronimelor, ca şi altor categorii. In schimb sînt foarte rar abordate numele drumurilor şi ale altor căi de comunicaţie. Odonimia (< gr. hodos - "drum" + onoma (onyma) - "nume de drum")- este adesea o ramură bogată a toponimiei. Odată cu dezvoltarea vertiginoasă a mediului urban şi a căilor de comunicaţie odonimia şi-ar fi dublat numărul de termeni, dacă n-ar fi apărut elementul negativ al secolului al XX-lea, - numerotarea, care duce la depersonalizarea lor.

Numele străzilor, drumurilor, căilor maritime etc. au proporţii din ce în ce mai reduse. Neglijate sînt de asemenea de către cercetători numele de regiuni, pe care toponimiştii canadieni le-au numit "regionime". Prin tradiţie toponimiştii preferă să facă studii asupra aşezărilor şi împrejurimilor acestora, fără a se preocupa îndeajuns de numele de regiuni sau de mari ansambluri. Deci se pune problema unei ierarhii dimensionale pe plan regional,concomitent cu revizuirea unor paleotoponime regionale şi înlocuirea lor cu o neochoronimie corespunzătoare noii împărţiri administrative.

Deci choronimia impune o clasificacare dimensională a teritoriilor în:

1. - Locuri foarte mici, care n-au o consacrare juridică, politică şi administrativă (ex. nivelele unui imobil, o gară).

2. - Microteritorii - care corespund habitatul grupat sau fenomenelor sociale sau naturale desfăşurate numai pe cîţiva kilometri (un sat, o stradă, un drum, un cartier, un oraş, un rîu, un lac, o colină etc.)

3. - Mesoregiuni - de ordinul zecilor de mii de km^2

4. - Macroregiuni - de ordinul sutelor de mii km^2

5. - Megaregiuni - de ordinul milioanelor de km^2

6. - Superteritorii - de ordinul a 10 - 20 mil.km^2 (Continente mai mici, state mari, oceane)

7. - Masse ultravaste - de peste 20 mil.km^2 (ex.U.R.S.S., Africa).

Potrivit propriilor lor dimensiuni diferitele spaţii politice, ale aceleaşi regiuni geografice clasice, pot fi încadrate într-una sau alta din categoriile dimensionale enunţate mai sus.

Pe această schemă de categorii dimensionale s-a bazat studiul lui Louis - Edmond Hamelin, de la Institutul de geografie al Universităţii Laval din Québec, care sublinia faptul că choronimia îmbracă două aspecte:

- aspectul spaţial (al extensiunii unei familii de toponime de ex.), precum şi extinderea domeniului preocupărilor regionale de toponimie, adică făcînd ceea ce numea choronimie, cu preocupări de cercetare de la locuri foarte restrînse pînă la ansamblurile cele mai vaste.

Un exemplu de (ordinul a 1 mil.km^2) îl constituie noua denumire rezultată prin prescurtare (adică numai primele silabe) a numelor celor trei provincii: Alberta, Saskatchewan şi Manitoba, în: ALSAMA.

La categoria superteritoriilor se menţionează Grand-Canada (Great - Canada) potrivit practicii.

Ar mai trebui adăugată o categorie de toponime care se referă la limite (lat.limes "linie de despărţire", "hotar"; 2. "drum de-a curmezişul ogorului" sau "drum în general"). Ca atare propunem termenul de limeonim pentru această categorie, care prezintă o importanţă deosebită pentru geografia istorică.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fiind vorba de "spaţii" şi nu numai "de loc", de "chronimie" şi nu numai de "toponimie", apare clară lărgirea domeniului acestei ştiinţe noi a numelor geografice şi varietatea categoriilor de care se ocupă.

Choronimia se ocupă de toponime (nume de locuri) cît şi de regionime (nume de spaţii mari), de hidronime (nume de cursuri sau suprafeţe de apă), de terranime (nume de elemente terestre), şi glacionime (insule de ghiaţă, gheţari).

Iată deci că în această enumerare apar noi categorii, care deşi rar întîlnite, trebuie să figureze împreună cu celelalte categorii.

Să nu uităm că unele aspecte calitative pot altera numele de locuri. De exemplu toponimele turceşti variază după culoarea peisajului, sau, teritoriile aşa numite de Nord-vest sînt de fapt în Nord-Estul Canadei, în timp ce un locuitor care pleacă din Berthierville (Québec) spre sud, spune că "merge spre nord". Henri Dorion şi Louis Edmond Hamelin (1969, p.202 - 203) sînt de părere că studiul numelor geografice poate fi abordat în trei maniere mai importante, care corespund tot atîtor demarcării ştiinţifice: genetice, nominative şi administrative (în sensul de consacrare prin intermendiul autorităţilor administrative).

Toponimia tradiţională s-a ocupat pînă de curînd aproape exclusiv de originea numelor de locuri, făcută prin optica restrînsă aproape exclusivă, a reţinerii aspectelor lingvistice. Intr-un sens acest lucru a fost pozitiv, permiţînd, datorită lucrărilor remarcabile: Dauzat, Rostaing, Deslandes etc., să pună la punct metodele de analiză şi de clasificare a numelor de locuri după originea şi evoluţia lor lingvistică, ceea ce a însemnat un cîştig considerabil.

BCU ASSOCIATION UNIVERSITY LIBRARY

Dar choronimia genetică trebuie să exploreze toate terenurile semantice, în interioarul cărora s-a format fiecare toponim, atît în spaţiu cît şi în timp, să-i descopere explicaţia, ca şi justificarea geografică, istorică, folclorică.

In această optică, choronimia se consacră studierii relaţiilor dintre un loc şi numele pe care-l poartă prin tradiţie.

Ca urmare se stabilesc următoarele patru tipuri:

1. - choronime descriptive
2. - choronime istorice
3. - choronime dedicative (de dedicaţie)
4. - choronime de apartenenţă (care interesează mai ales istoria şi dreptul).

Cele dedicative au o tendinţă de creştere numerică în prezent, lămurind în majoritatea cazurilor aspecte sociologice, culturale. psihologice, ale societăţilor care le-au generat. La fel de edificatoare poate fi, pentru o anumită epocă, frecvenţa mare a numelor de locuri de origină religioasă (agiotoponime).

Cele mai numeroase şi mai importante pentru geografi sînt choronimele descriptive, care pot contribui la reconstituirea vechilor peisaje, a vechilor medii de viaţă, la descoperirea aşezărilor omeneşti dispărute, pentru precizarea unor fapte pe care geografia istorică, geomorfologia, biogeografia etc. nu le pot descoperi cu mijloace proprii, obişnuite. De aci rezultă necesitatea clasificării în general a choronimelor, ca şi în interiorul fiecărei regiuni studiate. Este, cu alte cuvinte necesară sistematizarea choronimiei, adică stabilirea categoriilor şi a subcategoriilor corespunzătoare.

Acest lucru a fost realizat mai cu seamă de către Deslades, M., (Toponymie, Paris, 1961 şi 1963, 2 vol.). Aplicînd aceasta, cu

BCU ASTRA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

toate delimitările pe care le implică geografia, lucrurile trebuie să fie finalizate printr-o hartă cu repartiţia numelor de locuri, după diferitele lor caracteristici, dar mai ales după caracterele lor genetice. Precizarea pe această cale a ariilor choronimice este extrem de importantă prin elementele care se pot descoperi.

Astfel de lucrări s-au mai făcut şi în S.U.A. de către un colectiv condus de M.M.Burill.

Intrucît la diferiţi autori geografi citaţi au fost atinse majoritatea problemelor de clasificare a toponimelor, respectiv choronimelor, am dori să arătăm în continuare, pe scurt, categoriile toponimice după lingvişti.

Categoriile toponimice stabilite de către Iorgu Iordan (1963) formează patru grupe de bază:

I.Topografice (nume care descriu poziţia, aspectul sau vreo altă particularitate a locului);

II. Sociale (nume care au ca punct de plecare diverse fapte din viaţa socială a poporului nostru);

III. Istorice (nume care păstrează amintiri despre evenimente şi întîmplări din trecut);

IV, Psihologice (nume care trădează o anumită atitudine sau trăsătură psihică a celor ce le-au dat).

La rîndul lor acestea se subîmpart în mai multe subtipuri, astfel că schema generală de clasificare capătă următorul aspect:

I.Topografice

1. - Nume care descriu forma sau aspectul exterior al locului.

2. - Toponimia care evocă natura terenului aparţinînd localităţii respective sau aflate în apropierea ei.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3. - Nume topice care arată o însuşire a locului.

4. - Toponime care arată poziţia locului faţă de punctele cardinale, faţă de altitudinea solului sau faţă de localităţile învecinate.

II. Sociale

1. - Toponime derivate de la nume de persoană.

2.-3. - Antroponime cu formă de plural (în - eşti şi - -eni).

4. - Antroponime care îşi păstrează neschimbată forma:

A. Antroponime masculine cu formă de singular

B. Antroponime feminine

C. Nume formate cu ajutorul lui - falău

5. - Toponime care arată raporturi de proprietate

6. - Toponime însoţite de adj. mare şi mic, nou şi vechi etc.

7. - Toponime care amintesc diverse instituţii sau măsuri de ordin social

8. - Toponime care arată poziţia socială a oamenilor

9. - Toponime care amintesc existenţa unor categorii de locuitori avînd o situaţie specială în organizaţia statului

10. - Toponime care se referă la organizaţia fiscală din secolele trecute

11. - Toponime care arată ocupaţia locuitorilor

12. - Toponime care vorbesc despre credinţe, sugestii şi obiceiuri

13. - Toponime care amintesc existenţa unor foste aşezări omeneşti.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

III. Istorice

1. - Toponime formate de la nume de popoare

2. - Toponime care arată originea locală

3. - Toponime care păstrează amintirea unor evenimente şi obiecte istorice.

IV. Psihologice

Alţi lingvişti au făcut clasificări fragmentare, nu de ansamblu, de sinteză, care pot fi utile în cazurile similare de cercetare. De asemenea utile sînt categoriile stabilite de către istoricii:C.C.Giurescu, St.Pascu, P.P.Panaitescu etc.

In general însă, faţă de atîtea clasificări şi categorii, trebuie să manifestăm întotdeauna atenţie şi discernămînt, pentru a alege ceea ce serveşte unei caracterizări complexe a toponimiei, dar care să reflecte conţinutul geografic al fenomenelor, diseminat în fiecare sau în majoritatea toponimelor regiunii cercetate. Cu alte cuvinte să nu urmărim a face o clasificare, ca un scop în sine, ci să urmărim probleme care se degajă din repartiţia teritorială, din îmbinarea şi din conţinutul toponimelor, probleme care pot fi utile şi altor ştiinţe, chiar şi negeografice. Spre aceasta trebuie să tindem.

Categoriile stabilite şi subdiviziunile lor nu sînt imuabile şi nici toate cîte sînt posibile şi necesare, pentru o cercetare cît mai completă. Adesea, în studierea atît de complexă a toponimiei trebuie să facem apel la un adevărat sistem taxonomic care să curprindă categorii, subcategorii, tipuri, subtipuri, grupe şi subgrupe, în care să se poată încadra numirile geografice, într-o clasificare corespunzătoare.

Schema care urmează, reprezintă o încercare, un modest început de sistematizare sau, mai corect, de sistematică făcută în

scopuri didactice şi de cercetare a numirilor geografice. Ea se bazează pe cunoştinţele acumulate pînă în prezent prin efortul specialiştilor toponomaşti de diferite formaţii ştiinţifice (geografi, istorici, lingvişti, etnografi, sociologi etc.), în limitele posibilităţilor de informare de care am dispus pînă în prezent.

Considerăm că un sistem taxonomic toponomastic trebuie să cuprindă următoarele trepte:

A. Categoria de toponime, care reprezintă treapta cea mai largă, cea mai cuprinzătoare a numirilor geografice, corespunzătoare colectivităţii de fenomene geografice pe care le desigrează;

B. Subcategoriile se încadrează în treapta următoare, avînd menirea de a aduce detalieri de ordinul al doilea, după criteriul mărimii sau cel al importanţei (sferei de utilizare şi circulaţie la nivelul naţional sau internaţional);

C. Tipurile corespund detalierilor de ordinul al treilea, care fac distincţii referitoare la forma toponimelor (simple sau compuse);

D. Subtipurile se referă la detalieri şi diversificări de mai mare adîncime, în funcţie de caracterizarea prin toponim a naturii locului sau a domeniilor de activitate economică şi social-culturală;

E. Grupele includ toponime din treptele supraordonate, enumerate pînă aci, care au trăsături asemănătoare sau identice, iar ca sferă de cuprindere aduc detalieri de genul: aspecte particulare ale naturii locului (relief, climă, hidrografie, condiţii de sol, vegetaţie, lumea animală), sau ale activităţilor economice şi social-culturale (ocupaţii şi deprinderi de producţie ale locuito-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

rilor, unelte şi obiecte ale muncii, producţia materială sau prestările de servicii, căile de comunicaţii care trec prin sau pe lîngă aşezarea studiată.

F. Subgrupele, în mod firesc, se referă la originea toponimelor ca toponime, cu două sau trei variante subordonate; pentru oiconime, în funcţie de:

- elementele care le-au generat (antroponime, derivări din alte toponime, etnonime, alte fenomene social-culturale particulare, regionime etc.);
- după modul în care s-au încetăţenit, (spontan, pe cale oficială etc.);
- după trăsăturile caracteristice ale aşezării înseşi.

Acestei scheme de clasificare, care permite încadrarea majorităţii toponimelor în categorii şi alte trepte subordonate, i-am adăugat şi alte rubrici (originea toponimelor după fondul lexical - în coloana G -, clasificarea sintetică, prin indicateri - în coloana H şi explicarea desfăşurată a clasificării fiecărui toponim - în coloana I).

Cu o astfel de schemă în faţă, nu ne rămîne, pentru a ordona materialul toponimic cules, decît să folosim, în ultimă instanţă, trei coloane pe care să operăm: una în care să înscriem toponimul ca atare, la fiecare categorie, a doua pentru clasificarea sintetică şi a treia pentru explicarea desfăşurată a clasificării fiecărui toponim.

Deşi pare complicat sistemul clasificării sintetice şi poate chiar de prisos, considerăm că el este util pentru o eventuală modelare, în vederea prelucrării materialului toponimic cu ajutorul ordinatoarelor electronice, în cazurile în care avem de studiat şi de interpretat un volum mare de toponime. Asemenea

situaţii sînt frecvente în varianta cercetării toponimice regionale mai ales a toponimiei minore, a microtoponimiei.

După cîte cunoaştem, pînă în prezent, la noi în ţară nu s-au efectuat încă astfel de prelucrări în domeniul toponimiei, dar este timpul să ne gîndim la ele. Chiar dacă baza proprusă suferă, poate, de unele imperfecţiuni, inerente oricărui început, trebuie să pornim la lucru pentru a putea cuprinde volumul mare de toponime care trebuie să fie prelucrate, cu atît mai mult cu cît unele dintre ele, microtoponimele mai ales, nu aşteaptă. Ele se vor pierde în mare măsură cu timpul, vor fi uitate.

Clasificarea toponimelor se va adapta scopului şi gradului de generalizare sau de detaliere pe care le impune studiul.

Dăm în anexă (la sfîrşitul cursului) schema completă de clasificare pe care o propunem, cu lămurirea suplimentară că pentru înlesnirea clasificării sintetice, pornind de la general la particular, vom însemna (la categorii, subcategorii, tipuri şi subtipuri, inclusiv variantele lor), cu semnul + în coloana în care se încadrează fiecare toponim, notînd mai departe pe coloanele grupei şi subgrupei cifrele corespunzătoare detalierilor de ordinul 3, ca şi la coloana G.

In acest mod, coloana H (clasificarea sintetică) nu reprezintă altceva decît notarea indicatorilor pentru toate coloanele şi detaliile lor, în care se încadrează toponimul analizat.

Descifrînd aceşti indicatori obţinem elementele unei clasificări complete a fiecărui toponim, ca în anexă I.

In schemă am dat numai capetele de coloană şi unele exemple. După necesitate, tabelul se va extinde în jos, în raport cu numărul de toponime pe care le avem de analizat, în situaţia reală de lucru.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pentru a trage concluzii de ordin geografic asupra toponimiei dintr-o regiune dată,va trebui efectuată apoi prelucrarea cu mijloace moderne, electronice, pe baza metodelor matematice, a întregului material astfel analizat.

Se vor stabili caracteristici, proporţii, care vor conduce la rezultate mult mai exacte şi mai complete decît într-o apreciere calitativă globală. Acestea vor putea fi cuprinse apoi în hărţi speciale sintetice, care înlesnesc înţelegerea fenomenelor din punct de vedere geografic, sugerînd noi direcţii de investigaţie şi de interpretare.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

D I C T I O N A R

DE TERMENI SI EXPRESII FOLOSITE IN TOPONIMIE

AGIOTOPONIM - (sm. hagionim) - citeşte aghiotoponim - nume de loc (nume geografic) de origine religioasă, care aminteşte numele unui personaj sau fapt mistic, ori al unui loc considerat sacru: Sfîntu Gheorghe (oiconim, hidronim) cu articulaţie populară, fără l final; Sfînta Ana, Sfîntu Ilie, Sînpetru (prin contragere), Sînnicolau Mare, Agion Oros (Sfîntu Munte) în Grecia etc. Este semnificativă frecvenţa lor mai mare într-o anumită perioadă istorică.

După modul de formare a aghiotoponimelor, cercetătorii canadieni Christian Bonelly, Hean-Marc Nicole, Judith Roy (în Cahiers de géographie de Québec, vol. 16, nr.37, 1972) deosebesc hagionime simple şi complexe, fiecare cu subdiviziunile:

1. împrumutate sau designaţii transportate (transmise)
2. designaţii de proximitate, cu subdiviziuni care se referă la dominantele: morfologică, semantică, de localizare, funcţională.

Autorii citaţi mai disting: forme facultative (prescurtări în graiul local sau numiri în circulaţie, paralel cu cele oficiale) şi numiri peiorative.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ANEMONIM - nume de vînt, categorie de nume geografic care se referă la vînt (< gr."anemos" + "onoma", "onyma"). Ex.: Băltăreţul, Bura - în limba sîrbo-croată, Bora - în denumirea internaţională; Mistralul, Crivăţul, Vîntul Mare. Adăugăm cîteva nume de vînturi dintr-o categorie deosebită după intensitate, uraganele, care bat cu viteze de peste 110 km pe oră provocînd mari distrugeri. Denumirea generală la uragan provine din termenul hurricane transmis la noi prin filiera franceză.

De regulă anemonimele din această grupă (categorie) sînt compuse dintr-un termen generic "Uraganul" şi un termen specific - o denumire convenţională atribuită după un sistem aparte.

ANTROPONIM - nume de persoană (de familie sau prenume, poreclă etc.) care poate intra în toponimie sub forma unor termeni simpli, compuşi sau derivaţi: Horia, Cloşca, Crişan, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu; Valul lui Traian, Vîrful lui Pătru, Slobozia lui Enache; Bucureşti, Mihăeşti, Ştefăneşti, Popeşti; Cîrna, Ciungi, Ciorani etc.

APELATIV - nume comune care desemnează diferite obiecte sau fenomene geografice; termeni din lexic: vale, munte, deal, cîmpie, rîu, popină, grui, plai etc.; au o circulaţie foarte largă şi constituie o rezervă permanentă pentru crearea de toponime. Foarte multe apelative au intrat în terminologia ştiinţifică geografică, pentru desemnarea obiectelor şi a fenomenelor

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

geografice, ca speţă, nu ca individ (I.Conea, 1960, Monografia geografică R.P.R., vol.I, p.65). De aici decurge marea însemnătate a apelativelor, care în accepţiunea populară pot avea şi semnificaţii diferite de cele ştiinţifice: munte, livadă, ţară etc. In anumite împrejurări apelativele simple pot deveni toponime: Măgura, Gruiu, Ostrov etc. Pentru o bună orientare a cercetărilor de toponimie este necesară şi cunoaşterea apelativelor uzuale din alte limbi care au intrat în alcătuirea toponimelor de pe teritoriul patriei noastre, ca urmare a influenţelor sau a contactelor directe între populaţia autohtonă şi populaţiile care s-au perindat pe aceste meleaguri de-a lungul istoriei (în special termeni din limbile slave, turcă, maghiară, germană etc.).
Aceasta contribuie şi la înlesnirea scrierii corecte a numirilor geografice, la eliminarea tautologiilor toponimice.

AREALE TOPONIMICE - areale în care toponimele cu aspect asemănător (rădăcină, sufix, formanţi) sînt grupate, ceea ce indică condiţii identice de formare şi chiar de sincronie a formării lor.
Teoria ariilor (arealelor) în geografia lingvistică a fost dezvoltată de M.Bartoli, cu scopul de a stabili principii de cronologie relativă a formelor lingvistice (v.Tratat de lingvistică generală, 1971, p.109-110). Pentru geografi arealele toponimice au o deosebită importanţă, ca element de referinţă în re-

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

constituirea peisajelor geografice de odinioară, a fenomenelor dispărute. De exemplu, în Suedia există o fîşie de toponimie legată de ţărmul Mării Baltice, dar aflate azi în interiorul uscatului. Studierea lor conduce la stabilirea, prin toponimie, a liniei de ţărm de odinioară.

George Vâlsan (1938) în "Distribuţiunea în România a trei animale azi dispărute" a dat un exemplu concludent pentru arealul de răspîndire a bourului, zimbrului şi brebului. Metoda poate fi utilizată în domenii variate ale ştiinţelor geografice, analiza toponimelor făcîndu-se în corelaţie cu condiţiile geografice care le-au favorizat apariţia.

In lucr.cit. (Bul.Soc.Geogr.1938, t.LVII), G.Vâlsan subliniază importanţa ariei (arealului) geografic al unor toponime, pentru concluziile de ordin geografic.

CALC LINGVISTIC - procedeul traducerii elementelor componente ale unui cuvînt din altă limbă (în cazul nostru al unui toponim); calcul lingvistic mai este numit şi calc lexical. Ex.:Schwarzwald = Pădurea Neagră, de la apelativele care l-au format. Procedeul este frecvent folosit de către popoarele cuceritoare, care au găsit o toponimie pe care au tradus-o, pentru a o adapta limbii lor. Alteori se traduce numai o parte a toponimului:Vacaria esztena (Stîna Văcarea) şi în acest caz avem un semicalc, termenul generic fiind adaptat grafiei maghiare.

CALC SEMANTIC - adaosul nou de înţeles la un cuvînt (respectiv to-

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ponim), prin traducere într-o altă limbă, în care are două sensuri. Ex.: Berc - în lexic - tăiat scurt cu coada scurtă, la animale; în toponimie - de la apelativul maghiar berek - Berc sau Bărc desemnează un areal forestier defrişat, în care au crescut tufişuri (Transilvania).

CATEGORII TOPONIMICE - grupe de numiri geografice stabilite în urma clasificării în toponimie după anumite criterii şi afinităţile lor.

Elementele componente ale taxonomiei ce se impune pentru a lucra sistematic cu toponimia dintr-o regiune dată, în scopul de a o analiza după anumite criterii şi de a trage concluzii.

I.Conea distinge toponime majore şi toponime minore, fiecare putînd fi simple sau compuse. După elementele geografice denumite pot fi :oiconime, oronime, hidronime, hyleonime etc.

Pentru detalieri se vor vedea categoriile toponimice stabilite de diferiţi autori, p.149 - 175 - din cursul de faţă.

COGNOMEN - (sm.supranume, poreclă) - nume de persoană atribuit după unele defecte fizice, deprinderi, trăsături psihice, funcţii ocupate în ierarhie, ocupaţii etc. Cognomenul sau porecla se transformă în antroponim, transmisibil şi celor ce nu mai au o justificare a numelui pe care-l poartă: Ologu, Pleşuvu, Moraru, Fieraru, Postelnicu etc.

Transmiterea lor se produce şi în sfera toponimiei,

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

fie nemodificat, fie acordat la plural (urmaşii lui ..., în oiconimie) sau prin derivare: Martalogi, Stîmbeni, Tălpeni Netoţi etc.

Numele de persoane erau date şi după defecte încă din antichitate (cf.lat.Balbus "Bîlbîitul", Brutus "Nătărăul", Cato "Siretul", Strabon "Saşiul" etc. (v. în Studii şi cercetări lingvistice nr.2/1960, p.279-280).

COMPUNERE - procedeu de formare a toponimelor prin mijloace interne ale limbii; constă în adăugarea la termenul de bază (apelativ sau nume propriu) a unui determinativ - adjectiv, pronume posesiv etc. pentru a indica un toponim mai nou. Ex.: Dealu Mare, Vîrfu lui Pătru, Rîul Mare al Arpaşului, ori locuţiuni ca: Intre Văi de la Lăzuleţ în jos.

CHORONIM - termen ştiinţific (< gr. "chora" - "regiune" + "onoma" (onyma) = nume regional (categorie) cu o sferă foarte largă, mai cuprinzătoare decît aceea de toponim. De regulă se utilizează pentru spaţii geografice mai mari pentru care termenul de toponim devine impropriu, datorită sensului restrîns al categoriei de nume de loc. Ex.: un continent - Asia, un bazin oceanic - Pacific sau o regiune geografică extinsă, la noi Muntenia, Moldova etc. Termenul este larg utilizat de către toponimaştii - geografii canadieni. (Cahiers de geographie de Québec nr.2o, sept. 1966).

CHORONIMIE - prin analogie cu toponimia reprezintă o accepţiune mai cuprinzătoare, mai adecvată a ştiinţei numelor geografice. O anumită categorie de numiri geografice,

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

care desemnează teritorii mari, bazine oceanice, unităţi mari de relief.

Termenul este utilizat în lucrările geografilor canadieni, bazaţi pe criteriul dimensional. Choronimia trebuie să se ocupe cu studiul tuturor numirilor geografice: toponime (nume de locuri), regionime (nume de spaţii mari), hidronime (numele cursurilor şi suprafeţelor de apă), terranime (nume de elemente terestre), aeronime (nume de spaţii aeriene), glacionime (gheţari) etc.

Choronimia se consacră studierii relaţiei dintre un loc şi maniera prin care, în mod tradiţional, se referă la el. Descoperirea originii numelor de locuri conduce în mod firesc la clasificarea lor în cel puţin patru tipuri de choronime: descriptive, istorice, dedicative şi de apartenenţă.

CHORONIMIE NOMINATIVĂ - ramură importantă a choronimiei, căreia, în concepţia geografilor toponimişti canadieni, îi revine sarcina de a stabili normele necesare pentru crearea de noi numiri geografice, paralel cu studiul numirilor existente.

In particular ea se referă şi la noile spaţii cunoscute de om, cuprinzînd şi alte domenii ştiinţifice, ca astronomia, care debutează cu atribuirea de noi numiri pe unul din corpurile naturale cele mai intens explorate: Luna. Această ramură a fost numită Selenonimie (Selene "Luna).

CONCORDANŢA - (apelative -toponime) se referă la faptul că unei

Cda. 280/973 Fasc. 10

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITARA LIBRARY

"insule" lingvistice îi corespunde totdeauna o "insulă" toponimică. Ex.: Petroşani - Petroşeni,
Arin - Anin.
Trebuie însă reţinun că apelativele odată devenite toponime capătă o oarecare stabilitate. Toponimele au o evoluţie aparte, proprie, deosebită de cea a apelativelor.

CUVINTE ÎMPRUMUTATE - din diferite limbi şi graiuri, de la cucerirea Daciei de către romani şi pînă astăzi; elemente din vorbirea popoarelor cu care strămoşii noştri au convieţuit pe acelaş teritoriu, sau cu care erau vecini, precum şi a altor popoare mai depărtate, prin legăturile economice, culturale şi politice mai intense pe care le-au avut. Nu trebuie uitat niciodată că aceste raporturi de influenţă sînt reciproce. B. P.Haşdeu a subliniat pentru prima dată importanţa studiului influenţei limbii române asupra limbilor vecine. (cf.Sorin Stati, Cuvinte româneşti, o poveste a vorbelor, 1964, Ed.Stiinţifică, passim, cf. şi D.Macrea Formarea cuvintelor, în "România literară" nr.43, 1972, p.13).

CUVINTE MOŞTENITE - cuvinte transmise fără întrerupere din graiul coloniştilor romani stabiliţi pe pămîntul Daciei; formează majoritatea celor mai importante elemente ale vocabularului nostru sau fondul principal lexical. Multe din acestea au contribuit la formarea toponimiei româneşti, de unde rezultă importanţa lor în cercetările de toponimie. (cf.Sorin Stati, Cuvinte

românești, o poveste a vorbelor, 1964, Editura Științifică, passim, cf. și D.Macrea, formarea cuvintelor, în "România literară" nr.43, 1972, p.13).

CUVINTE UITATE - nume de funcții administrative, politice, de ocupații, al căror sens nu mai este cunoscut în limbajul curent, sau despre care avem o idee foarte vagă. Este important să le cunoaștem, deoarece au o largă răspîndire în documentele vechi și au corespondente în toponimie: clucer - Clucereasa, pitar - Podul Pitarului, loviște - Depresiune Loviștei etc.

DERIVARE - procedeu de formare a toponimelor prin mijloace interne ale limbii: constă în adăugarea la termenul de bază (apelativ sau nume propriu) a unui sufix - cel mai frecvent - pentru a indica un toponim mai nou. Ex.: Măgura - Măguricea, Arpașul - Arpășelul, Ucea - Ucișoara. Ploiești - Ploieștior, Severin - Severinești, Runcu - Runcurelu, Roăr - Rucăreni, Petros - Petroșani, Satu Nou - Satnoeni, Coslugea - Coslugeni. Prezintă o mare importantă pentru analiza raporturilor dintre toponime sub aspectul vechimii, mai ales în cazul oiconimelor, hidronimelor și morfonimelor.

DIALECT - (≺gr.dialektos "grai", format din dia "cu", "prin" + legein "a vorbi" ramificație teritorială a unei limbi caracterizată prin anumite particularități (mai ales fonetice și lexicale ...) care o deosebesc de alte ramificații teritoriale ale aceleași limbi. Limba română are patru dialecte: dacoromân, la nord de Dunăre, aromân (Epir și Thesalia din Grecia), meglenoromân (în Cîmpia Meglenului la nord de golful

Salonic, pe cursul inferior al Vardarului, (denumirea acestui dialect este de origine cărturărească) şi istroromân, în peninsula Istria din R.S.F.Jugoslavia. Limitele dialectelor sînt mai puţin influenţate de condiţiile geografice şi mai mult de graniţele administrativ-politice (mai ales în perioada feudală). (cf.Tratat de lingvistică generală, 1971, Editura Academiei R.S.R., p. 1o9).

Dialectele pot fi împărţite la rîndul lor în subdialecte: De ex. dialectul dacoromân - în subdialectele: Muntean, moldovean, bănăţean, crişan, maramureşan.

DISCORDANŢE - între apelative şi toponime apar în următoarele cazuri:- unele legate de situaţia toponimelor străine: toponimul de origine slavă Cernahora ("Muntele Negru") a devenit prin etimologie populară Cernegură (cf. V.Bogrea, Dacoromania, I, p.215). Apelativ străin nefiind cunoscut de către toată populaţia românească, are puţine şanse de fixare în limba română. Pentru detalii - în cursul de faţă la p.101-103 după Marius Sala.

O discordanţă constituie şi prezenţa prepoziţiei de, în toponime compuse, avînd valoarea semnificaţiei lui pe: Curtea de Argeş, Baia de Criş, Roşiorii de Vede, Stîna de Vale, forme genetivale vechi, în prezent nespecifice limbii române.

ETIMOLOGIE - ramura lingvisticii care se ocupă cu descoperirea formei sonore originare, a înţelesului primar şi cu istoria cuvintelor. In această direcţie au fost di-

BCUJASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

rijate majoritatea cercetărilor de toponimie întreprinse de către lingviști, deci descoperirea originii etimologice a numelor proprii geografice, nu a originii toponimelor ca toponime.

ETIMOLOGIE POPULARĂ - principiu și procedeu de limbă, cu o mare putere de acțiune în modoficările formale sau semantice ale unor cuvinte prin apropierea de forma altor cuvinte, mai des folosite sau mai bine cunoscute. Fenomenul lingvistic amintit a fost numit etimologie populară, pentru prima dată, de către E.Förstemann, Über deutsche Volksetymologie (1852).Termenul de etimologie populară lasă impresia că fenomenul pe care-l denumește se produce numai în limba populară, ceea ce nu corespunde realității .

Albert Dauzat (1927) a încercat să înlocuiască termenul de etimologie populară cu cel de atracție paronimică, dar termenul nou n-a prins decît la cîțiva autori francezi.

Exemple de etimologie populară: V.Bogrea, citînd din Al.Odobescu (Pseudokinegetikos) arată că muntele buzoian Curcubeta este corelat cu curcubeul, pe cînd adevăratul etimon al numelui este, cuvîntul "bostan": Curcubeta, ca și în Munții Bihorului, din lat. curcubita evoluat în limba română în curcubătă și prin metateza ulterioară, curcuhătă.

Un exemplu de etimologie toponimică populară, combinată cu o contaminare, îl constituie înlocuirea numelui de loc In Găvan cu Lîngă Van (în Țara Oltului).

ETNONIME - categorie de toponime care se referă la nume de popoare. Cele mai frecvente etonime se întîlnesc în cadrul oiconimiei, dar şi al hidronimiei, morfonimiei etc.:
Podu Trucului, Comani, Peceneaga, Cheile Tătarului, Vadu Ungurului, Românești, Cehu Silvaniei, Greci, Rușii lui Asan etc.

EXONIME - categorie de numiri geografice recent introdusă în literatura de specialitate, care cuprinde numiri convenţionale din afara graniţilor naţionale: Viena, în loc de Wien, Drezda, în loc de Dresden, Londra, în loc de London etc.

FITONIME - categorie de toponime care-şi au originea în legătură cu formaţiuni vegetale. Ex.:Scrada, Leurda, Ştevia, Brădet, Plopiş, Cornetu, Făgeţel, Bungetul, Bucegi, Bucovina, Dîmboviţa, Topolniţa, Ilfov etc.
Categoria fitonimelor, în sens larg, cuprinde toponimele care se referă la formaţiuni forestiere (hyleonime) şi la cele de plante ierboase.

FOND LEXICAL - (principal) vocabularul de bază al unei limbi, format de regulă din cuvinte moştenite (vezi). Stă la temelia formării toponimelor, prin apelative cu valoare de termeni des uzitaţi, care cu timpul devin nume geografice proprii.

GLACIONIM - sm. crionim (< gr. crios "îngheţ") nume de gheţari; categorie de toponime legate de domeniul glaciaţiei.

GRAI - unitate lingvistică subordonată dialectului şi caracterizată prin unele diferenţieri locale. Ex: graiul din Oaş, graiul din Ţara Haţegului, graiul din

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Vrancea etc. Problema supraordonării categoriei lingvistice de grai, în sistemul taxonomic (limbă, dialect, subdialect, grai, subgrai) a fost mult discutată de diferiţi autori români şi străini, care s-au ocupat de cercetarea limbii române, discuţiile avînd în vedere conceptele de dialect, subdialect şi chiar acele de limbă, prin considerarea idioamelor istroromân, aromân şi meglenoromân ca limbi independente (cel puţin pentru primul) - Al.Graur, I.Coteanu, cf. I.Coteanu şi I.Dănăilă, Introducere în lingvistica şi filologia românească, Editura Academiei, 1970, p. 142-143.

HAGIONIM - (hagiotoponim, aghiotoponim) - vezi agiotoponim.

HIDRONIM (-E) - categorie de numiri geografice care se referă la ape: nume de rîuri, fluvii, lacuri, mări etc. Această categorie cuprinde potamonime, nume de ape curgătoare limnonime, nume de lacuri şi bălţi, thalassonime, nume de mări şi oceane. Pentru detalieri în capitolul "Categorii toponimice" din cursul de faţă, p. 144).

HIDRONIME - totalitatea sau o colectivitate a numirilor de ape de pe un teritoriu dat. Din studiul ei se pot desprinde anumite caracteristici, care trebuie să fie corelate cu celelalte categorii de numiri geografice referitoare la relief, aşezări, formaţiuni vegetale etc. Hidronimia cuprinde potamonime, limnonime, thalassonime.

HILEONIM - (Hyleonim ∠gr.hylea "pădure" + onoma, onyma "nume"). Termen propus de I.Conea pentru a desemna numele

formaţiunilor vegetale, mai ales păduri. Considerăm că ar trebui să se refere numai la acestea din urmă, pentru celelalte urmînd a se stabili alţi termeni. Hileonimele propriu-zise îmbracă diferite aspecte, unele referindu-se la esenţele forestiere alcătuitoare (Brădeţ, Mestecăniş, Făget, Plopiş etc.), altele sînt legate de antroponime (nume de foşti proprietari) altele de diferite particularităţi ale lor sau ale locurilor pe care sînt amplasate, de evenimentele petrecute de-a lungul timpurilor etc.

HODONIM - (Odonim) - < gr. hodos "drum" + onoma (onyma) "nume"; categorie de numiri geografice care se referă la drumuri, la căi de comunicaţie în general. Termen propus de către geograful canadian Jean Poirier, pe deplin justificat. In ţara noastră: Drumul Sării, Drumul Oilor, Drumul Tării sau Calea Tării, Drumul Brăilei etc.

LIEU - DIT - fr. "nume de loc", sau toponim.

LIMBA - limbajul unei comunităţi umane istoriceşte constituite; mijloc de comunicare între membrii unei societăţi. Din punctul de vedere al lingvisticii se disting două aspecte: "vorbire" şi "limbă".

Vorbirea este concretă, procesul lingvistic desfăşurat în actul comunicării, ca aspect particular al limbajului. Limba este un aspect abstract, general, o sumă de deprinderi şi principii de organizare, sistemul care generează orice act concret de comunicare. Limbajul se diversifică în spaţiu (limbi, dialecte,

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

graiuri), în timp, sau în funcţie de caracterele sociale ale vorbitorilor (jargon, argou, limbajele tehnice etc.) şi antropologice (limbajul infantil, al femeilor etc.)

LIMNONIME - categorie de toponime care se referă la lacuri, bălţi, mlaştini (< gr.limné "lac");
Lacul Roşu, Lacul Sărat, Iezerul Gălăţui, Iazul Dracşani, Balta Jirlău etc. Ele se corelează cu particularităţi fizico-chimice, topografice sau antropice, care trădează geneza lor sau valorificarea condiţiilor naturale, de unde rezultă o mare varietate a limnonimelor.

LIMEONIM - < lat. Limes. "hotar", "limită întărită" + onoma (onyma) (gr.) "nume". Termen pe care-l propunem pentru limite administrative, politice sau de alt ordin, dar de interes general;
Limes Alutanus, Valul lui Traian, Brazda lui Novac. De la categoria "limes"-urilor romane, lărgim sfera pentru cuprinderea şi altor asemenea lucrări de întăriturl aparţinînd altor popoare (V.Radu Vulpe, în Magazin nr. din X.1972) şi chiar a graniţelor interstatale care uneori poartă denumiri specifice: graniţa Oder-Neisse, Linia Kurson etc.
Categoria toponimelor referitoare la limite (< lat. limes -itis) ar putea să cuprindă şi delimitări teritoriale mai mici, de exemplu între aşezări.

MESTNOE NAZVANIE - (sm. nume de loc, lieu-dit, Ortsname, place-name; altfel spus: toponim).

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

MAJORE - (toponime) - numiri geografice de interes general şi de circulaţie largă. Categorie stabilită de I.Conea (în Morfologia geografică a R.P.R. vol.I, 1960, passim). Toponimele majore pot fi simple sau compuse.

MINORE - (toponime) - numiri geografice de interes local şi de circulaţie limitată. Categorie stabilită de I. Conea (în Monografia geografică a R.P.R. vol.I, 1960, passim). Toponimele minore pot fi simple sau compuse. Deşi au o utilizare locală, ele prezintă o însemnătate deosebită pentru cercetările de detaliu, contribuind adesea la soluţionarea unor probleme majore.

MICROTOPONIME - sm. nume de locuri, numiri care se referă la obiecte geografice mici: părţi de sate, cartiere, uliţe, nume de străzi, nume ale accidentelor de teren (morfologice, hidrografice, forestiere etc.) care au o arie de circulaţie în general restrînsă. Ele pot fi deci distinse de masa toponimelor majore de regulă prin criteriul dimensional, iar în alte cazuri prin cel al importanţei obiectului geografic denumit, care, deşi dimensional este redus, poate avea o largă circulaţie pe plan naţional şi internaţional.
In unele ţări s-au făcut cercetări sistematice asupra microtoponimiei, publicîndu-se culegeri şi articole cu un substanţial conţinut metodologic. La noi în ţară există unele preocupări în această direcţie, marcînd un început promiţător. Totul este ca să nu ne mulţumim doar cu interpretarea etimologică a microtoponimelor, ci să căutăm explicarea faptelor geogra-

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

fice, istorice și de limbă paralel cu dezvoltarea metodologiei de cercetare în acest domeniu.

MICROTOPONIMIE - termen similar celui de toponimie minoră, însă mai recent și cu tendința de limitare la domeniile obiectelor geografice mici. Face trecerea de la apelative la toponimia propriu-zisă, avînd toate atributele de nume proprii, chiar dacă din punct de vedere formal nu s-ar deosebi de apelative; uneori au forma unor locuțiuni de felul :Intre Văi de la Lăzuleț în jos (în Țara Oltului).

MORFONIM - termen care se referă la numele geografice ce desemnează o formă de relief (< gr.morphos "formă" + onoma, onyma "nume). Morfonimele constituie o categorie largă de numiri geografice, în care sînt surprinse atît cele majore, cît și cele minore, alcătuind subcategorii sau subgrupe: oronime, pedionime, anconime (cf.C.M.Ștefănescu - teză de doctorat). După originea lor ca toponime ele cuprind o diversitate, consemnată în mare parte în lucrările publicate de I. Conea: 1960, Monografia geografică a R.P.R., vol.I, passim și alte lucrări ca și de alți autori. A se vedea la categoriile toponimice, sub "oronime".

NAMENGEBER - termen folosit de toponimiștii germani și adaptat în literatura de specialitate pentru creatorii unui nume topic (popor sau grupare etnică).
(v.E.Petrovici, Istoria poporului român oglindită în toponimie, Editura didactică și pedagogică, București 1964, p.35).

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

NEGATIVITATE RELATIVĂ - fenomen caracterizat prin existenţa unor toponime în legătură cu diverse obiecte care nu mai există în acel loc şi pe care nu le întîlnim în zone cu mare frecvenţă a obiectelor respective. De exemplu Brazi - nume de aşezare în jurul căreia nu mai sînt arborii care i-au împrumutat odinioară numele, ca elemente rare în zona respectivă de cîmpie de la sud de Ploieşti.

Fenomenul a fost observat pe teritoriul U.R.S.S. de către cercetătorul F.P.Savarenski, la începutul secolului nostru, autor citat de V.A.Nikonov, cărora li se datoreşte şi denumirea dată, de negativitate relativă, absenţa actuală a unor obiecte care au constituit altădată temeiul material al atribuirii toponimelor. De aceea, joacă un rol deosebit de important în cercetările de toponimie corelate cu cele de geografie istorică, pentru reconstituirea peisajului.

NUME DE LOC - (sm. toponim, lieu - dit, Ortsname, mestnoe nazvanie, place-name).

NOMENCLATURA GEOGRAFICĂ - (n.topică, toponimie) - colectivitatea sau totalitatea numirilor geografice dintr-un teritoriu dat.

Nomenclatura geografică nu trebuie confundată cu terminologia geografică, aşa cum se întîmplă încă şi în publicaţii recente. Terminologia geografică (populară sau cărturărească) poate contribui şi contribuie la îmbogăţirea nomenclaturii geografice, adică a patri-

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

moniului de numiri geografico proprii, de diferite categorii.

NUME TOPIC - termen mai vechi folosit ca sinonim al lui toponim, în prezent neutilizat. Niciodată însă nu se va spune nume toponimic, expresie care constituie un pleonasm.

ODONIM - (v.hodonim)

OICONIM - < gr. oikos "casă" + onoma (onyma) "nume", deci nume de aşezări. Categorie propusă şi introdusă în literatură de specialitate de către Ion Conea (1960, Monografia geografică a R.P.R., vol.I). In ea sînt cuprinse numele aşezărilor omeneşti, de la cele mai mici (stîne, cabane, sălaşe, cătune) pînă la oraşele cele mai mari (megalopolis-uri).

Categoria oiconimelor cuprinde o serie de subdiviziuni, în raport cu criteriile urmărite în timpul efectuării studiului. Există oiconime care arată derivarea prin migraţii de populaţie (Petroş - Petroşani, Uric - Uricani, Livadia - Livezeni, Coslugea - Coslugeni, Ploieşti - Ploieştiori, Ardeal - Ardeleni, Moldova - Moldoveni etc.) altele care vizează roirile satelor, atît de frecvente în cazul satelor dublete şi triplete sub forma, sau cu determinativul - de Sus, - de Jos.

Unele oiconime provin dintr-un patronim: Ştefăneşti, Mărculeşti, Popeşti, Ivăneşti etc., altele sînt legate de elemente topografice (munte, deal, cîmpie, luncă, rîu, pîrîu, izvor, lac etc.), ori de acţiuni antropogene, de valorificare a condiţiilor naturale (Runcu, Lazu, Jariştea etc.).

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ONOMASTICA - ştiinţa numelor proprii (< gr. onoma) în sensul cel mai larg. Cuprinde antroponimia, sau onomastica propriu-zisă şi toponimia sau toponomastica.

In onomastica propriu-zisă se cuprinde studiul numelor proprii de persoane şi de animale. După A.I.Smirnitski şi O.S.Ahmanova, în onomastică, pe lîngă prenume, nume de familie, patronime, nume de animale - pe care le grupează în categoria numelor propriu-zise - şi nume geografice, trebuie integrate şi numele mitologice, numirile diferitelor întreprinderi, organizaţii, asociaţii etc., numele individuale şi generice ale diferitelor produse industriale, titlurile operelor literare, muzicale, artistice. O părere asemănătoare are şi V.Taşiţki. In ceea ce ne priveşte, considerăm că onomastica în sensul larg, trebuie să studieze în primul rînd numele şi supranumele de persoane, de animale, nume geografice, inclusiv ale construcţiilor de interes larg (cabane turistice, cabane ale pădurarilor, stîne, cariere, mine etc.) nume mitologice (transpuse în toponimie).

ORONIM - < gr.Oros "munte" + onoma, onyma "nume", deci nume de munţi, termenul fiind extins de către mulţi autori asupra formelor de relief în general (I.Conea, Iorgu Iordan etc.).

Considerăm că, spre a nu forţa termenul, categoria oronimelor trebuie să cuprindă numai ceea ce se referă la munţi şi dealuri (relief cutat). In cercetarea oronimelor se va ţine seama de originea populară diversificată a unora şi de atribuirea unor numiri de

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

către oamenii de ştiinţă, în alte cazuri. Studiul oronimelor necesită cunoaşterea unor principii şi criterii de denominare, utilizate frecvent în ambele situaţii menţionate (de către oamenii din popor şi de către oamenii de ştiinţă), pentru o justă înţelegere şi interpretare a faptelor, care conduc la rezultate verosimile.

PARONIME - < fr.paronyme (< gr.para "alături" + onoma "nume") - cuvinte asemănătoare ca sunete, dar deosebite ca sens de alte cuvinte, cu care, în vorbire, pot fi confundate. Ex.: "iminent" şi "eminent". In toponimie termeni ca: Tsierna - Cerna, Cernagora - Cernegură, Schela (Gorj) - Schela Cladovei (Mehedinţi), Griviţa (Jud.Vaslui) - Griviţa (Jud.Mehedinţi), Rodbav - Rotbav (jud. Braşov), sînt paronime.

PATRONIM - nume dat după tată membrilor unei familii: Stroeşti - urmaşii lui Stroe. (< gr.pater "tată" + Onyma "nume"). In sfera toponimiei, nume geografice derivate din antroponime, mai cu seamă în categoria oiconimelor (din nume de familii şi din prenume).

PORECLA - (v.Cognomen)

POTAMONIM - < gr. potamos "apă curgătoare", "rîu" + onoma, onyma "nume" deci termen referitor la ape curgătoare, introdus în literatura de specialitate de I.Conea (196o, Monografia geografică a R.P.R., vol.I). Trebuie să fie studiate în corelaţie cu numele pe aşezări omeneşti şi cu cele ale formelor de relief etc.

REGIONIME - nume de regiuni geografice: termen introdus de către toponimiştii geografi canadieni. Regionimele sînt

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

subordonate taxonomic choronimelor, de regulă, dar prin extensiunea sensului geografic de regiune adesea cele două categorii de numiri se suprapun.

SCRIEREA CORECTĂ A TOPONIMELOR - este reglementată în fiecare limbă potrivit uzanţelor ortografice sau altor sisteme. In practică se disting cîteva tipuri (principii) de redare a numirilor geografice pe hartă:

1. în forma oficială locală -Hastings, Buffalo
2. în forma fonetică - Heistingz, Bafeloŭ
3. prin transliterare - Gastings (lb.rusă), Buffalo
4. în forma tradiţională (convenţională) - Hastings Buffalo
5. în forma tradusă (calc)

cf.V.A.Jucikevici, 1968, Obşceaia toponimika, p.44-45)

La noi de ex.denumirea oficială locală Leipzig, fonetic Laipţig (deşi nu se foloseşte corect ar trebui scris cu semne diacritice) era transformată convenţional în Lipsca, în urma adaptării printr-o altă filieră străină.

Pentru scrierea corectă a numirilor geografice v. standardizarea numirilor geografice, transcrierea şi transliterarea.

SEMANTICA - ramură a lingvisticii, creată la sfîrşitul secolului trecut, ca disciplină istorică, propunîndu-şi să reducă varietatea mutaţiilor de sens individuale la cîteva legi sau tendinţe generale analoage legilor din fonetica istorică (ex.restrîngerea sensului, lărgirea, transferul, degradarea, înnobilarea sensului) - cf. Breal, Semantique; citat de Sorin Stati, 1971,

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Interferenţe lingvistice - p. 185. Semantica reprezintă ramura lingvisticii care se ocupă de una din cele două laturi ale cuvîntului, şi anume de imaginea sau înţelesul pe care le generează în minte. Analiza semantică a toponimelor este una din condiţiile de bază ale cercetării toponimice; ea trebuie făcută cu discernămînt, pe o fundamentare realistă şi prin confruntarea pe teren a sensului atribuit, deoarece aceluiaşi înveliş sonor al unui cuvînt (nume geografic provenit din apelativ, în cazul nostru) îi pot corespunde două sau mai multe sensuri, fie prin structura limbii în general, fie prin unele particularităţi regionale sau locale.

Analiza semantică poate conduce la stabilirea originii toponimelor ca toponime, dar ea trebuie stabilită mai ales prin împrejurările concrete în care a apărut, deci prin cercetăro la teren sau prin documente, cînd acestea există. Numele geografice evoluează, îşi schimbă ortografia şi adesea sensul, în timp ce fonetica iniţială poate rămîne neschimbată ca urmare a transmiterii orale. Ex.: Suşes (= Sub Şes), Surătunda (= Sub Rotunda), Trăpărauă (= Intre Piraie), Tărure (= Intre Rîuri).

SEMNE DIACRITICE - semne grafice (puncte, virgule, accente, apostrofuri etc.) care se adaugă literelor alfabetului obişnuit, pentru a le da valori speciale; se folosesc şi în scrierea obişnuită, dar mai ales în transcrierea fonetică a cuvintelor (numirilor geografice). Fr. diacritique (< gr.). Ele înlesnesc culegerea cît mai

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

fidelă a pronunţiei locale populare a toponimelor în cercetările de teren, mai ales de către lingvişti. Ex.: Curmătură (Curmătúra Máre, Curmătúra Mn'ícă), Cálá Cruši - drum ce trece pe lîngă o cruce. cf. V. Cristureanu, Toponimia satului Şopteriu, jud. Bistriţa-Năsăud, în rev. Limba Română nr.1, 1972, p.75.

STANDARDIZAREA NUMELOR GEOGRAFICE - reglementarea prin adaptarea şi folosirea unor forme grafice unice, care să permită recunoaşterea lor. La prima Conferinţă Internaţională pentru standardizarea numelor geografice, desfăşurată la Geneva între 4-22.IX.1967, documentele oficiale au stabilit:

- fixarea grafiei numelor geografice se face de către fiecare ţară în limba sau limbile administrative oficiale ale respectivei ţări;
- o serie de recomandări concrete privind transcrierea şi transliterarea numirilor geografice din limbi care folosesc alt alfabet decît cel latin (v.A. Bârsan, Ş.Dragomirescu: Standardizarea numelor geografice în discuţia O.N.U. în Bul.Soc. de St.geogr. din R.S.România, serie nouă, vol.I (LXXI), 1971, p.187-191.

Cea de a doua Conferinţă Internaţională pentru standardizarea numirilor geografice s-a ţinut la Londra între 1o-13.V.1972, problemele dezbătute cuprinzînd o sferă mai largă de preocupări. Cu această ocazie au fost adoptate o serie de documente oficiale.

STRATIGRAFIE TOPONIMICĂ - parte a ştiinţei numelor geografice care urmăreşte studierea succesiunii cronologice a toponi-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

melor cu origini diferite (ce aparţin fondurilor lexicale diferite). Termenul este folosit prin analogie cu succesiunea stratelor geologice, de unde şi denumirea de stratigrafie, în sensul de învelişuri toponimice succesive. Indiferent de denumirea pe care o dau diferiţii autori succesiunii toponimelor pe un teritoriu dat, toţi îi recunosc utilitatea, pentru toate ştiinţele care participă la studierea toponimiei. Pentru geografia istorică sau alte discipline geografice, studierea stratigrafiei toponimice contribuie la reconstituirea peisajului geografic, din perioade fără documente scrise.

SUBSTITUIRE TOPONIMICĂ - fenomenul de înlocuire a unui toponim prin altul, efectuat fie de autorităţi sau persoane oficiale (oameni de ştiinţă, organisme turistice etc.) fie de către populaţie printr-un proces spontan, mai mult sau mai puţin inconştient. Substituirea făcută de către populaţie se produce la majoritatea categoriilor de toponime, în timp ce aceea administrativă făcută de autorităţi) vizează mai ales oiconimele şi hodonimele.

TAUTOLOGIE TOPONIMICĂ- repetarea inutilă a unui termen generic în în toponimele compuse, din cauza necunoaşterii sau ignorării voite a sensului său. (∠ gr.tauto "acelaş" + logos "cuvînt"). Ex. Lacul Thechirghiol, Laçul Siutghiol (turc. göl - ghiol "lac"). Nu tot ce pare la prima vedere a fi tautologie trebuie considerat ca atare. Uneori demarcările de sens ale dealurilor şi munţilor, după forma lor specifică, se reflectă

în toponimia considerată de Iorgu Iordan tautologie: Dealul Cuca, Dealul Chicera, Dealul Gruiului, pe care M. Homorodean (în "Materiale şi studii de onomastică, 1969, p.69-74) le consideră pe bună dreptate a nu face parte din această categorie. Pentru evitarea tautologiilor toponimice reale, este necesară o bună cunoaştere a apelativelor (terminologiei geografice populare), precum şi a acelora de frecvenţă mai mare din limbile popoarelor cu care românii au venit în contact direct şi care au lăsat urme în toponimia românească. Aceasta se impune cu atît mai mult cu cît apelativele respective dau toponimelor o înfăţişare descriptivă sau de apartenenţă. Ex. Sohodolu Sec (Valea Seacă) s-ar putea reda fie sub forma slavă Sohodol (Valea Seacă) fie prin traducerea românească.

TERMEN GENERIC - parte a toponimelor compuse care indică speţa (forma de relief, rîul, lacul) deci apelative care au intrat în alcătuirea numirilor geografice împreună cu un termen specific. De ex.: Dealul Mare, Lacul Sărat, Culmea Pricopanului etc. Uneori termenul generic ţine loc şi de termen specific, ca în cazul Grindu - oiconim care altădată avea forma Grindu Făgăraşului. Dispărînd termenul specific a rămas singur Grindu, ca toponim.

TERMEN SPECIFIC - parte a toponimelor compuse care indică individualităţi geografice. Termenul specific se asociază termenului generic cu scopul de a individualiza locul denumit, fie descriindu-l, fie legîndu-l de un loc, de o persoană, de un eveniment sau de o anumită tră-

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

sătură caracteristică: Cîmpulung Muscel, Cîmpulung Moldovenesc, Cîmpulung la Tisa, Satu Mare, Timişu de Sus, Timişu de Jos, Şinca Nouă, Şinca Veche, Berivoii Mari, Berivoii Mici. Uneori, în limbajul curent se poate utiliza numai termenul specific, cel generic fiind subînţeles: Carpaţi se subînţelege că este vorba de munţii Carpaţi, Bucegi, respectiv Masivul Bucegi.

TOPONIM - (sm. nume de loc) la unii autori - toponimic, în forma adjectivală. Forma cea mai frecventă în prezent este aceea de toponim. Pentru cuprinderea numirilor geografice care desemnează obiecte geografice de mărimi şi importanţe diferite se foloseşte termenul choronim, cu o sferă mai largă. Este după părerea noastră, o utilizare adecvată categorisirii numirilor geografice, pornind de la etimologia termenului. Toponimele (respectiv choronimele) reprezintă nume ale celor mai variate obiecte şi fenomene geografice, de unde şi multitudinea de forme ale toponimelor. Aceasta a generat necesitatea clasificărilor, a stabilirii categoriilor toponimice (vezi).

TOPONIME MAJORE - categorie de numiri geografice de importanţă şi circulaţie generală, care interesează toată ţara şi întreg poporul (I.Conea, în Monografia geografică a R.P.R. vol.I), cu subdiviziunile: simple - Carpaţi, Olt, Bărăgan, Bucureşti, Braşov; compuse - Delta Dunării, Cîmpia Română, Podişul Moldovei, Piemontul Getic, Marea Neagră, Sighetul-Marmaţiei, Oraşul Gheorghe Gheorghiu-Dej etc.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Pentru stabilirea apartenenței numirilor la categoria toponimelor majore se folosesc două criterii de bază: al dimensiunilor obiectului desemnat și al importanței la scara întregii țări.

TOPONIME MINORE - categorie de numiri geografice de importanță și circulație locală - din raza unui sat sau a unui oraș (I.Conea, în Monografia geografică a R.P.R. vol.I). Pot fi: simple: Jariștea, Mestecănișu, Runcu, Lazu, Poduri, Lunca, Coasta, Gropile, Luturi, Braniștea, Bercu, Coprinișu (exemple din Țara Oltului); compuse: Lunca Oveselor, Plaiu Comanda, Dealu dintre Corburi, Intre Văi de la Lăzulet în Jos etc. (v.I. Conea, 1960, în Monografia geografică a R.P.R., vol.I, p.65. Exemplele sînt date din Țara Oltului de G.D.) Toponimele minore, echivalente cu microtoponimele, după o denumire mai recentă, au o mare importanță în studiile geografice și din alte domenii ale științei, pentru probleme de detaliu, dar și majore.

TOPONIMIE - 1. Știința numelor de locuri

2. Totalitatea sau o colectivitate de numiri geografice dintr-un teritoriu dat.

In prima accepțiune, toponimia este știința care se ocupă cu studierea numirilor geografice (a numelor de locuri) pentru explicarea corelată geografic a semnificației, a originei și evoluției lor, inclusiv a scrierii corecte contemporane și a transpunerii lor dintr-o limbă în alta. Se situează la contactul dintre geografie, istorie și lingvistică, avînd numeroase legături și cu alte științe, dintre care menționăm:

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

cartografia etc.; are multiple implicaţii în studiile teritoriale şi constituie o cale de investigare cu multe aplicaţii practice, bazate pe întrepătunderea domeniilor de cercetare cu care vine în contact.

TOPONIMIE IMPUSĂ PE CALE OFICIALĂ - totalitatea sau o colectivitate de numiri geografice atribuite prin decizii oficiale ale autorităţilor administrative sau ale unor persoane cu funcţii oficiale (oameni de ştiinţă, persoane care lucrează pe teren sau cu hărţi de detaliu); aceştia, prin lucrările lor introduc în circulaţie noi numiri geografice. Unele "prind", dar multe au o existenţă şi o circulaţie limitată, în comparaţie cu toponimia spontană, populară. Faptul se explică adesea prin artificialitatea numirilor propuse. Se întîmplă însă şi fenomenul invers, de "încetăţenire" a noii numiri oficiale sau oficializate, în dauna unor numiri mai vechi, considerată ca ne-mai-fiind corespunzătoare, deşi prin aceasta se încalcă principiul conservării toponimiei vechi, un adevărat tezaur de elemente şi fapte care "spune" mult. Prin înlocuirea sa patrimoniul toponimic este sărăcit. Adesea funcţionarii din instituţii centrale (C.F.R., P.T.T.R., M.T.A.N.A.) au "impus" denumiri de staţii neadecvate şi neconforme cu gramatica limbii române: Lehliu-Gară, Vlădeni-Ardeal, Tuşnad-Băi, Sîngeorz-Băi, după care a urmat o a doua aberaţie: Tuşnad-sat spre a-l deosebi de primul. Dacă ţinem seama de rolul acestor numiri, în sistemul de trans-

porturi şi comunicaţii, ne putem uşor imagina cum au putut "prinde" aceste numiri eronat atribuite.

TOPONIMIE MITICA - totalitatea sau o colectivitate de numiri geografice legate de mitologia, de credinţele populare în fiinţe cărora li se atribuia calităţi şi forţe supranaturale. Categorie propusă de Romulus Vulcănescu la Simpozionul de toponimie organizat de Institutul de geografie al Academiei R.S.România. Cuprinde numele geografice legate de personaje ireale de ordin mitic (demoni, semizei, zei), de persoane reale de ordin legendar (eroi populari), de acţiuni social - culturale de ordin mitic (activităţi rituale), Ex.: Piatra lui Iorgovan, Brazda lui Novac, Baba Dochia (în mai multe variante de "Babe" şi "Moşi"), apoi Cîmpul lui Păcală în Bucegi etc.

TOPONIMIE NATURALĂ - (la Emm.de Martone, 1901, "Sur la toponymie naturelle des régions de haute montagne, en particulier dans des Carpates méridionales"), denumire dată toponimiei spontane populare.

In lucrare se scot în evidenţă trăsăturile sale caracteristice, ca expresie a însuşi psihicului popular, ca manieră de înţelegere a naturii de către oamenii din popor. Se arată şi principiile de denominare a munţilor, sintetizate de Ion Conea ("Din geografia istorică şi umană a Carpaţilor", Bul.Soc.Geogr., 1937, pag.107).

TOPONIMIE POPULARA - totalitatea sau o colectivitate din toponimia spontană, atribuită şi folosită de masele populare. Cuprinde cea mai mare parte din toponimia mino-

BCUJAS / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ră. Este alcătuită din toponime simple şi compuse (uneori chiar locuţiuni). Prezintă o mare importanţă pentru cercetare deoarece are un pronunţat caracter descriptiv şi dedicativ.

TOPONIMIA SPONTANĂ - toponimie populară

SUPRANUME - (v. Cognomen, poreclă).

TRANSCRIEREA- numirilor geografice înseamnă transpunerea acestora dintr-o limbă în alta, limbă în care redarea sunetelor fiecărui nume să se facă pe cît posibil mai exact în grafia celei de a doua limbi. Transcrierea utilizează literele alfabetului celei de a doua limbi, ce-şi păstrează valoarea lor fonetică obişnuită. Aceasta este accepţiunea termenului,rezultată din propunerile participanţilor la Conferinţa Internaţională pentru standardizarea numelor geografice din 1967 (cf.A. Bârsan ,Ş. Dragomirescu, 1971, Bulet.Soc.de St.Geogr. din R.S.România, Serie nouă, vol.I (LXXI), p.189.

In accepţiunea lingviştilor, deoarece prin scris obişnuit nu se poate reda cu fidelitate pronunţia numelor, se recurge la unul din numeroasele sisteme de transcriere fonetică, prin semne speciale, indiferent de ortografia limbii respective.

Două sisteme de transcriere fonetică sînt utilizate în mod curent: Sistemul A.P.I., adoptat de Asociaţia fonetică internaţională, creată în 1886 de foneticianul francez Paul Passy, numit şi sistemul monotip. Aceasta constă în trasarea literelor fără a ridica peniţa sau creionul de pe hîrtie (cf.Al.Rosetti, 1967, Introducere în fonetică, p.136).

Cda. 280/973 Fasc. 11

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Un alt sistem este cel cu semne distincte, care însoţesc literele alfabetului obişnuit, pentru a exprima deosebirile de nuanţă ale sunetelor. Toate sistemele de notaţie fonetică trebuie să fie însoţite de o explicaţie: ce reprezintă fiecare literă cu semne diacritice etc. Transcrierea fonetică este utilizată de obicei pentru înregistrarea rostirii numirilor geografice în graiul local, în scopul studierii din punct de vedere lingvistic. Rezultă deci o deosebire între cele două concepte ale transcrierii amintite mai sus.

TRANSLITERAREA - (transliteraţia) numelor geografice, în accepţiunea primei Conferinţe internaţionale pentru standardizarea numelor geografice, înseamnă "transpunerea numelor dintr-o limbă în alta prin redarea în mod regulat a fiecărei litere sau a oricărui semn grafic din limba originală prin aceeaşi literă sau aceeaşi combinaţie de litere din a doua limbă. Ea este în general reversibilă, contra transcrierii" (cf. A. Bârsan, S. Dragomirescu, 1971, Bulet. Soc. de St. Geogr. din R.S. România, Seria nouă, vol. I (LXXI). p. 189).

O definiţie similară a fost dată de către lingvistul Al. Rosetti, 1967, Introducere în fonetică, p. 137: "Prin transliteraţie se înţelege transcrierea dintr-un alfabet în alt alfabet, fără să ne preocupăm de felul în care sunetele care alcătuiesc cuvintele sînt pronunţate, aşadar, fără să interpretăm fonetic". Iar mai departe: "Tranliteraţia este deci opusă transcierii fonetice". De exemplu transcrierea din alfabetul chirilic în alfabetul nostru: Москва - Moskva.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ZOONIME - categorie de numiri geografice care-şi datorează numele faptului că toponimele sînt în legătură cu animalele sau cu numele de animale :Brebu, Boureni, Bivolari, Văcărescu, Oeşti, Calu, Iapa, Valea Lupului, Valea cu Peşti etc. Uneori se pot întîlni toponime provenite din antroponime - porcele, cu aspect de zoonime

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

INDICATOR BIBLIOGRAFIC

x x x - 1972, Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 19-21 iulie 1972, Ed.Politică, București.

ANTONOVICI, NICOLAE I., - 1937, Codrii și numele de Prut și Argeș în continuitatea românilor din sud-estul Carpaților în Bul.soc.geogr.LVI.

ARDELEANU,V., - 1969, Mărturia Bistrelor bănățene, în "Studii și materiale de onomastică", Ed.Academiei Republicii Socialiste România, București.

ARMBRUSTER,ADOLF - 1972, Romanitatea românilor. Istoria unei idei, Ed.Academiei Republicii Socialiste România.

BATISTI,CARLO - 1963, Toponomastica e cartografia, în "Rivista geografica italiana, nr.4.

BÂRSAN,ATANASE - 1961, Considerații asupra scrierii numelor geografice străine, în rev."Limba română", nr.5.

BÂRSAN, ATANASE - 1963, Scrierea corectă a numirilor geografice, în rev. "Natura", nr.4-

BÂRSAN,ATANASE; DRAGOMIRESCU, ȘERBAN - 1969, Principes utilisés dans la graphie des noms géographiques étrangers et les solutions adoptées en Roumanie, în "Revue roumaine de géologie,géophysique et géographie, serie de géographie, 13, nr.2.

BÂRSAN,ATANASE; DRAGOMIRESCU, ȘERBAN - 1971, Standardizarea numelor geografice în discuția Organizației Națiunilor Unite, în Bul.soc.de șt.geogr.din Republica Socialistă România, serie nouă, vol.I (LXXI).

Béla Kálmán, A Nevek világa 196

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Bodnarskii M. S, Slovar geograficeskii naporni 1958

BINDER, PAVEL - 1970, Note de toponimie, în rev."Limba română, nr.6.

BINDER, PAVEL - 1971, Toponimia istorică de pe hotarul cetăţii Bran, în rev."Limba română", nr.6.

BOGREA,VASILE - 1971, Pagini istorico-filologice, ediţie îngrijită, studiu introducţiv şi indice de Mircea Borcilă şi Ion Mării, Ed.Dacia, Cluj.

BRĂTESCU, CONSTANTIN, - 1911, Dobrogea la Ovidiu, în "Anuar de geografie şi antropogeografie", an.II.

BRĂTESCU, CONSTANTIN - 1920, Dobrogea din sec.XII: Bergean, Paristrion - pagini de geografie medievală, în "Analele Dobrogei, an I, nr.1, Constanţa.

BRĂTESCU, CONSTANTIN - 1920, Numele vechi al Dobrogei: Vlahia lui Asan, Vlahia Albă (1186 - se.XIII), în "Arhiva Dobrogei", vol.II, Bucureşti.

CAMU,PIERRE - 1957, Principes de nomenclature cartographique française, în "Cahiera de géographie de Québec", nr.2.

CANDREA, ION AUREL - 1935-1936, Onomastica română cu privire specială la onomastica Olteniei, curs litografiat.

CANTEMIR, DIMITRIE - 1967, Descrierea Moldovei. Ed.Tineretului, colecţia Lyceum.

CAPIDAN,THEODOR - 1946, Numele geografice din România şi dicţionarul toponimic român, în "Mem.Acad.Rom., Lit", ser.III,t.XV.

CONEA,ION - 1928, Intre toponimie şi geografie, în "Bul.soc.de geogr." XLVII.

CONEA,ION - 1934, Ţara Loviştei, geografie istorică, în "Bul.soc. de geogr."LIII.

CONEA,ION - 1936, Farangos, Barangos, Parâng, Varâng, în "Bul.soc. de geogr."LV.

CONEA, ION - 1937 a, Corectări geografice în diploma Ioaniţilor (1247), în "Bul.soc.de geogr." LVI.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CONEA,ION - 1937 b, Din geografia istorică şi umană a Carpaţilor românești. Nedei, păstori, nume de munţi, în "Bul. soc.de geogr." LVI.

CONEA,ION - 1938 a, Cel dintîi hotar politic pe creasta munţilor Olteniei (1520). Prima lui transpunere cartografică (1720), în "Anuarul Soveja" X-XI, 1937-1938, Bucureşti.

CONEA,ION - 1938 b, Prin geografia umană la o nouă concepţie a geografiei istorice, în "Bul.soc.de geogr." LVII.

CONEA,ION - 1940, Clopotiva, un sat din Haţeg, 2 vol., Bucureşti

CONEA,ION - 1943, Plaiul şi muntele în istoria Olteniei, în vol. jubiliar "Oltenia", Craiova.

CONEA,ION - 1954, Cu privire la toponimicul Vlăsia, în "Probleme de geografie" vol.I.

CONEA,ION - 1955, Profile toponimice prin Carpaţii Meridionali, în "Probleme de geografie" vol.II

CONEA,ION - 1957 a, Din geografia istorică a bălţilor Ialomiţei şi Brăilei, în "Probleme de geografie" vol.IV.

CONEA,ION - 1957 b, Vechile tîrguri-nedei de pe culmile Carpaţilor în "Bul.şt.sect.geol.-geogr.al Academiei R.P.R., I, tom.2.

CONEA,ION - 1960 a, Interpretări geografice în istoria poporului român. O problemă veche încă nerezolvată - originea numelui Muntenia, în rev."Probleme de geografie" vol.VII.

CONEA,ION - 1960 b, Toponimia. Aspectele ei geografice, în "Monografia geografică a Republicii Populare Române", vol.I, Ed.Academiei R.P.R. Bucureşti.

CONEA, ION - 1963 a, Consideraţii noi asupra toponimicului Vlăsia, în "Comunicări de geografie", vol.II.

CONEA, ION - 1963 b, Interpretări geografice în istoria poporului român. In ce condiţii a apărut şi ce a însemnat la origine numele Ţara Românească, în "Probleme de geografie", vol.X.

BCU IASI CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

CONEA,ION - 1963 c, Pentru o scriere justă a numelor geografice românești, în rev."Natura", seria geografie-geologie, nr.5.

CONEA,ION - 1963 d, Pentru o scriere justă a numelor noastre de așezări omenești, în rev."Natura", seria geografie - geologie, nr.6.

CONEA,ION - 1965 a, Etimologii toponimice, în rev. "Natura", seria geografie-geologie, nr.1.

CONEA,ION - 1965 b, Margini și mărgineni, în "Comunicări de geografie",vol.III.

CONEA,ION - 1965 c, Probleme și sarcini ale științei noastre toponimice, în rev."Studii și cercetări de geol., geofiz.și geogr. " seria geografie, tom 12, vol.2.

CONEA,ION - 1965 d, Trei munți Mândra și un pîrîu Reca, în rev. "Natura", seria geografie-geologie, nr.4.

CONEA,ION - 1967 a, Simpozionul de onomastică de la Cluj (16-17 dec.1966), în rev.Studii și cercetări de geol., geofiz. și geogr., seria geografie, tom.14, nr.1.

CONEA,ION - 1967 b, Cu privire la teritoriul nucleu de formare a poporului român. Interpretări geografice în istoria poporului român, în rev. "Studii și cercetări de geol., geofiz., și geogr.", seria geografie, tom 14.

CONEA,ION - 1968 a, Contribuții la problema rolului jucat de valea Dunării în istoria poporului român, în "Comunicări de geografie", vol.VI.

CONEA,ION - 1968 b, Țara Hațegului - geografie, toponimie și istorie, în rev. "Natura", seria geografie-geologie, nr.3.

CONEA,ION - 1969 a, Originea și importanța documentară istorică a cuvîntului nostru "sat" în lumina geografiei istorice, în "Lucr.simpoz.de geogr. satului", Inst.de geogr. al Academiei Republicii Socialiste România, 1967, București.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CONEA, ION - 1969 b, Toponimia şi cercetarea toponimică în cadrul geografiei, în "Indrumător de cercetări geografice. Cercetări economico-geografice", S.S.G., Buc.

CONEA, ION; DONAT, ION - 1958, Contribuţion à l'étude de la toponymie petchenego-comane de la Plaine Roumaine du Bas-Danube, în "Contributions onomastiques publiées en Roumanie à l'occasion du VI-ème Congrès International des Sciences Onomastiques à Münich", 24-26 août, 1958.

CONEA,ION; OANCEA, DIMITRIE - 1961, Cronica: Al VII-lea congres internaţional de toponimie şi onomastică, în rev. "Natura", nr.5.

CONEA,ION; BADEA,LUCIAN; OANCEA,DIMITRIE - 1961, Toponymie ancienne témoignant de la continuité daco-romane dans les Carpates Méridionales de l'ouest de l'Olt, în "VII Congresso Internazionale di scienze onomastiche, Firenze-Pisa, 4-8 aprile 1961".

CONEA,ION; DRAGOMIRESCU,ŞERBAN; NEAMU,GHEORGHE - 1962, Tileormanskii Leş i reka Teleorman, în "Voprosî gheografii", nr.58, Gheografghiz, Moskva.

CONEA,ION; NEDELCU, EUGEN - 1964, Toponimiçe şi termeni geografici populari româneşti, în rev. "Studii şi cercet.de geol.,geofiz. şi geogr.", seria geografie, tom.11.

CONEA ION; OANCEA, DIMITRIE - 1969,c, Nume de locuri şi termeni geografici populari în opera lui Mihail Sadoveanu, în rev."Terra", nr.6.

CONEA,ION; BUGĂ,DRAGOŞ - 1971, Familia temenilor geografici din limba poporului român cu semnificaţia "un loc adînc într-o apă curgătoare", în rev. "Studii şi cercet. de geol.,geofiz. şi geogr." seria geografie, nr.1 tom.XVIII.

CONEA,ION; BUGĂ,DRAGOŞ - 1972, Înţelesurile termenului geografic "plai" la populaţia din Oltenia subcarpatică, (Comunicare la Simpoz.de toponimie-Inst.de Geografie al Academiei Republiçii Socialiste România, 6-7 iunie 1972, Bucureşti).

BCU IAŞI CENTRUL VECHI

CONSTANTINESCU,N.A. - 1963, Dicţionar onomastic românesc, Ed.Academiei R.P.R., Bucureşti.

COTEANU,ION - 1969, Morfologia numelui în protoromână, (româna comună), Ed. Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti.

COTEANU,ION; DĂNĂILA, ION - 1970, Introducere în lingvistica şi filologia românească, Ed.Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti.

CUCU,VASILE - 1961, Câteva consideraţii privind transcrierea denumirilor geografice străine în limba română, în rev."Limba română",nr.5.

DAICOVICIU,CONSTANTIN - 1938, La Transylvanie dans l'antiquité, volumul "La Transylvanie", Bucureşti.

DAICOVICIU,CONSTANTIN - 1968, Originea poporului român, după cele mai noi cercetări, în volumul "Unitate şi continuitate în istoria poporului român", Ed. Academiei Republicii Socialiste România.

DAICOVICIU,CONSTANTIN - 1969, Formarea poporului şi a limbii române, în "Istoria României - compendiu", Ed. Didactică şi pedagogică, Bucureşti.

DAUZAT, ALBERT -1926, Les noms de lieux, origine et évolution, Paris, (mai multe ediţii, ultima în 1946).

DAUZAT, ALBERT; ROSTAING,CHARLES - 1963, Dictionnaire des noms de lieux de France, Ed.Larousse, Paris.

DENSUŞIANU, OVID - 1898, Urme vechi de limbă în toponimia românească, (retipărit în "Opere",vol.I., 1968).

DESLANDES,M., - 1961, 1963, Toponymie, Paris, Imprimérie de l'Institut géographique national, deux volumes.

DONAT,ION - 1956, Aşezările omeneşti din Ţara Românească în secolele XIV-XVI, în rev."Studii", an IX, nr.6.

DONAT,ION - 1964,1965, Consideraţii istorice asupra toponimiei româneşti, în rev."Limba română", nr.6- 1964 şi nr.1 1965.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

DONAT ,ION - 1967, Geografia ca mijloc de cunoaştere în istorie, în rev."Studii", an XX, nr.6.

DONAT, ION - 1968, Pentru un dicţionar toponimic român, în rev. "Limba română", nr.2.

DORION, HENRI; HAMELIN, LOUIS-EDMOND - 1966, De la toponymie traditionelle à une choronymie totale, în "Cahiers de géographie de Québéc", nr.20, Québec, Canada.

DRAGOMIRESCU,ŞERBAN - 1972, Normalizarea denumirilor geografice în lucrările Atlasului geografic naţional (Comunicare la Simpoz.de toponimie organizat de Institutul de Geografie al Academiei Republicii Socialiste România 6-7 iunie 1972, Bucureşti).

DRAGU, GHEORGHE - 1969, Consideraţii cu privire la toponimia aşezărilor din Ţara Oltului (Făgăraşului), în "Comunicări de geografie", vol.VIII, S.S.G. Bucureşti.

DRAGU,GHEORGHE - 1971, Rolul toponimiei în studiul aşezărilor din Ţara Făgăraşului, în "Lucrările celui de al III-lea colocviu naţional de geografie populaţiei şi aşezărilor din Republica Socialistă România",Iaşi, 1970.

DRAGU, GHEORGHE - 1972, Locul şi rolul microtoponimiei în cercetarea geografică, cu referiri la Ţara Oltului, (comunicare la Simpoz.de toponimie, Institutul de Geografie al Academiei Republicii Socialiste România, 6-7 iunie 1972", Bucureşti.

DRĂGANU,NICOLAE - 1928, Toponimie şi istorie, Cluj.

DRĂGANU, NICOLAE - 1933, Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei, Bucureşti.

FLOREA,VIORICA - 1972, Cum au luat naştere numele româneşti ale cursurilor noastre de ape mici şi mijlocii (Comunicare la Simpoz.de toponimie -Institutul de Geografie al Academiei Republicii Socialiste România, 6-7 iunie 1972), Bucureşti.

FRĂŢILĂ,V. - 1970, Vechimea unor toponime din centrul Transilvaniei, în rev. "Limba română", nr.3.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

FRUNZESCU,D. - 1872, Dicţionar toponimic şi statistic al României, Bucureşti.

GASTER, M. - 1885, Nomenclatura toponimică a judeţului Vîlcea, în Bul.Soc.de geogr.VI, fasc.II.

GEORGIEV, VLADIMIR - Znacenjeto na săvremennata toponimija, za objasneneto na drevnite gheografski nazvanija, în "Izvestia na instituta za bălgarski ezik", Kniga XIV.

GEORGIEV, VLADIMIR - 1961 a, Die Indoeuropäische Herkunft der ältesten Flussnamen der Balkanhalbinsel, în "Studia onomastica Monacensia", Band III, München.

GEORGIEV, VLADIMIR - 1961 b, Hellespontos und Bosporos, în "Balkansko ezikoznanie", III, Sofia.

GEORGIEV, VLADIMIR - 1962, Zur dakischen Hydronimie, în "Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae", tom X, fasc.1-3.

GEORGIEV,VLADIMIR; GĂLĂBOV,IVAN; ZAIMOV,I.; ILCEV, ST., - 1968, Bălgaski etimologhicen recinik, svezka VI, Sofia.

GIUGLEA, GEORGE - 1911, Schiţă de toponimie românească, în "Anuar de geografie şi antropogeografie" 1910-1911.

GIUGLEA, GEORGE - 1944, Cheie pentru înţelegerea continuităţii noastre în Dacia, prin limbă şi toponimie, Bucureşti 1944.

GIUGLEA, GEORGE; ŢEPELEA,GABRIEL; MOCANU,M.Z.; PROCA,OFELIA - 1969, Argeşul în lumina toponimiei, Piteşti.

GIURESCU,CONSTANTIN C. - 1957, Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea, Ed.Ştiinţifică , Bucureşti.

GIURESCU,CONSTANTIN C. - 1964, Istoria pescuitului şi piscicultului în România, vol.I, Ed.Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti.

GIURESCU, CONSTANTIN C. - 1965, Ştiri despre populaţia românească din Dobrogea pe baza hărţilor medievale şi moderne, Constanţa.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

GIURESCU, CONSTANTIN C., - 1967, Transilvania în istoria poporului român, Ed. Stiințifică, București.

GIURESCU, CONSTANTIN C., - 1971, Problema nomenclaturii străzilor din București, în "București" VIII, Muzeul de istorie al municipiului București.

GRAUR, ALEXANDRU - 1963, Etimologii românești, Ed. Academiei RPR.

GRAUR, ALEXANDRU - 1965, Nume de persoane, Ed. Științifică, București.

GRAUR, ALEXANDRU - 1971, Puțină aritmetică, Ed. Științifică, București.

GRAUR, ALEXANDRU - 1972, Nume de locuri, Ed. Științifică, București.

HAMELIN, LOUIS-EDMOND - 1966, Noms de régions, în rev. "Cahiers de géographie de Québec", nr. 20.

HAȘDEU, BOGDAN-PETRICEICU - 1872, Istoria critică a românilor, I, București.

HAȘDEU, BOGDAN-PETRICEICU - 1970, Etymologicum magnum Romaniae, Dicționarul limbii istorice și poporane a românilor. (Reeditare). Ed. Minerva, București.

HOMORODEAN, MIRCEA - 1969, Note de toponimie (Cornu, Fîntînești, Păroasa, Pietrari, Sohodol, Vai de Ei, Vaidei, Valea Jiului), în "Cercetări de lingvistică, XVI, nr. 2.

HOREDT, KURT - 1958, Contribuții la istoria Transilvaniei (sec. IV-XIII), Ed. Academiei R.P.R.

HRISTEA, THEODOR - 1968, Probleme de etimologie, Ed. Științifică

IORDAN, IORGU - 1924-1926, Rumänische Toponomastik, Bonn und Leipzig, 3 vol.

IORDAN, IORGU - 1927, Incercare de bibliografie toponimică românească, în Bul. soc. de geogr. XLVI.

IORDAN, IORGU - 1952, Nume de locuri românești în Republica populară Română, Ed. Academiei R.P.R.

IORDAN, IORGU - 1962, Introducere în lingvistica romanică. Evoluție curente, metode, Ed. Academiei R.P.R.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

IORDAN, IORGU - 1963, Toponimia românească, Ed.Academiei R.P.R.

IORGA, NICOLAE - 1915, Istoria românilor din Ardeal şi din Ungaria, vol.I, II, Bucureşti.

IORGA,NICOLAE - 1928-1929, Istoria românilor prin călători, Buc.

IORGA,NICOLAE - 1941, Revelaţii toponimice despre istoria neştiută a românilor (publicată postum).

JANITSEK,E. - 1969 a, O clasificare în microtoponimie: nume topice româneşti de origine maghiară, în "Studii şi materiale de onomastică".

JANITSEK,E. - 1969 b, Toponimia văii superioare a rîului Şieu, în "Studii şi materiale de onomastică"

JANITSEK,E. - 1969 ç, Stratul vechi al toponimiei din Rona de Sus (jud,Maramureş, în "Cercetări de Lingvistică" XIV, nr.1.

JUCIKEVICI, V.A. - 1965, Toponimika, Kratkii gheograficeskii ocerk, Minsk.

JUCIKEVICI,V.A., - 1968, Obşceaia toponimika, Izd.Vîşeişaia şkola, Minsk.

JUCIKEVICI,V.A. - 1970, Migraţiia gheograficeskih nazvanii, în "Izvestiia vsesoiuznogo gheograficeskogo obşcestva", tom.102, vîp.3.

KISCH, GUSTAV - 1929, Siebenbürgen im Lichte der Sprache, Hermannstadt (Sibiu).

LIPSZKY,JOHANNES, - 1808, Repertorium locorum objectorumque in XII tabulis mappae regnorum Hungariae, Slavoniae, Croatiae et confiniorum militariun Magnum item Principatus Transylvaniae occuretium, pars secunda, Transylvania, Buda.

MACREA, DIMITRIE - 1961, Probleme de lingvistică română, Ed.Ştiinţifică, Bucureşti.

MACREA,DIMITRIE - 1970, Studii de lingvistică română, Ed.Didactică şi pedagogică, Bucureşti.

MANCIULEA, ŞTEFAN - 1931 a, Contribuţiuni la st diul elementului românesc din Câmpia Tisei şi Carpaţii Nordici, în "Lucr.Inst.de geogr.Cluj", IV.

MANCIULEA, ŞTEFAN - 1931 b, Satę şi sălaşuri din Cîmpia Tisei, în Bul.soc.de geogr.tom.L.

MARTINET,ANDRÉ- 1970, Elemente de lingvistică generală, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti.

MARTINOVICI,I.;ISTRATE,N. - 1921, Dicţionarul Transilvaniei, Banatului şi celorlalte ţinuturi alipite, Cluj.

MARTONNE, EMMANUEL DE, - 19ol, Sur la toponymie naturelle des régions de haute montagne, en particulier dans les Carpates méridionals, în "Bulletin de géographie historique et descriptive, nr.1-2, 19oo, Paris, Imprimérie Nationale, MDCCCCI, (citat de I.Conea, în Bul.soc.de geogr.tom LV, 1936).

MEHEDINŢI, SIMION - 1938, Dacia Pontică şi Dacia Carpatică, în Bul.soc.de geogr. XLVII şi în Analele Dobrogei an IX, vol.I, 1928.

METEŞ,ŞTEFAN - 1922, Relaţiile comerciale ale Ţării Româneşti cu Ardealul pînă în veacul al XVIII-lea, Sighişoara.

METEŞ, ŞTEFAN - 1971, Emigrări româneşti din Transilvania în secolele XIII-XX.Cercetări de demografie istorică. Ed. Ştiinţifică, Bucureşti.

MIHĂILESCU,VINTILĂ - 1915, Bucureşti din punct de vedere antropogeografic şi etnografic, în "Anuar de geografie şi antropogeografie, 1914-1915.

MIHĂILESCU,VINTILĂ - 1924 a, Aşezările omeneşti din Cîmpia Română la mijlocul şi sfîrşitul sec,XIX, în "An.Acad.Rom. Mem.secţ.ist., ser.III, t.IV.

MIHĂILESCU,VINTILĂ -1924 b, Vlăsia şi Mostiştea, în Bul.soc.de geogr., tom.XLIII.

MIHĂILESCU, VINTILĂ - 1937, Termeni geografici populari, în Bul. soc.de geogr., tom.LVI.

MIHĂILESCU, VINTILĂ - 1962, Transcierea denumirilor geografice

BCUJAS CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

străine, în rev."Natura", seria geol.-geogr., nr.3.

MIHĂIESCU,VINTILĂ - 1963, Carpaţii sud-estici, Ed.Ştiinţifică, Bucureşti.

MIHĂILESCU, VINTILĂ - 1966, Dealurile şi cîmpiile României, Ed. Stiinţifică, Bucureşti.

MIHĂIESCU,VINTILĂ - 1968, Materiale pentru un dicţionar al termenilor geografici de origine populară, în rev. "Natura", seria geogr.-geol.nr.5.

MIHĂILESCU,VINTILĂ - 1969, Geografia fizică a României, Ed.Ştiinfică, Bucureşti.

MIHĂILESCU, VINTILĂ - 1972, Toponimia şi transcrierea numelor geografice, vechi preocupări ale Societăţii geografice române, (comunicare la Simpozionul Republicii Socialiste România, 6-7 iunie, 1972), Bucureşti.

MIHĂILESCU,VINTILĂ; HERBST,CONSTANTIN; RADULESCU, ION - 1961, Problema transcrierii denumirilor geografice străine în limba română, în rev."Limba română, nr.5.

MIHĂILESCU,VINTILĂ; CONEA,ION - 1963, Cu privire la necesitatea unei revizuiri şi sistematizări a terminologiei noastre geografice, în rev."Porbleme de geografie", vol.IX.

MOLDOVAN,SILVESTU; TOGAN,NICOLAE - 1919, Dicţionarul de localităţi cu poporaţiune română din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş, Ed.a II-a, Sibiu.

MURZAEV,E.M., - 1959, Slovar mestnîh gheograficeskih terminov, Moskva.

MURZAEV,E.M. - 1960, Proizhojdeniia gheograficeskih nazvanii, în "Vestnik Moskovskogo Universiteta.

MURZAEV, E.M.- 1963, Toponimika i gheografiia, în "Vestnik Moskoskogo Universiteta, ser.V, geogr. nr.3.

MURZAEV,E.M. - 1969, Gheograficeskie nazvaniia Vietnama, în "Toponimika Vostoka", Issledovaniia i materialî", Izd. "Nauka", Moskva.

NAUM,TRAIAN - 1966, Ţara Dornelor. Reflectarea formelor de relief şi a reţelei hidrografice în toponimie, în rev. "Natura", ser.geol.-geogr.,nr.4.

NĂSTASE,GHEORGHE I. - 1932, Peuce, Contribuţie la cunoaşterea geografică, fizică şi omenească a Deltei Dunării în antichitate, în Bul.soc.de geogr., tom.LI.

NESTORESCU,VIRGIL - 1969, Note de toponimie dobrogeană, în "Studii de slavistică, vol.I, Ed.Academiei Republicii Socialiste România.

NIKONOV,V.A. - 1965, Vvedenie v toponimiku, Izd. "Nauka", Moskva.

OBREJA,ALEXANDRU - 1971, Din specificul toponimiei moldoveneşti, "Lucr.celui de al III-lea Colocviu naţional de geografia populaţiei şi aşezărilor din Republica Socialistă România",Iaşi.

OBREJA, ALEXANDRU - 1972, Consideraţiuni asupra unor toponime rare din Podişul Moldovenesc (comunicare la Simpoz.de toponimie, Inst. de geogr.al Academiei Republicii Socialiste România, 6-7 iunie 1972, Bucureşti.

OPREANU, SABIN- 1926, Contribuţii la toponimia din ţinutul săcuilor, în Lucr.Inst.de geogr.al Univ.din Cluj", vol.II

OROS,M. - 1969, Din toponimia Văii Bistrei (jud.Bihor), în "Studii şi materiale de onomastică.

PANAITESCU, PETRE P.-1965, Inceputurile şi biruinţa scrisului în limba română, Ed.Academiei R.P.R.

PANAITESCU,PETRE P. - Introducere la istoria culturii româneşti, Ed.Stiinţifică, Bucureşti.

PASCU,GIORGE - 1916, Sufixele româneşti, Academia Română, Bucureşti

PASCU,ŞTEFAN - 1972, Voivodatul Transilvaniei, ed.a II-a, Ed. Stiinţifică, Bucureşti.

PAŞCA,ŞTEFAN - 1936, Nume de persoane şi nume de animale din Ţara Oltului, Academia Română, Bucureşti.

PĂTRUŢ,ION - 1969, Toponime oficiale şi populare, în "Studii şi materiale de onomastică".

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PÂRVAN,VASILE - 1923, Consideraţii asupra unor nume de rîuri dacoscitice, în : "An.Acad.Rom.Mem. secţ.ist., ser.III, t.I., Bucureşti.

PÂRVAN, VASILE - 1958, Dacia, Civilizaţiile străvechi din regiunile carpato-danubiene, ed.a III-a, Ed.Ştiinţifică, Bucureşti.

PETROVICI, EMIL - 1964, Istoria poporului român oglindită în toponimie, Ed. Didactică şi pedagogică, Bucureşti.

PETROVICI,EMIL - 1969, Oronime formate din antroponime în Carpaţii româneşti, în "Studii şi materiale de onomastică".

PETROVICI,EMIL - 1970, Studii de dialectologie şi toponimie, Ed. Academiei Republicii Socialiste România , Bucureşti

POGHIRC, CICERONE, + 1967, O nouă teorie asupra substratului limbii române, în rev. "Limba română", nr. 5.

POIRIER,JEAN - 1965, Toponymie, Méthode d'enquête, Les Presse de l'université Laval, Québec.

POPESCU,-SPINENI, MARIN - 1969, Terminologie geografică, în rev. "Terra" 1, nr.1.

POPP, MARA - 1929, Drumul oilor pe valeş Prahovei, Doftanei şi Teleajenului, în Bul.soc.de geogr., tom. XLVIII.

POPP,MARA - 1933, Contribuţii la viaţa pastorală din Argeş şi Muşcel, în Bul.soc.de geogr. LII.

POPP, MARA - 1942, Ungurenii, în Bul.soc.de geogr.LXI.

PORUCIC, TH. - 1931, Lexiconul termenilor entopici din limba română Bucureşti.

POSPELOV, E.M. - 1966, La toponymie en U.R.S.S., în "Cahiers de géographie de Québec", nr. 20.

POSPELOV,E.M. - 1971, Toponimika i kartografia, Izd."Mîsl", Moskva.

PUŞCHILĂ, D. - 1911, Observaţiuni cu privire la terminologia geografică populară şi la toponimie, în "Anuar de geografie şi antropogeografie" 1910-1911, Bucureşti.

RĂDULESCU, NICOLAE AL. - 1937, Vrancea, Geografie fizică şi umană, Bucureşti.

BCU IAŞI / CENTRALA UNIVERSITY LIBRARY

RADULESCU, SORINA - 1969, Toponimia terenurilor sărăturate din nord-estul Podișului Moldovenesc, în "Comunicări de geografie, vol.IX.

ROSETTI, ALEXANDRU - 1967, Introducere de fonetică, ed.a IV-a, Ed. Științifică, București.

ROSETTI, ALEXANDRU; CAZACU, BORIS; ONU, LIVIU - 1971, Istoria limbii române literare, vol.I. Ed.Minerva, București.

ROSTAING, CHARLES - 1954, Les noms de lieux, P.U.F., Paris.

ROȘCA, ION; DUMITRU, G.I. - f.a, Terminologie geografică, Ed. Universul, București.

ROTARU, ION - 1971, O istorie a literaturii române, vol.I, Ed. Minerva, București.

ROTARU, PETRE V.; OPRESCU, GEORGE A. - 1943, Lexicon toponimic, București.

RUSU, GR. - 1969, Nume de locuri din nord-estul Transilvaniei, în "Studii și materiale de onomastică.

RUSU, I.I. - 1967, Limba traco-dacilor, ed.a doua, Ed. Științifică București.

RUSU, I.I. - 1970, Elemente autohtone în limba română, Substratul comun româno-albanez. Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București.

SACERDOȚEANU, AURELIAN - 1942, Așezările omenești din Țara Românească până la 1418, București.

SACERDOȚEANU, AURELIAN - 1968, Elemente de continuitate și unitate în istoria medievală a românilor, în vol."Unitate și continuitate în istoria poporului român". Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București.

SACERDOȚEANU, AURELIAN - 1972, Toponimia țării, document important și permanenței vieții istorice a poporului român, (comunicare la Simpoz.de toponimie, Inst.de geogr.al Academiei Republicii Socialiste România, 6-7 iunie 1972, București).

SALA, MARIUS - 1964 a, Cu privire la unele determinative din to-

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ponimia românească, în rev."Limba română, nr. 1.

SALA, MARIUS - 1964 b, Probleme de toponimie I, în rev. "Limba română, nr.2.

SALA, MARIUS - 1964 c, Probleme de toponimie II, în rev."Limba română", nr.3.

SAVU,ALEXANDRU- 1963, Transcrierea denumirilor geografice din Transilvania, în rev."Natura", seria geogr.-geol- mr.3.

SCHIOPUL,IOSIF - 1945, Țările românești înainte de secolul al XIV-lea Ed. Universul, București.

SIMIONESCU, ION - 1938, Țara noastră, Natură, oameni, muncă, București.

STAHL,H.H. - 1958, 1959, 1965, Contribuții la studiul satelor devălmașe românești, vol.I,II,III, Ed. Academiei R.P.R.

STAHL, H.H. - 1972, Studii de sociologie istorică, Ed. Științifică București.

STATI, SORIN - 1964, Cuvinte românești, O poveste a vorbelor, Ed. Științifică, București.

STATI , SORIN - 1971, Interferențe lingvistice, Ed.Științifică București.

STĂNESCU, EUGEN - 1968, Geneza noțiunii de "România". Evoluția conștiinței de unitate teritorială în lumina denumirilor interne; în volumul "Unitate și continuitate în istoria poporului român", Ed.Academiei Republicii Socialiste România, București.

STEFAN,GHEORGHE; IOANID,SILVIA; PREDA,FLORENTINA - 1970, Istoria veche a României, Partea a II-a, Centrul de multiplicare al Universității din București.

STEFĂNESCU, CONSTANTIN-MIRCEA - 1967, Ruscă, în rev."Limba română, nr.6.

STEFĂNESCU,CONTANTIN-MIRCEA - 1968, Considerații asupra toponimului "Ardeal ", în rev. "Natura", 2o, nr.5.

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ŞTEFĂNESCU, CONSTANŢIN-MIRCEA - 1969 a, Pentsleul şi Siriul, în rev. "Terra" 1, nr.2.

ŞTEFĂNESCU, CONSTANTIN-MIRCEA - 1969 b, Consideraţii asupra unor toponime din sudul şi sud-estul României, în "Comunicări de geografie", vol.VII.

ŞTEFĂNESCU, CONSTANTIN-MIRCEA - 197o, Toponimia din regiunea gurilor Dunării şi contribuţia ei la problema reconstituirii evoluţiei acestui teritoriu, (rezumatul tezei de doctorat, Craiova).

SUCIU, CORIOLAN - 1967, Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania, vol.I, Ed.Academiei Republicii Socialiste România.

SUCIU, CORIOLAN - 1968, Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania, vol.II, Ed.Academiei Republicii Socialiste România.

SUPERANSKAIA, A.V. - 1962, Protiv uproşçenstva o toponimike, în "Voprosî gheografii", nr.58, Geografighiz, Moskva.

ŞANDRU ION - 197o, Geografia aşezărilor omeneşti. I. Aşezarea rurală; Iaşi-Debreczen.

TAKÁCS, JOZEF - 1966, L'acticité toponymique en Hongrie, în "Cahiers de Géographie de Québec" nr.2o.

TAŞIŢKII, V. - 1961, Mesto onomastiki sredi drugah gumanitarnih nauk, în "Voprosî iazîkoznaian", nr.2.

ŢEIUŞ, SABINA - 1961, Despre conceptul de nume propriu şi sfera onomasticii, în rev."Limba română", nr.6.

ŢEIUŞ, SABINA - 1969, Referitor la sfera şi locul onomasticii în lingvistică, în "Studii şi materiale de onomastică".

TOMICI, MILE - 1964, Despre normele de redare a numelor şi cuvintelor sîrbo-croate în limba română, în rev."Limba română", nr.6.

TOŞA, AL. - 1972, Toponimia satului Păniceni (jud.Cluj), în "Philologica" II, Ed.Academiei Republicii Socialiste România.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TUDOR, DUMITRU - 1968, Oraşe, tîrguri şi sate în Dacia romană, Ed.Ştiinţifică, Bucureşti.

TUFESCU, VICTOR - 1937, Dealul Mare Hîrlău, în Bul.soc.de geogr. tom.LVI.

TUFESCU,VICTOR - 1940 a, O regiune de vie circulaţie;"Poarta Tîrgului Frumos", în Bul.soc.de geogr. tom.LIX.

TUFESCU, VICTOR - 1955, Aşezarea geografică, limitele şi caracteristicile geomorfologice ale Cîmpiei Transilvaniei, (capitol în lucr. "Cercetări cu privire la terenurile degradate din Cîmpia Transilvaniei", de ing. Gh. Mihai şi colab., în "Analele Inst. de Cercetări silvice",vol.XVI, Partea I, Bucureşti.

TUFESCU,VICTOR - 1966 a, Subcarpaţii şi depresiunile marginale ale Transilvaniei, Ed.Ştiinţifică.

TUFESCU,VICTOR - 1966 b, Modelareş naturală a reliefului şi eroziunea accelerată, Ed.Academiei Republicii Socialiste România.

TUFESCU, VICTOR -.1970, Pe valea Moldovei. Privelişti şi evocări, Ed.Ştiinţifică, Bucureşti.

TUFESCU,VICTOR - 1971, Cu privire la terminologia geografică, în rev."Studii şi cerceţ.de geol.,geofiz. şi geogr." seria geogr.18, nr.2.

ŢEPELEA,GABRIEL; POPESCU,RADU SP. - 1971, Curs de istoria limbii române (Gramatică istorică şi dialectologie), Oradea.

URUCU,VESELINA - 1969, Elemente folosite ca puncte de orientare în satele din Oltenia, în rev."Terra", nr. 1.

VÂLSAN, GEORGE - 1912, O fază în popularea ţărilor româneşti, în Bul.soc.de geogr.tom.

VÂLSAN,GEORGE - 1938, Toponimie din punct de vedere geografic. Distribuţiunea în România a trei animale azi dispărute, în Bul.soc.de geogr. tom. LVII (studiu publicat postum, cu completări de N.Popp.).

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

VELCEA,ION,GH. - 1964,Țara Oașului, Ed.Academiei R.P.R.

VINTELER,O.; OROS,M. - 1969, Observații privind delimitarea microtoponimiei de macrotoponimie, în "Cercetări de lingvistică", XIV, nr.1.

VRACIU,ARITON - 1972, Studii de lingvistică generală, Ed.Junimea, Iași.

VULCĂNESCU,ROMULUS - 1967, Toponymie agraire de montagne dans les Carpates Roumains.

VULCĂNESCU, ROMULUS - 1970, Etnologie juridică. Ed.Academiei R.S.R.

VULCĂNESCU,ROMULUS - ,1972, Toponimie mitică română (comunicare la Simpoz.de toponimie, Inst.de Geogr.al Academiei Republicii Socialiste România, 6-7 iunie 1972, București).

VULCU, BUJOR - 1968, Reflectarea activității economice în terminologia geografică locală, în "Comunicări de geografie" vol.VI.

VULCU, BUJOR - 1970, Termeni geografici de origină populară în împrejurimile Orăștiei, în rev. "Terra", nr.4.

VULCU,BUJOR - 1972, Culegerea și interpretarea terminologiei geografice locale, în vol."Învățământ practic - învățământ modern, Deva.

VULPE,RADU VLĂDESCU- - 1923, Bărăganul în antichitate, în Bul.soc. de geogr. tom. XLI.

VULPE, RADU VLĂDESCU- - 1972 a, Noi contribuții la identificarea toponimelor lui Ptolemeu, (Comunicare la Simpoz.de toponimie, Inst,de Geogr.al Academiei Republicii Socialiste România, 6 - 7 iunie, 1972, București).

VULPE, RADU VLĂDESCU- 1972 b, Pe urmele ilirilor, în rev."Magazin istoric", nr.11 (68).

ZAHARESCU, ECATERINA - 1923, Vechiul județ al Seaculuĭ în lumina istorică și antropogeografică, în Bul.soc.rom. de geogr., tom. XLI.

ZIMMERMANN,FR. - 1888, Über den Weg der deutschen Einwanderer nach

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Siebenbürgen, în "Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, Innsbruck.

ZIMMERMANN-WERNER - 1892, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Sibenburgen.

x x x 1898-1902, Marele dicţionar geografic al României, în 5 volume. Alcătuit şi prelucrat parţial după dicţionarele judeţelor.

x x x 1938, Enciclopedia României, vol.II.

x x x 1952, Indicatorul localităţilor din Republica Populară Română.

x x x 1969, Judeţele României Socialiste, Ed. Politică.

Universitatea Al. I. Cuza Iaşi
Biblioteca de Geologie-Geografie
Cota veche Donată
Preţul 10,00 lei

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CLASIFICAREA TOPONIMELOR

TOPONIMUL Nr.	CATEGORIA	SUBCATEGORIA	TIPUL	SUBTIPUL		GRUPA		SUBGRUPA			ORIGINEA (d.fond.lexic)	CLASIFICAREA SINTETICA	EXPLICAREA DESPASURATA A CLASIFICARII TOPONIMELOR	OBSERVATII
	A	B	C	D		E		F			G	H	I	
		a b	a b	a	b	a	b	a	b	c	-	-	-	
	I OICONIME	Majore Minore	Simple Compuse	Numiri care caracterizează natura locului frecvent provenite din apelative	Numiri care caracterizează domenii ale activităţilor economice şi sociale	Numiri care se referă la: 1. relief 2. fenomene climatice 3. hidrografie 4. condiţii de sol 5. vegetaţie 6. lumea animală	Numiri care se referă la: 1. ocupaţii şi deprinderi de producţie ale locuitorilor 2. unelte şi obiecte ale muncii 3. producţia de bunuri (industrială, agricolă) sau activităţi privind prestările de servicii 4. căile de comunicaţii care trec prin (pe lîngă) aşezarea studiată	1. derivate din alte toponime 2. cu origine în antroponime, patronime, cognome 3. etnonime 4. care arată stări istorice, social economice, culturale 5. cu origine în regionime	1. numiri populare (spontane) 2. numiri oficiale (impuse) 3. hagionime 4. numiri mitice 5. numiri create de oameni de ştiinţă şi impuse	numiri care caracterizează aşezarea însăşi: 1. poziţia şi localizarea 2. vechimea 3. mărimea 4. fizionomia aşezării 5. funcţia predominantă	1. tracice 2. dacice 3. latine 4. româneşti 5. slave 6. maghiare 7. germane 8. pecenege şi cumane 9. turceşti 10. greceşti 11. alte origini			
PONOARE	+	+	+	+		1		2	1			ABbCaDaEalFa2	oiconim minor, simplu caracterizează reliefu caştic, derivat din alt toponim.pop.spontan	
SOHODOL	+	+	+	+		3		1	1		4	ABbCbDaEa3Falbl		
SLOBOZIA CONACHI	+	+	+		+			1-4	2		4	ABbCbDbFa1,4blc1G4		

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TOPONIMUL Nr.	CATEGORIA	SUBCATEGORIA	TIPUL		SUBTIPUL		GRUPA		SUBGRUPA		ORIGINEA	CLASIFICARE SINTETICA	EXPLICAREA DESFASURATA A CALSIFICARII TOPONIMELOR	OBSERVATII
	A	B	C		D		E		F		G	H	I	
	-	a	b	a	b	a	b	a	b		-	-	-	
	II. MORFONIME (nume de forme de relief)	Majore	Minore	Simple	Compuse	Numiri care caracterizează natura locului (frecvent provenite din apelative) 1.arhipelag 2.insule 3.munţi 4.dealuri 5.podişuri 6.cîmpii 7.depresiuni 8.deşerturi Pentru fiecare punct de mai sus se va ţine seama de formele de detaliu	Numiri legate de domeniul activităţilor economico-sociale	Care se referă la: 1.formă 2.dimensiuni 3.culoare 4.formaţiuni vegetale 5.elemente de faună 6.minerale utile 7.alte elemente	Care se referă la: 1.păstorit în general sau la perioada de păşunat 2.manifestări folclorice (nedei etc.) 3.migraţii de populaţie 4.activităţi antropice (despăduriri, exploatări industriale, folosinţe agricole, amenajări în teritoriu etc.) 9.alte activităţi.	1.Cu origine în alte toponime 2.derivate din antroponime 3.derivate din nume de popoare 4.provenite din regionime 5.numiri date după vîrfuri 6.numiri date după rîuri 7.numiri date după lacuri 8.numiri date după localităţi 9.numiri date după alte caractere şi elemente	1.Numiri populare (spontane) 2.Numiri oficiale (impuse de persoane oficiale, de oameni de ştiinţă etc.) 3.Hagionime 4. Mitice 5.De alte proveniente	1:tracice 2.dacice 3:latine 4.româneşti 5.slave 6.maghiare 7.germane 8.Pecenege şi cumane 9:turceşti 10.greceşti 11.alte origini		

N O T A: Pentru exemplificare se va proceda ca la anexa nr.1 (cu oiconimele). Clasificarea toponimelor se va face separat, pe alte coale, în funcţie de numărul lor. In acest scop se va folosi capul de tabel pentru orientare. La fel se va proceda şi cu tabelele următoare.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TOPONIMUL CATEGORIA		SUBCATEGORIE		TIPUL		SUBTIPUL		GRUPA		SUBGRUPA		ORIGINEA	CLASIFICARE SINTETICA	EXPLICAREA DESFASURATA A CLASIFICARII TOPONIMELOR	OBSERVATII
Nr.	A	B		C		D		E		F		G	H	I	
	-	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	-	-	-	
III	HIDRONIME	Majore	Minore	Simple	Compuse	Numiri care caracterizează natura locului designat	Numiri legate de activităţi social-economice sau de evenimente istorice politice culturale	Referitoare la: 1.configuraţie 2.dimensiuni 3.culoare 4.temperatură 5. compoziţia chimică 6.elemente de vegetaţie 7. elemente de faună 8.alte însuşiri	Referitoare la: 1.activităţi antropice de amenajare pentru valorificare economică (baraje, indiguiri, irigaţii, canale de derivaţie pentru forţă motrică, alimentări cu apă industrială şi potabilă, valorificare piscicolă) 2.transporturi pe apă (plutire liberă, plutărit navigaţie) 3.păstorit 4.migraţii de populaţie 5.schimburi 6.diverse	1.cu origine în antroponimie 2.derivate din alte toponime 3.derivate din nume de popoare 4.numiri date după repetare topografice de nivelment 5.numiri date după oraşe şi sate din apropiere 6.numiri date după sectoare de văi		1.numiri populare (spontane) 2.numiri impuse de persoane oficiale 3.numiri memoriale 4.hagionime 5.numiri mitice 6.diverse	1.tracice 2.dacice 3.latine 4.româneşti 5.slave 6.maghiare 7.pecenege şi cumane 8.germane 9.turceşti 10.greceşti 11. alte origini			

BCU IASI / CENTRUL VECHI - LIBRARY

TOPONIMUL Nr.	CATEGORIA	SUBCATEGORIA		TIPUL		SUBTIPUL		GRUPA		SUBGRUPA		ORIGINEA	CLASIFICAREA SINTETICA	EXPLICAREA DESFĂȘURATĂ A CLASIFICĂRII TOPONIMELOR	OBSERVAȚII
	A	B		C		D		E		F		G	H	I	
	-	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	-	-	-	
IV	MORFOHIDRONIME	Majore	Minore	Simple	Compuse	Nume care caracterizează natura zonei	Nume care arată originea formei de relief	1.dorsale 2:praguri 3.depresiuni 4.gropi abisale 5.diverse	1.tectonice 2.erozive 3.de acumulare 4.diverse	Atribuite: 1.după mari unități fizico-geografice (continente, bazine oceanice sau marine etc.) 2.după arhipelaguri sau insule apropiate 3.după poziția 4.după mărime 5.după alte elemente	1.Numiri locale generalizate 2,numiri impuse de către oamenii de știință	1.tracice 2.dacice 3:latine 4:românești 5:slave 6:maghiare 7:germane 8.pegenege și cumane 9:turcești 10:grecești 11.alte origini			
V	ANEMONIME	Majore	Minore	Simple	Compuse	După caracteristici fizice	După efectul psihologic	1.direcție 2. extindere 3.durată 4.intensitate	Referitoare la efectele economice: 1.folositoare 2.păgubitoare	Derivate din alte toponime	1.De origine populară (spontană) 2.date de oamenii de știință				
VI	HILEONIME	Majore	Minore	Simple	Compuse	După caracteristici fizice	După elemente social-economice	1.Extindere 2.Vîrstă 3.Componență (esențe) 4.Desime sau răritură 5.Diverse	1.Derivate din alte toponime 2.Cu origina în antroponimie 3.legate de unități de relief 4.Legate de nume de rîuri	1.Legate de nume de popoare 2.După nume de localități 3.hagiotonime 4.mitice	1.De origină populară (spontane) 2.Impuse de persoane oficiale, oameni de știință etc.	1:românești 2:slave 3:maghiare 4:germane 5.pecenege și cumane 6:turcești 7:grecești 8.alte origini			

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TOPONIMUL	CATEGORIA	SUBCATEGORIA	TIPUL	SUBTIPUL		GRUPA		SUBGRUPA		ORIGINEA	CLASIFICAREA SINTETICA	EXPLICAREA DESFĂŞURATĂ A CLASIFICĂRII TOPONIMELOR	OBSERVAŢII
Nr.	A	B	C	D		E		F		G	H	I	
	-	a	b	a	b	a	b	a	b	-	-	-	
VII	FITONIME	Majore	Minore	Simple	Compuse	După caracteristici fizice	După elemente social-economice	1.de stepă 2.montane 3.de soluri umede 4.de apă (lacustre şi marine) 5.diverse	Utilizare economică 1.păşune (după anotimp) 2.fîneţe 3.alte utilizări 4.mitice	1.Derivate din alte toponime 2.Cu origine în antroponime 3.după nume de popoare 4.după nume de animale 5.după nume de sate 6.după nume de munţi etc.	1.De origină populară (spontane) 2. Impuse pe cale oficială sau de oameni de ştiinţă	1.tracice 2.dacice 3.latine 4.româneşti 5.slave 6.maghiare 7.germane 8.pegenege şi cumane 9.turceşti 10.greceşti 11.alte origini			
VIII	ZOONIME	Majore	Minore	Simple	Compuse	1.Care consemnează existenţa unor animale 2. Care amintesc de animalele dispărute	După efecte psihologice	După: 1.formă 2.mărime 3.frecvenţă 4.părţi ale corpului animalelor	Care se referă la folosse, la pagube, la animale de interes economic etc.	1.Cu originea în numele obişnuit al animalelor 2.în numele fantastic al animalelor 3.derivate din alte toponime referitoare la nume de animale	De origină populară spontană	1.tracică 2.dacică 3.latină 4.românească 5.slavă 6.maghiară 7.germană 8.turcească 9.pegenegă şi cumană 10.grecească 11.alte origini			
IX	REGIONIME	Majore	Minore	Simple	Compuse	După caracteristicile fizice	După elementele economice sociale şi istorice	1.Continente 2.regiuni geografice 3.rezervaţii naturale	1.tări 2.diviziuni administrative 3.provincii istorice 4.grupări teritoriale legate de producţie	1.Derivate din alte toponime 2.Cu origine în antroponime 3.Legate de nume de popoare					

BCU IAŞI / CENTRU UNIVERSITAR LIBRARY

TOPONIMUL	CATEGORIA	SUBCATEGORIA	TIPUL	SUBTIPUL		GRUPA		SUBGRUPA		ORIGINEA	CLASIFICAREA SINTETICA	EXPLICAREA DESFĂŞURATĂ A CLASIFICĂRII TOPONIMELOR OBSERVAŢII
Nr.	A	B	C	D		E		F		G	H	I
	.	a	b	a	b	a	b	a	b	-	-	-
X	HODONIME	Majore	Minore	Simple	Compuse	După caracteristici fizice	După elemente economice, sociale şi istorice	1.Căi de uscat: -autostrăzi -şosele -bulevarde -splaiuri - căi -străzi -intrări -uliţe -poteci 2.căi ferate 3.căi fluviale 4.canale 5.căi maritime 6.căi aeriene 7.diverse	Legate de elemente economice sau social-istorice 1.importanţă 2.vechime 3.semnificaţie memorială	1.Derivate din alte toponime 2.Cu originea în antroponimie 3.legate de nume de popoare 4.provenite din regionime 5.date după munţi 6.date după ape 7.date după lacuri 8.date după produsele ce se transportau pe ele 9. date după nume de localităţi 10.date după nume de animale	1.Numiri populare (spontane) 2.Numiri oficiale sau impuse de oamenii de ştiinţă 3.hagionime 4.mitice 5.de alte proveniente	1.latină 2.românească 3.slavă 4.maghiară 5.germană 6.pegenege şi cumane 7.turceşti 8.greceaască 9. alte origini		

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Lei 10